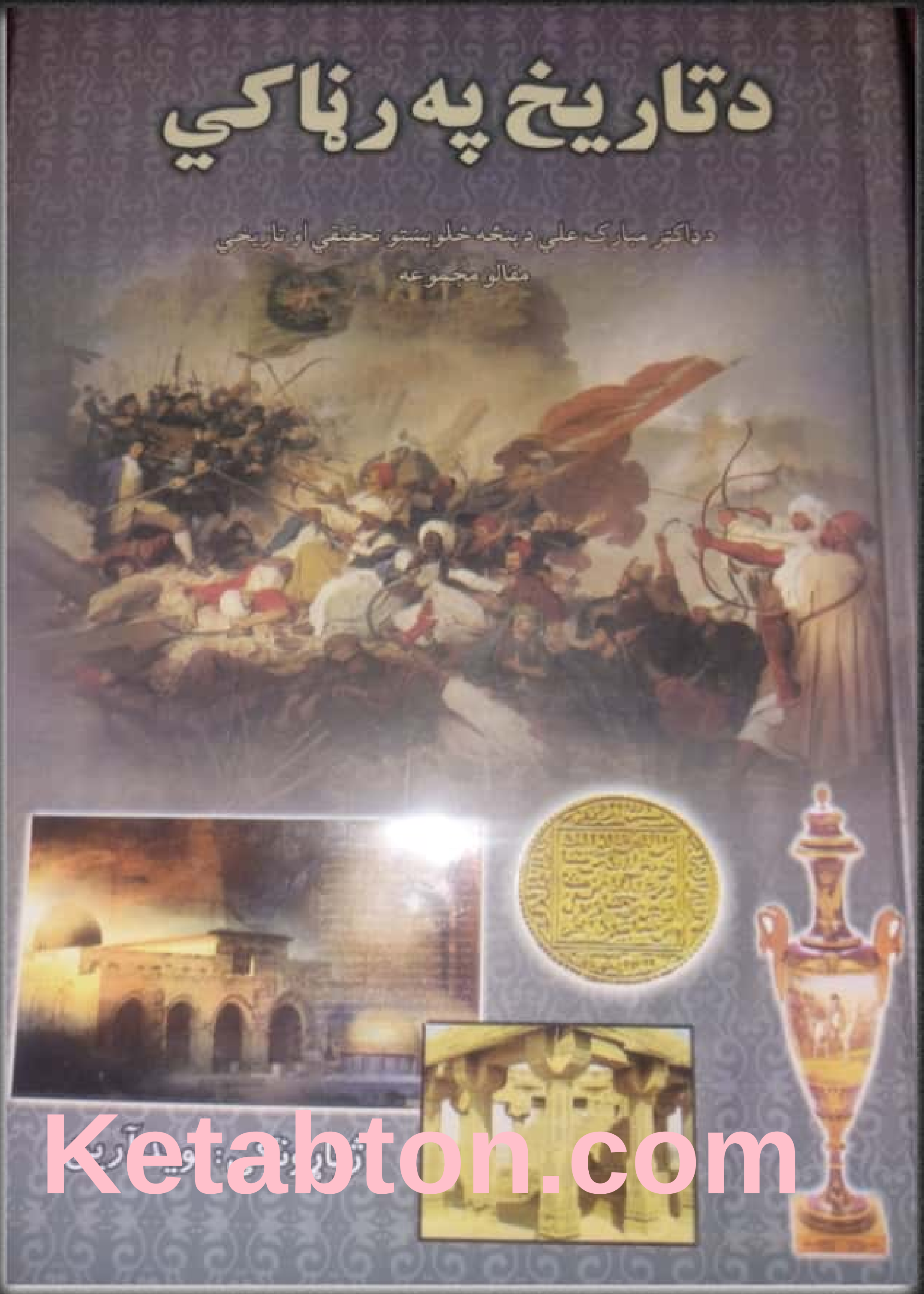

Ketabton.com

دا کتاب وه
افغان کتابتون
ته اوچت شوي دي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان کتابتون

تاسو زموږ په اپلیکېشن کي د پښتو ژبې
ناولونه
ادبی کتابونه
شاعري کتابونه
سیاسي کتابونه
تاریخی کتابونه
د علم طب کتابونه
د انجنیري په اړه کتابونه
د ښونځي کتابونه
مونوګرافونه
د ماشومانو لپاره کتابونه
د فلسفي کتابونه
او داسي نور ډېر کتابونه تر لاسه کولای شئ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The

افغان کتابتون

زموږ اپلیکیشن د ګوګل پلي سټور

(Google Play Store)

سخه وه خپل موبایل ته را ډانلوډ کړي

په ګوګل پلي سټور کي
افغان کتابتون
یا
Afghan kitabtoon

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

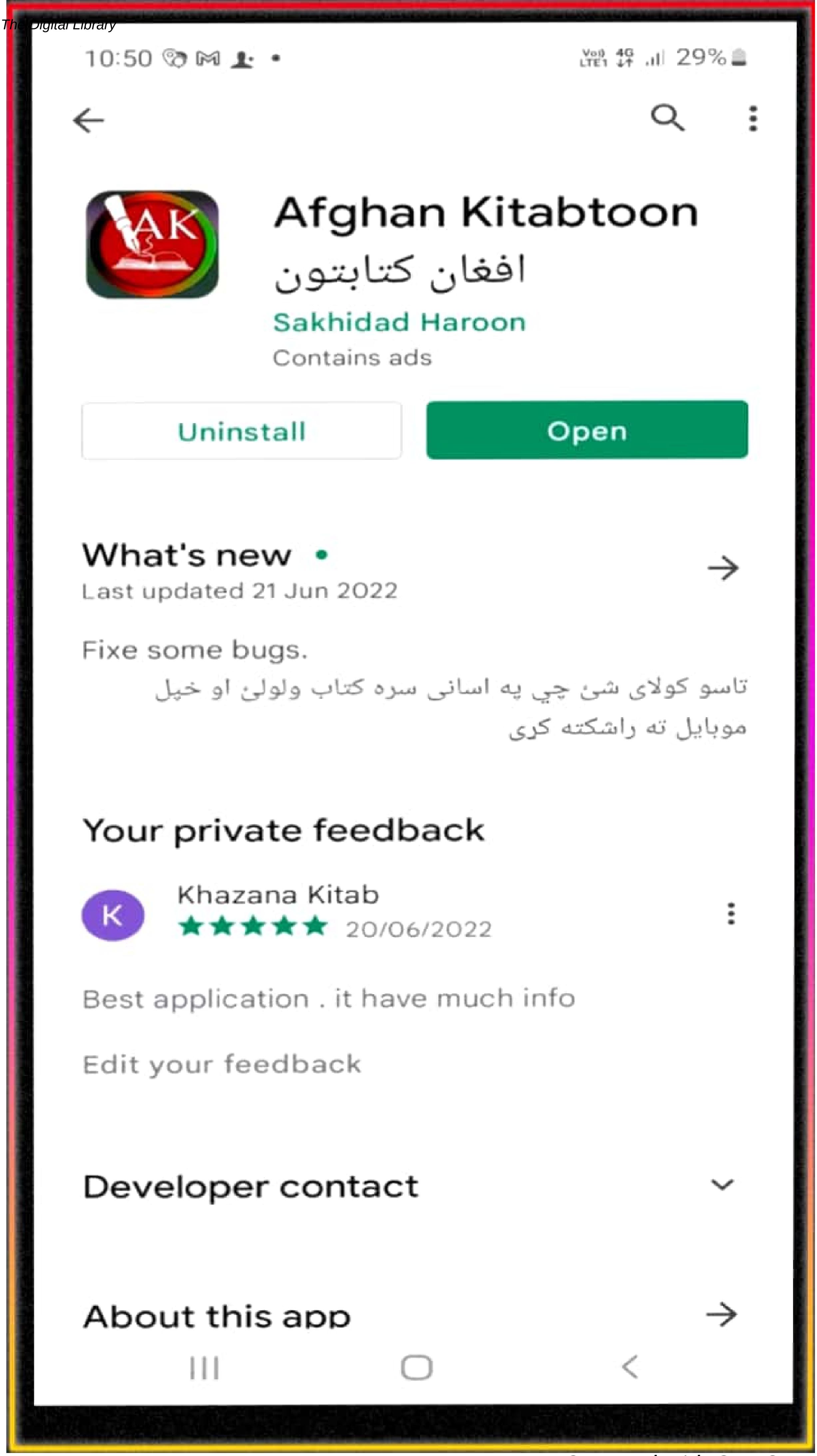

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتاریخ په رڼاکي

د ډاکټر مبارک علي د پنځه څلوېښتو تحقیقي او تاریخي
مقالو مجموعه

ژباړونکی: نوید آرین

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ په رڼاکي

د ډاکټر مبارک علي د ځینو ځلو ښتو تحقیقي او تاریخي مقالو مجموعه

ژباړونکی:

نوید آرین

PUBLISHED BY:
Sahaf Book Publishing Institution
Quetta
2009

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د چاپ ټول حقوق
د صحاف نشراتي مؤسسې سره خوندي دي!

د کتاب پېژندنه:

****

د کتاب نوم :: د تاریخ په رڼا کې

لیکوال :: ډاکټر مبارک علي

ژباړونکی :: نوید آرین

کمپوز :: مترجم

خپروونکی، اهتمام او د ټایټل طرحه ⇦ صحاف نشراتي مؤسسه- کوټه

hamdullahsahaf@yahoo.com

فون:- ۰۸۱-۲۶۶۴۲۳۶

د چاپ شمېر :: (۱۰۰۰) زر ټوکه

د چاپ کال :: ۱۳۸۸ ال لومړی چاپ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

شمېره	سرليک	مخ
۱.	د ناشر خبري	۷
۲.	د ژباړونکي سريزه	۹
۳.	د مسلمانانو تاريخ	۲۵
۴.	اسلام او پاچاهي	۴۳
۵.	مسلمانان او نوښت	۵۱
۶.	اوسنی کړکېچ او مسلمان هیوادونه	۶۷
۷.	په اسلام کي دننه مبارزه	۷۲
۸.	د مسلمانو ټولنو څېړنه	۷۸
۹.	د هند مسلمانان	۸۲
۱۰.	لوېديز وال او اسلام	۱۰۴
۱۱.	صليبي جنګونه که د شرق او غرب تصادم	۱۱۰
۱۲.	شرق او غرب	۱۱۵
۱۳.	د نصرانيت د اوج زمانه	۱۲۶
۱۴.	د کاتوليکانو مذهبي سخت دريزي	۱۳۸
۱۵.	ياغيان او تاريخ	۱۴۴
۱۶.	بيا رغښت	۱۴۹
۱۷.	د اصلاح غورځنګ	۱۶۲
۱۸.	روښان فکري	۱۸۲
۱۹.	د فرانسې انقلاب	۱۹۴
۲۰.	د انګلستان صنعتي انقلاب	۲۰۷
۲۱.	کولمبوس قاتل، مجرم او که اتل؟	۲۲۷
۲۲.	امريکا تاريخ نه درلود	۲۳۶

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳. د دیکتاتورانو لارښود ناپلیون ۲۴۱
۲۴. نازي هټلر ۲۴۸
۲۵. تاریخ د څان په ګټه ۲۵۴
۲۶. مؤرخ باید څه وکړي ۲۵۹
۲۷. رشتونی تاریخ ۲۶۱
۲۸. تاریخ او تېر مهال ۲۶۴
۲۹. د خلکو غمیزه ۲۷۴
۳۰. د سپېڅلو خلکو لمانځنه ۲۷۷
۳۱. جنګ او ټولنه ۲۸۹
۳۲. تمدني جرمونه ۲۹۸
۳۳. متمدن او وحشي ۳۰۲
۳۴. توکمیز توپیرونه ۳۰۷
۳۵. د ملتپالني نظریات ۳۱۷
۳۶. د سیاسي پوهې تکامل ۳۲۲
۳۷. ښځې په هندي ټولنه کې ۳۲۷
۳۸. ښځې په لرغوني مصر کې ۳۳۶
۳۹. ښځې په لرغوني یونان کې ۳۴۳
۴۰. راپرزېدنه او بیرته ژوند ۳۵۳
۴۱. د مزدورانو او یاغیانو وسلې ۳۵۸
۴۲. په هند کې بغاوتونه ۳۶۳
۴۳. ښوونیزې ادارې او د هغوی رول ۳۶۸
۴۴. تاریخ او کوچنیان ۳۷۱
۴۵. د مالکې تاریخ ۳۷۷
۴۶. د اوښکو تاریخ ۳۸۳
۴۷. د مرګ سزا ۳۸۹

❀❀❀

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

دا د نامتو مؤرخ ډاکټر مبارک علي د مقالو دوهمه ټولګه ده چي په پښتو ژبه ترجمه کېږي او صحاف نشراتي مؤسسه يې خپروي. ډاکټر مبارک علي پر تاريخي موضوعاتو څېړني کوي. ګڼ ليکوال او مؤلفان له دې سره دلچسپي لري چي د تېرو زمانو د پېښو په باب ليکني او څېړني وکړي مګر د دوی ډېر لږ کسان په تاريخ کي تخصص لري او په دغه علم کي يې د نړی په لويو پوهنتونو کي زده کړې کړي دي. ډاکټر مبارک علي د دغو لږو کسانو د سر د قطار سړی دی.

تاريخ که سم وليکل شي، موږ د تېرو خلکو د زرګونو کلونو په تجربو کي شريکوي او دا سي څراغ په لاس کي راکوي چي د نن او سبا لاره ورباندي روښانه ليدلای شو.

د تاريخ سم ليکل په لازم مهارت او ژوري پوهي سربېره، له مؤرخ څخه بې طرفي غواړي. هغه مؤرخ چي له خاصو نظريو، فرقو، قامونو يا هيوادونو سره دلچسپي لري او د خپلو دغو ذاتي دلچسپيو او يا نفرتونو په رڼا کي تاريخ ليکي، هغه داسي څه نه شي ليکلای چي د لاري څراغ مو شي ډاکټر مبارک علي له هغو ماهرينو څخه دی چي خپلي څېړني تر وسه وسه له خپل شخصي حب او بغضه ليري ساتي. دی د واقعي عالم په توګه پېښو ته د خپلو احساساتو، عواطفو او جذباتو له مداخلي پرته ګوري.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاريخ يو ماهر که پر خپلو ذاتي تمايلاتو پښه کښېږدي او يوازي حقيقت ته وفادار پاته شي، بيا به هم تر هغو پوري د لوی مؤرخ مقام حاصل نه کړي چي د تېرو زمانو په پېښو کي پټي معناوي او د دغو معناوو تر منځ تسلسل و نه مومي. ډاکتر مبارک علي يو ستر ګور مؤرخ دی. دی مو يوازي له پېښو نه خبروي بلکي د پېښو ترمنځ تړون ته يې هم پام دی او د پېښو له حجابونو ور ها خوا د معنا ناوې هم را ښکاروي، ځکه نو په ډاډ سره ويلای شو چي دی لوی مؤرخ دی او د ده ليکني لوستونکي ته هغه څه ور زده کولای شي چي له تاريخه يې توقع لرو.

علاوه پر دغه امتيازونو د ډاکتر مبارک علي يو بل امتياز دا دی چي په لږو لفظونو کي ډېري خبري راته کوي. د ده هره مقاله په حقيقت کي د يو کتاب خبرو خلاصه ده. که و وايو چي د دې کتاب په لوستلو سره به مو د لسګونو کتابونو د لوستلو په اندازه خبري زده کړي وي، نو مبالغه به مو نه وي کړې.

صحاف نشراتي اداره وياړي چي په پښتو ژبه د تاريخ د دغه لوی عالم د مقالو دويم کتاب خپروي. دلته بايد د کتاب د لايق او زيارکښ ژباړن ښاغلي نويد آرين يادونه او قدرونه هم وکړو چي که د ده زيار او لياقت نه وای نو د دغه خورا ګټور کتاب دومره سمه او فصيحه ژباړه به مو مخي ته نه وه ايښې. والسلام

د صحاف نشراتي مؤسسې اداره

۱۳۸۸ل منی، کوټه.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړونکي سريزه

د تاريخ سره د انسان لېوالتيا له لرغوني زمانې څخه ده کله چې انسان لا د تهذيب او تمدن سره آشنائيي نه وه پيدا کړې، په نيمه وحشي دور کې يې ژوند کاوه او په قبيلوي وېشونو کې ګير و، هغه وخت د مشرانو د برياوو د خوندي کولو احساس ورته وشو مشران او لويان هغه خلک وو چې د خپلې هوښيارتيا او پياوړتيا له کبله يې ځانګړی نوم ګټلی و، دا هغه زړه ور او غښتلي خلک وو چې خپلې قبيلې ته يې پر نورو قبايلو لوړتيا وربخښلې وه او د سياسي، ټولنيزو او اقتصادي ګټو څخه برخمن وو عامو وګړو ته مهمه وه چې د داسي خاصو خلکو وړتياوې په ياد ولري په دې وخت کې د اسطورو او اتلانو د کيسو پيل وشو د وخت په تېرېدو سره په اتلانو د سپېڅلتيا جامه واغوستل شوه آخر د معبودانو درجې ته ورسېدل منظومو جنګنامو، اسطورو او سندرو راتلونکي نسلونو ته د اتلانو د برم او وياړ ستري کارنامې بيانولې او د هغوی حيرانوونکي وړتياوې يې په ګوته کولې د منظومو جنګنامو په يادول آسانه کار و، خلکو په شوق او لېوالتيا سره په يادولې او سينه په سينه يې راتلونکي نسلونو ته نقلولې نن هم د پښوا په شان د نظم دغه صنف شتون لري.

د تاريخ پيل د نثر پر ځای د شعر په ژبه وشو لومړنيو داستان ويونکو مؤرخينو شاعرانه وړتياوې هم درلودې که څه هم هغوی د دې خبرې سره کومه مينه نه درلوده چې د هغوی داستان ګويي د تاريخ پر معيارونو پوره خيژي که نه، هغوی دې ته اهميت ورکاوه چې په خپله داستان ګويي سره اورېدونکي اغېزمن کړي د هغې زمانې داستان ګويي د اوسني تاريخ لومړنۍ بڼه ده او دا هغه صنف و، چې د هيڅا ملکيت نه و، او د ټولو مشترک و، په جوړښت کې يې د ډېرو خلکو برخه وه ځکه هر چا کولای شوای چې پېښې په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظومه بڼه راغونډې کړې په یاد یې کړې په خلکو یې واورې او پخپله هم خوند ورڅخه واخلي د هغه زمانې د لومړني منظوم ادب نظریه روښانه او معلومه وه او هغه دا وه کوم خلک چې زبردستي ور تیاوي لري هغوی د ستایلو او عبودیت وړ دي همدا لامل دی چې د هغه زمانې وګړو نومیالیان او اتلان د معبودیت پوړ ته ورسول د هغوی سره اړه لرونکي نورو توکو ته یې هم د معبودیت حق ور وباخښه.

وروسته چې په بابل او مصر کې لیکدود ایجاد شو زراعت د پرمختګ پړاوونه پی کړل ډله ییز وېش رامنځته شو په ټولنیز کالبوت کې بنسټیز بدلونونه راغلل د قبایلي او اساطیري اتلانو او نومیالیانو په مقابله کې د حکومت او مذهب ادارې په وجود راغلې نوي راتلونکي ادارې زاړه نظام ته ګوته ونیوله په دې اداره کې د قوت سرچینه پاچا او د هغه امیران وو په زاړه قبایلي نظام کې قبیلوي مشرانو ارزښت درلود مګر پاچا او امیرانو د خپلو صلاحیتونو او بهادرۍ په زور د قبیلوي مشرانو ارزښت ور کم کړ هغوی د مذهب د ادارې له لارې قوانین پلي کړل لرغوني اسطورې جنګنامې او د پخوانیو اتلانو منظومې برياوې او د هغوی سره اړونده عقیدې یې د مذهب برخه وګرځولې د مذهب ادارې د لوستو خلکو ډله پیدا کړه لوستو خلکو ولسي ادب ولیکه په دې وخت کې لومړی ځل په نالوستې ډله کې د وروسته پاته والي احساس وده وکړه له دې څخه ناهیلي وزېږېدله دلته د حاکم او د محکوم تصور پیدا شو او په کلاسیکي تاریخ کې ټکرونه راوټوکېدل.

یوې خوا ته ولسونو زاړه سندریز ارزښتونه زمزمه کول بلې خوا ته د پاچاهانو په ستاینه کې نظمونه ولیکل شول او دا د تشریحي تاریخ لومړنی نمونې وې په دې وخت کې په شمالي افریقا کې فونیقیانو د لیکدود په خپرولو سره بیاني تاریخ پیل کړ چې په خپرېدلو سره په شاوخوا هیوادونو بابل، سوریه او یونان کې دودیز شو.

د یهودو کتاب "الایام" د تاریخ لیکنې لومړی مثال بلل کېدلای شي مګر سنه و کال نه لري په یونان کې زېږېدلي هیرودوتس ته د تاریخ بابا ویل کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه په تاريخ کي ربط ليدل کېږي تر دې دمخه دغه شي وجود نه درلود يوازي پاشلي ټوټې وې چي هغه ته پرله پوري تاريخ نه شو ويلای هيرودوتس د خپلو پېشروانو په شان بېلي بېلي کيسې په خپل کتاب کي ليکلې د هغه په کتاب کي واقعاتي تسلسل وجود لري ځکه په مجموع کي د هغه کتاب د تاريخ کتاب بلل کېدلای شي که څه هم هغه د تاريخ اصطلاح نه کاروي مګر د تاريخ د لومړي نقش خطاب ورکول کېږي د هغه کتاب ته ډېر هيله مند کېدل په کار نه دي ځکه چي هيرودوتس د تاريخ د پروسې د قوانينو او اسبابو څخه مطلق ناخبره دی هيردوتس دا خبره هم مني چي امکان لري چي خارجي او خارق العاده قوتونه د انسانانو پر کړنو باندي اغېزمن شي د هغه تاريخ ليکني علمي نيمګړتياوي درلودې تر دې وروسته تهيوسي دايدس نومي مؤرخ جنګي تاريخ وليکه دا د اماتور تاريخ ليکني پيل و، هغه د هيرودوتس په پرتله روايتي داستان ګويي وغندله او دعوه يې وکړه چي کتاب يې له مبالغې څخه پاک دی هغه تشويش وښود چي څنګه چي د ده کتاب له دروغو او افسانو څخه پاک دی او پر حقايقو بنا دی ځکه امکان لري چي د خلکو لپاره د لېوالتيا سوب و نه ګرځي د تهيوسي دايدس په وينا د هغه کتاب د هغه خلکو لپاره ګټور ثابتېدلای شي چي غواړي له تېرمهاله په خبرېدو سره په راتلونکي مهال ځان پوه کړي تهيوسي دايدس فکر کاوه چي د انسان کړني په راتلونکي وخت د پوهېدلو لپاره وڅېړي او هغه د عمل او تفکر په خپلمنځي اړيکو هم پوهېده تهيوسي دايدس د تاريخ لپاره قوانين و نه ټاکل د هغه زماني د اصولو پر خلاف يې د اتن او د سپارتا په جنګ کي د جګړه مارانو او معبودانو ستاينه د خلکو د خوښي پر بنسټ و نه کړه بلکي د تاريخي حقيقتونو پر بنسټ يې تاريخ وليکه.

پولي بيس د هغه دور د تاريخي فکر لارښود بلل کېږي د هغه نظريات تر تيهوسي دايدس لا زيات روښان او جوت وو هغه د بياني تاريخ پر ځای نظري، اصولي او تجربوي (Pragmatic) تاريخ پيل کړ چي له تاريخي حقايقو او د هغوی له فطري اسبابو څخه عبارت دی پولي بيس مهمه وبلله چي تاريخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقايق دي د اسبابو په راوړلو سره بيان شي پولي بيس د دې پخواني اصول مخالف و، چي په تاريخ ليکنه کي معبودان او د هغوی اولادونه د ارزښت وړ دي د هغه په قول مؤرخ دي يوازي حقيقتونه روښانه کړي اسباب، اغيزي او پايلي دي وڅېړي په اسنادو کي دي انتقاد وکړي کيسې او پېښي دي د عقل په تله کي وتلي.

تر دې وروسته چي د عربو تاريخ ليکنه پيل شوه په واقعاتو کي يې د اسنادو روغتيا ته پاملرنه وکړه سنې او کال ته په ارزښت ورکولو سره يې په تاريخ کي واقعاتي ترتيب رامنځته کړ دې کار تاريخ ليکني ته نوی روح ور ننه ايست او تاريخ ته يې د علم درجه ورکړه د علومو په لاس ته راوړلو کي عرب د يونانيانو احسان منونکي دي چيري چي هغوی يوناني علوم فلسفه، منطق، طب، طبعيات او رياضي عربي ژبي ته نقل کړل هلته يې د ډرامې او هنر تر څنګ يوناني او رومي تاريخونه له يوه مخه له پامه وغورځول تر دې اندازې چي د اړونده هيوادونو د تاريخي حوالو لپاره يې شامي ماخذاتو ته رجوع کوله له ابن خلدون پر ته نور ټول تاريخ بياني تاريخ دی او د بياني تاريخ په لړ کي يې د لرغوني عربي ټولني له ارزښتونو څخه کار اخيستی دی.

عرب مؤرخ عبدالرحمٰن ابن خلدون د سنجيده تاريخ ليکني خښته کښېښوده هغه د تاريخ د علم بنسټ ايښودونکی دی هغه په تاريخ د پوهېدلو لپاره ځيني قوانين پلي کړل او هغه د تکاملي پړاوونو کيفيتونه بيان کړل په دې کي شک نشته چي ابن خلدون يو لوی مؤرخ و، مګر د هغه فکر پر عربي تاريخ ليکني کومي ځانګړي اغيزي ونه شيندلې.

تر دې وروسته چي په اروپا کي د روښانفکرۍ غورځنګ راوټوکېد هلته په تاريخ ليکنه نوی روح ننووت د تاريخ پوهني په باب نوري څېړني وشوې او تاريخ پوهنه يې په يو لړ ښاخونو و وېشله دې کار تاريخ نور اغېزناک کړ وروسته يې اصول ورته وټاکل په دغه دور کي يې تاريخ يوه پياوړې وسيله وګرځوله واکمنو د تاريخ قوه حس کړه او د يوې وسلې په توګه يې په خپل حق کي وکاروله تر څو په خپلو مرامونو کي سر ته ورسېږي د تاريخ پورتني

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروني ظالم او جابر واکمن خونديي کړل په وروسته پاته مسلمانو هیوادونو کي واکمني ډلي د ولسونو د ستونزو په هواروالو کي پاته راغلي وې هغوی د دغې ناکامۍ د پټولو لپاره له تاریخه کار واخیست او ثابته یې کړه چي د خلکو د ستونزو په نه هوارېدو کي د تقدیر لاس دی هغوی قسمت او تقدیر د خلکو د ستونزو مسوول وګرځول او پخپله بري الذمه شول خلک د ناهیلۍ ښکار شول د ټولنیز او ذهني وروسته پاته والي احساس نور ژور شو د وسلې په توګه د تاریخ کاروني په ثبوت ورسوله چي ډېري وړووکي پایلي یې راوتلای شي او ټولني د تباهۍ کندي ته ور ټېل وهلای شي.

هر کله چي د تېرمهال له مخه څخه نقاب ایسته کېږي او د تاریخ رڼا پر لوېږي جوتېږي چي د پخوانیو ظالمانو او دیکتاتورانو تورو کارنامو پر ولسونو کوم کړاوونه تېر کړي دي تاریخ د عبرت پاڼه ده دې عبرتناک سبق ته په کتلو سره موږ کولای شو چي په راتلونکي مهال کي د ښو لاسته راوړنو لپاره ګټوري ازمويني وکړو تر څو راتلونکی مهال وځلوو د راتلونکي مهال لپاره ښه فکر او ښه کړنه هغه خوځوونکي توکي دي چي په ولسونو کي تمدني پرمختګ راولي چیري چي د تېرمهال سره بې کچي مینه نه وي او د سپېڅلتیا جامه ور وا نه غوستل شي ټولنه کولای شي چي راتلونکي مهال ته د ویاړمنو ارزښتونو په لرلو سره ور ننوزي په بله ښه که ولسونه دې ته اړ کړل شي چي یوازي تېرمهال دي د خپلو سوچونو محور وګرځوي او له هغه څخه دي مطلق بغاوت او سرغړونه نه کوي هلته ټولنیز افکار سلب شي وروسته پاته والي یقیني شي او سپېڅلی تېرمهال د غاړي طوق وګرځي په داسي وخت کي دې بار پورته کولو ته تقدیر او ازل ویل کېږي په کومو قومونو کي چي ازلي نوشتې ته ارزښت ورکول کېږي هلته اوسمهال ته په تشویش سره او راتلونکي مهال ته په ترهېدلو سره کتل کېږي په داسي ټولنو کي ابا پرستۍ (اجداد پرستي) او مُرده پرستۍ د تېرمهال د ارزښتونو او افسانو په ښه د وګړو پر عقلونو غېږ راګرځولې وي په داسي اوضاع کي مؤرخ ډېره لویه وجیبه پر غاړه لري ولي چي هغه د ټولني یو روښانفکره او باسواده غړی وي د هغه ویښ دماغ د ټولنیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو جاج اخیستلای شي او هغه د پاخه شعور په زور په ټولنه کي راتلونکي بدلونونه محسوسولای شي هغه نه یوازي پېښي ثبتوي بلکي د پېښو جاج اخلي او پر نتیجو یې غور و فکر کوي د ټولنیز زوال او وروسته پاته والي په وخت کي د مؤرخ لویه وجیبه وي چي هغه خپل مثبت رول ولوبوي د خلکو د ذهنونو په بدلولو کي مرسته ورسره وکړي هغه خلکو ته صحیح او راست سمت ور ښودلای شي راست سمت هغه ټولنیز یووالی راولي چي د ټولنیز پرمختګ لومړی زینه ده کله چي د ډلو ټپلو او هجومونو فکري سفر په یوه سمت کي پیل شي او د حقایقو پر بنسټ د مثبتو بدلونونو منلو ته غاړه کښېږدي هغوی د یوې منظمي ټولني پر لور ګامونه اوچت کړي او د تکاملي دورو څخه په تدریجي توګه په تېرېدو سره د یوه ملت کېدو په قالب کي ولوېږي د قومونو د ټولنیزو لارو چارو په ټاکلو کي د عمل اشتراک تل د ارزښت وړ پاته شوی دی تل خلک د ګډو عادتونو پر بنسټ یو ځای کېږي او د افکارو راکړه ورکړه کوي له دې څخه فکري یووالی راځي چي د یو موټي ملت په جوړولو کي ډېر ارزښتمن رول لوبولای شي.

په تاریخ لیکنه کي پوښتني ډېر ارزښت لري کله چي یو مؤرخ پوښتنه کوي نو د ځواب ویلو یا لاس ته راوړلو لپاره اړ وي چي ژوره څېړنه وکړي څېړنه او پلټنه د ځواب ویلو لامل ګرځي د تاریخ لیکني په ډګر کي پوښتني او د هغوی ځوابونه د غور او فکر نوي لاري پرانیزي لاندیني پوښتني د تاریخ د څانګي ډېري ارزښتناکي پوښتني دي په دې کتاب کي د داسي پوښتنو د ځواب ویلو هڅه شوې ده.

پوښتني دا دي:

- کله چي اروپایانو د مسلمانانو د تاریخ جاج واخیست د کومو تعصباتو ښکار شول او تر شا یې کوم لاملونه وو...؟
- په اسلام کي د پاچاهۍ اداره ولي او څنګه پر پښو ودرېدله...؟
- ولي مسلمانان تر اوږدې مودې پوري د پخوانیو افکارو سره نښتي وو او د زماني د نوښتګرو افکارو سره یې ملګري و نه کړای شوای...؟

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د اوس دور د دهشتناکو بحرانونو د مقابلې لپاره په مسلمانو هېوادونو کې د کومو کومو تدابیرو د خپلولو ورتیاوې لیدل کېږي...؟

- آیا په اسلام کې د روښانفکرۍ ګنجایش شته...؟

- آیا په مسلمانانو کې د ساینسي او فکري پرمختګ لپاره کوم منظم غورځنګ پیلېدلای شي...؟

- آیا د نامسلمانو هېوادونو لرکې مسلمانان کولای شي چې په هغه هېوادونو کې له وېاړه ډک ژوند وکړي...؟

- په لوېدیز کې چې د مسلمانانو په هکله کوم رایه لیدل کېږي آیا هغه پر ځای او د پام ګیرنې وړ ده...؟

- آیا صلیبي جګړې ربښتیا هم د مذهبي لېونتوب زېږنده وې...؟

- ولې د شرق او غرب په افکارو او نظریاتو کې ټکرونه شته ولې له دواړو خواوو د تهذیبي ټکر او نښتې خبرې کېږي...؟

- آیا ربښتیا هم تاریخ ثابتوي چې غرب پر شرق برتري لري...؟

- آیا دا ربښتیا دي چې د ذهني او اقتصادي وروسته پاتې والي سره سره خپلسري او دیکتاتوري حکومتونه د ټل لپاره د شرق په برخه دي...؟

- آیا عیسویت اوج ته تر رسېدو وروسته د اروپا په ټولنیز پرمختګ کې مرسته وکړه...؟

- آیا د اروپا په رېناسانس کې د عیسویت لاس و...؟

- د کاتولیکو چارواکو مذهبي تنګ نظرۍ د اروپا په تاریخ کې کومې اغېزې وشیندلې...؟

- یاغیانو د تاریخ له لارې تر موره پورې کوم پیغامونه رارسولي دي...؟

- آیا دا فکر پر ځای دی چې رېناسانس له یونان او روم څخه راوزېږېد...؟

- آیا د اصلاح غورځنګ په اروپا کې اصلاحي کارونه ترسره کړل...؟

- آیا د روښانفکرۍ غورځنګ له مذهبه د بېزارۍ په پایله کې بریالی شو...؟

- آیا د فرانسې د انقلاب تر شا د ولس شعور پر کار لوېدلی و...؟

- د انګلستان صنعتي انقلاب په کومو شرایطو کې راغی...؟

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

- آیا کولمبوس اتل او ستر انسان و...؟
- آیا د امریکا تاریخ د سپین پوستو تر ورتلو وروسته پیلېږي...؟
- آیا ناپلیون نن هم د ښه شهرت او د تقلید وړ واکمن دی...؟
- هټلر کوم مقاصد درلودل آیا هغه د المانیانو خواخوږی و...؟
- آیا په تېرمهال کي له تاریخه په خپله ګټه کار اخستل شوی دی...؟
- مؤرخ باید تاریخ د کومو قوانینو او اصولو په رڼا کي ولیکي...؟
- ربښتونی تاریخ څه ته وایي...؟
- د ولسونو او وګړو تراژیدي څه ده....؟
- له ځیني انسانانو څخه د کومو مرامونو د ترلاسه کولو لپاره ستر انسانان جوړ شول...؟
- آیا ربښتیا هم جنګونه بریالی ټولني ژوندی ساتي او په تاریخ کي د سونګ د موادو لپاره د اور کار کوي...؟
- ځانونو ته د مهذب خطاب کوونکو د تاریخ په اوږدو کي کوم جناتونه کړي دي...؟
- ولي زورورو خپل کمزوري دښمنان وحشیان او ترورستان اعلان کړل...؟
- تو کمیزو توپیرونو کومي پایلي راوړې...؟
- ملتپالني قومونو ته کومي ګټي ورسولې...؟
- سیاسي فکر څنګه رشد وکړ...؟
- ښځو په تېرمهال کي کوم رنځونه او ویرونه وګالل او څنګه د خوني توپانو څخه په راتېرېدو سره تر نن مهاله راورسېدلې...؟
- په راپېرزېدو او بیر ته ژوند کي کوم ترون شته...؟
- د تاریخ په درجه بندۍ کي د څېزونو د تاریخ څه ارزښت دی...؟
- آیا زیږ قوانین د جرمونو په بېخ کښلو کي مرسته کولای شي...؟
- آیا د پورتنیو پوښتنو او د هغوی له ځوابونو څخه کوم عبرت اخیستل کېدلای شي؟

د تاریخ په رڼا کي موږ ولیدل چي د متقابلو نظریاتو او مذاهبو منونکو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه په خپلو مرامونو کې د بریالیتوب لپاره له مکر او فریبه کار واخیست او څنګه یې ولسونه په خپل ناوړه رول سره وغولول او کله چې یوه ډله پر بلې ډلې بریالۍ شوه څنګه یې د اہل شوې ډلې سره ناوړه چلند وکړ سپین بږیري او ضعیفان یې و وژل، ځوانان یې مریان کړل، د ښځو پت یې واخیست او د کوچنیانو سره یې جنسي تېری وکړ، د هغوی مالکیتونه او جایدادونه یې وسوځول، کورونه یې ور ونړول، ونې یې ور و رېبلې، کتابونه یې ور لمبه کړل، له قبرو څخه یې مړي راوکښل، اور یې ور واچاوه لکه څنګه چې عباسیانو د چوکۍ تر نیولو وروسته د اموي واکمنو هډوکي له قبرو څخه راوکښل وې سوځل تاتاریانو پر عباسي خلافت تر بریا موندلو وروسته د بغداد ښار لوټې لوټې کړ په لکو ارزښتمن کتابونه یې وسوځول چې پاته شول هغه یې په رود کي وبهول تر دې اندازې چې د رود اوبه توري شوې دغه راز کله چې انګرېزان په هند کي بریالي شول هغوی د پارسي ژبې حکومتي حیثیت ته بېخي د پای ټکی کېښېښود انګرېزي یې د هند حکومتي ژبه اعلان کړه وروسته انګرېزانو په هند کي د مسلمانانو سیاسي پاته والي ته په خپله نظریه سره وکتل "اسلام" یې د مسلمانانو د زوال مسوول وباله او دعوه یې وکړه چې د مسلمانانو د پرمختګ په لاره کي تر ټولو لوی خنډ د مسلمانانو مذهب او د هغوی د ژوند کولو تر وخت تېره او پخوانۍ طریقه ده.

د تاریخ له مطالعې څخه په ګوته کېږي چې بریالي قومونه تل د اہل شویو او کمزورو دښمنانو په هکله د سپکاوي روحیات لري کله چې انګرېزانو پر افغانستان یوځي تېری وکړ افغانانو د خپل فطرت له مخي سخت مزاحمت وکړ انګرېزانو د افغانانو جرأت نه خوښېده هغوی یې د تهذیب او تمدن سره د ناآشنا غرنیو وحشیانو په نامه ونومول له دې څخه جوتېږي چې دښمن هیڅکله په ښه نامه سره نه یادېږي تل هڅه شوې ده چې اہل شوی دښمن وروسته پاته ثابت کړي تر څو تېری جواز ومومي کله چې د منځنۍ آسیا مسلمانانو د هند پر نیمه وچه تېری وکړ د خپل تېري او تجاوز د جواز لپاره یې دلیل وړاندې کړ چې د هند خاوره کفري سلطنتونو لاندې کړې وه هغوی دعوه وکړه چې د هند خاوره

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیسي تر څو هلته اسلام خپور کړي او د کفر تیاري وشي
اوسنیو تاریخي څېړنو ثابته کړې ده چې د هغوی دغه دعوه ناسمه او بې ځایه وه د هغوی اصل مرام نور و، هغوی غوښتل چې د هند د خاورې له ښیرازۍ او ثروتمندۍ څخه اقتصادي ګټې پوره کړي داسې هم شوي دي چې یو قوم پر بل قوم بریالی شي هغه د سیمې د وګړو د جنګولو لپاره ډول ډول مکرونه او فرېبونه پر کار اچوي تر څو خلک سره اخته شي او قبضه ګر واکمن په ډاډ سره خپله طرحه پر مخ بوزي انګرېزانو چې د هند نیمه وچه ونیوله ویې ولیدل چې په هند کې دوه لوی قومونه لکه هندو او مسلمان ژوند کوي انګرېزانو له مسلمانانو څخه حکومت نیولی و، او مسلمانانو په لرغوني تېرمهال کې له هندوانو څخه، د انګرېزانو لپاره د مسلمانانو څخه د غچ اخیستنې دا یو طلايي نوبت و، هغوی هندوان د مسلمانانو پر ضد وپارول چې لږکیو مسلمانانو زر کاله حکومت ورباندې کړی دی په لکو هندوان په زوره د مذهب الیشولو ته اړ کړي دي او ډول ډول فشارونه یې راوړي دي...

بل پلو ته انګرېزانو مسلمانان و وپارول چې هندوان ډېر دي زړونه یې درته ډک دي په هند کې د هندوانو واکمن کېدل ستاسې تباهي ده انګرېزانو د جنګولو پالیسۍ هند د فساد او بې امنیتۍ ښکار کړ په لکو انسانان و وژل شول د ډلبندۍ په سېلاب کې په هندوانو او مسلمانانو کې پر یو بل د اعتماد او باور مهیني اړیکي لاهو شوې خلک له یوه او بله بدګمانه شول انګرېزانو له دې نوبت څخه ګټه واخیسته او د هند خاوره یې پر درو برخو و وېشله دغه راز د یوموټي هندوستان قوه کمزورې شوه ګټه یې نړیوال استعمار ته ورسېدله تر ټولو زیات مسلمانان زیانمن شول انګرېزانو هغوی پر درو برخو او په بېلو بېلو جغرافیو کې و وېشل او د هغوی قوت یې ور ټوټې ټوټې کړ.

په دې نږدې تېرمهال کې کله چې په افغانستان کې د ډاکټر نجیب الله د حکومت تر نسکورېدو وروسته کورنۍ جګړه پیل شوه هم دښمنانو د افغانانو په منځ کې د کرکې او بدګمانۍ تخمونه وکرل یو پلو ته یې د افغانانو په منځو کې د ژبې پر بنسټ د بې باورۍ ولولې راوپارولې بل پلو ته یې د مذهبي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقیدې پر بنسټ سره وجنګول چي په پایله کي یې افغانستان د تاریخ د بدترین کړکیچ ښکار شو او هیواد د بدبختۍ ژوري کندي ته ور ټېل شو.

بریالي قومونه هیڅکله مات شوي قومونو ته نژدې نه ورځي کله چي مسلمانانو هند ونیو هغوی له هندوانو لیري اوسېدل که څه هم هغوی په هند کي تلپاته استوګنه کوله مګر د هندي رسمونو او رواجو له خپلولو څخه یې په سختۍ سره پرهېز کاوه کله چي انګرېزان په هند کي بریالي شول هغوی هم د سیمه ییزو هندیانو سره اختلاط نه خوښاوه او له ځایي وګړو څخه یې لیري خپلي ابادۍ جوړي کړې او هلته اوسېدل دغه راز کله چي یو بریالی قوم پر بل قوم غلبه پیدا کړي او دعوه وکړي چي ځکه بریالی شو چي په نژادي لحاظ سره اصیل دی په داسي شرایطو کي اېل شوی قوم هم ځان پاته نه راولي هغه هم خپله دفاع کوي تر ماته خوړلو وروسته چي یې اسلام د مسلمانانو د ناکامۍ ذمه واره وباله نو د مسلمانانو موقف دا و، چي اروپایي اقوامو د بریا تر شا د اسلام لاس دی هغوی استدلال کاوه چي نصرانیانو له اسلام څخه ډېر څه زده کړل ځکه کامیاب شول.

انسان د تعصب او دښمنۍ روحیات او احساسات له ځانګړي چاپېریال، ښووني او روزني څخه زده کوي که نه وي دا خبره تر لمر سپینه او روښانه ده چي انسان و زېږي د سپیني پاڼي په شان وي وروسته تر دې ځیني انسانان د حالاتو او واقعاتو له کبله د ستر قوت څښتان شي او پاچاهۍ ته ورسېږي چي په هغوی کي ځیني د خدایي دعوه وکړي د مصر د فرعونانو مثالونه زموږ په وړاندي دي چي د خدایي دعوې یې وکړې او خلک یې اړ ایستلي وو چي د هغوی مجسمې جوړي کړي او عبادت یې وکړي په تاریخ کي داسي ډېر پېښ شوي دي چي یوه انسان د بل انسان په پښو کي سر ایښی دی سجده یې ورته کړې ده او خپل اولادونه یې د خپل معبود د بت په پښو کي په خپلو لاسو حلال کړي دي او خپله ماینه یې په خپله رضا او خوښه خپل شهوت پرست او جنسي وږي معبود ته ور سپارلې ده تر څو هغه خوند ورڅخه واخلي په تاریخ کي ډېر داسي خلک تېر شوي دي چي یکتنها د میلیونو انسانانو د مالونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د قسمتونو څښتنان وو په زرو ښځي يې د جنسي لوبې د له منځه وړلو لپاره په خپل حرم کي ساتلي وې مګر بيا يې هم جنسي تنده نه خړوبيدله تر دې اندازې چي د خپلو محرماتو سره يې هم جنسي اړيکي ټينګولي دي لکه څنګه چي د مصر فرعونانو د خپلو ميندو، خويندو او لوڼو سره هم د واده کولو په نامه جنسي اړيکي ټينګولې د هغوی په نزد د پاچا د کورنۍ ښځي سپيڅلي وې عامو وګړو ته يې ښځي اجازه نه وه چي ودونه ورسره وکړي له همدې کبله هغوی د شاهي کورنۍ د ښځو سره پخپله ودونه کول.

يوې خوا ته که ظالمو واکمنو خلک اړ کړي دي چي په خدايي يې ومني بلې خوا ته يې د جنګي جنون او زبرپرستۍ له کبله پر کمزوري خلکو جنګونه وتپل په لکو انسانان يې ووژل د ککريو څلي يې واوډل دا هر څه يې لا د زياتي پياوړتيا د تر لاسه کولو لپاره وکړل تر څو خپل پوځي برم په دښمنانو وپيژني او د غنيمت مالونه لاس ته راوړي د تاريخ په رڼا کي موږ ليدلي دي چي د لويو او نړيوالو جنګونو تر شا هم دغه روحيه پر کار لوېدلې وه هټلر څکه نړيواله جګړه پيل کړه چي هغه غوښتل د مقابلو اروپايي هيوادونو په شان المان هم خپل پوځي قوت وښيي او د نورو سپين پوستو اقوامو سره المان هم په سيالي کي کم را نه شي په دې لړ کي يې د آرين نژاد د برترۍ لپاره دلايل راوړل او د خپل دغه نظر لپاره يې په لکو انسانان د جنګ په لمبو کي وسوځول نژدې نيمه نړۍ يې د جنګ ډګر ته ور ښکېل کړه په دغه پروسه کي يوازي هټلر لوبغاړی نه و. بلکي نورو اروپايي هيوادونو هم په خوښي سره دغه خوني لوبه ترسره کړه د امريکا متحد ايالات چي د جنګ له ډګره ډېر ليري پروت هيواد و. هغه هم د خپلي جنګي پياوړتيا د ښودلو لپاره جګړې ته ور ودانګل او پر جاپان بانديې د دوو اټم بمونو په غورځولو سره جګړه پای ته ورسوله جګړه ماړو دې ته نه کتل چي جنګونه د تباهۍ لامل ګرځي مور او پلار پکښي مري اولادونه پکښي يتيمان کېږي کورنۍ پکښي پايماله کېږي په ټولنه کي درزونه رامنځته کېږي وګړي په وير اخته کېږي هيلي يې لاهو کېږي او د تاريخ څخه کرکه رامنځته کېږي بلې خوا ته د اوسنيو مسلمانو هيوادونو هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بدبختي ده چې هلته بې کفايته او عياش واکمن په قدرت کې دي چې په مغزو کې فهم او تدبر نه لري د ولسونو د ستونزو هوارې يې تر وس تېره خبره ده.

په زياتره مسلمانو هيوادونو کې ديکتاتوري او خپلسري حکومتونه دي د هغو تر ټولو لويه هڅه دا ده چې څنګه خپلي چوکۍ خوندي کړي تر څو تر اوږدې مودې پورې حکومت وکړاى شي په مسلمانو هيوادونو کې حکومتونه په داسې شرايطو کې جوړېږي چې هلته يوازې جګړه مار، د قدرت وږي، ناهله او بې کفايته شخص واک ته رسېږي لکه څنګه چې نامتو شاعر عبدالباري جهاني په شعر کې وايي:

جهـاني تمـه د مـردۍ د لېونتـوب کيـسه ده
پـه هر ولات کـې چـې بـاغلي وي نـاولي خلـک

څوک چې په ناقانونه توګه د قدرت واګې په لاس کې واخلي تر اوږدې مودې پورې پر هيواد مسلط شي د هغه تل دا کوښښ وي چې يوازې خپلي چوکۍ ته وفادار و اوسېږي نه ولس ته. په نامشروع توګه واک ته رسېدونکي هيڅکله د ولس خواخوږي نه شي کېدلاى بلکې هغه د ولس څخه ترهېدلي وي او د همدې ويرې پر بنسټ هغه د نړيوالو ځواکونو ګوډاګى کېږي تر څو د هغوى په سرپرستي کې ځان خوندي کړي او د هغو په ملاتړ سره تر اوږدې مودې پورې د هيواد پر وسايلو غېږ راګرځوي نن زموږ په وړاندې د دې ژوندي مثالونه شته موږ وينو چې ډېر مسلمان واکمن د پوځي کودتاګانو له لارې واک ته رسېدلي دي او ډېرو ته د بابا په ميراث کې ولسونه او هيوادونه رسېدلي دي نژدې ټول په زور او جبر سره مسلط دي هر راز جمهوري او اخلاقي ارزښتونه يې تر پښو لاندې کړي دي مثبت بدلون هغه وخت پيلېدلاى شي چې د ښې ښوونې او روزنې په برکت په ولسونو کې د خپلو حقوقو د پېژندلو پوخ شعور پيدا شي تر دې وروسته د جابرو او مستبدو واکمنو څخه خلاصون شونى دى.

د تاريخي ظلمونو په ترڅ کې بايد و ويل شي جابرو او مستبدو واکمنو د خپلو شومو پلانو د پلي کولو لپاره د سپېڅلي صليبي جنګ په نامه د نابالغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

 د صلیبي جنګونو جنګوي د دښمنانو سره وجنګوي

کوچنیانو لښکر جوړ کړ تر څو یې د بیت مشرتابه د عیسویت د بیرغ د اوچتولو دعوه درلوده هسې خو هغوی د بیت المقدس د خپلواکه کولو لپاره سپېڅلي جنګ نښلولی و. مګر د پردې تر شا یې نور مالي او اقتصادي مقصدونه درلودل تاریخ موږ ته رانښيي چې څنګه یې د مذهب د خپراوي په نامه د بل مذهب پر خلکو تېري وکړ او هغوی یې د مذهب بدلولو ته اړ کړل یوې خوا ته دې لپوټتوب او تروریستي کړنو خلک له مذهبه څخه بېګانه او بېزاره کړل بلې خوا ته د مذهبي چارواکو بې لاریو او درغلیو خلک نور بد ګمانه کړل چارواکو له خلکو څخه د پیسو په اخیستلو سره د خلکو ګناهونه ور بخښل د پیسو د راټولولو سره یې دومره مینه پیدا شوه چې د خوردو او تېر کاتو په نامه یې د مړو تر هډوکو پورې وپلورل.

د تاریخ یو اهمیت دا هم دی چې کوم قومونو تاریخ نه درلود هغو هم د تاریخ اهمیت حس کړ او د تېر مهال سره یې خپلې اړیکې کشف کړې د افریقایي او امریکایي هیوادونو مثالونه زموږ په وړاندې دي په دې لړ کې د تاریخي شتمنۍ د نیستۍ له کبله د امریکا متحدو ایالاتو د راتلونکي مهال سره خپلې اړیکې ټینګې کړې پرمختللې امریکا ته په کتلو سره جوتېږي چې کوم قومونه پر خپلو اوږو باندې د تېر مهال بار نه لري د هغوی اوږې سپکې وي او د هغو قومونو په نسبت د پرمختګ ډېر چانسونه لري چې د تېر مهال تر بار لاندې وي امریکایانو خو تر دې اندازې ویل چې موږ د تېر مهال څخه بېزاره یو او موږ به مړو ته هیڅکله اجازه ور نه کړو چې هغوی پر موږ حکومت وکړي موږ به خپل اوسمهال تېرمهال ته قرباني نه کړو تېرمهال د خارق العاده افسانوي اتلانو دی او اوسمهال د باشعورو ولسونو دی.

ولسونو ته د خپل اهمیت احساس شوی دی هغوی د هیچا د برترۍ منلو ته غاړه نه ږدي هغوی ته روښانه شوې ده چې د نړۍ ټول انسانان یو شان دي هیڅوک پر بل چا افضل نه دی.

که څه هم د پوستکي د رنګ پر بنسټ تعصبونه شوي دي په تېرمهال کې سپین پوستو ځانونه تر نورو لوړ احساسول ان تر دې چې د سپین پوستو په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هکله ویل کېدل چې د غلامۍ لپاره پیدا شوي دي که څه هم د هغوی مذهب دوی ته د دې اجازه نه ورکوله چې توکمیز لوړوالی ثابت کړي سپین پوستو د ضرورت له کبله د توکمیز لوړوالي فکرونه درلودل هغوی د مستعمرو تر جوړولو وروسته هلته د شاړو ځمکو د ابادولو لپاره غلامانو ته ضرورت درلود له همدې کبله هغوی له افریقا څخه په لوی شمېر سره توروپوستي د غلامانو په توګه مستعمرو ته وارد کړل د غلامۍ د ادارې د پایښت لپاره او پر خپلو تېریو د پردې د اچولو لپاره هغوی توکمیزه لوړتیا روا وبلله په دې لړ کې داسي اکاډمیک پوهان هم رامنځته شول چې د توکمیزي لوړتیا لپاره یې دلایل راوړل هغوی دا خبره هېره کړه چې د پرمختګ او متمدن کېدو لپاره مناسب چاپېریال مهم دی چې هغه رامنځته شي بیا هیڅ ناشونې نه ده چې قومونه دي د ټولنیز، سیاسي او اقتصادي پرمختګ پړاوونه پی نه کړي پرمختګ د مناسب چاپېریال سره تړلی دی څوک چې په مناسب چاپېریال کې موجود نه وي هغه به وروسته پاته وي.

د توکمیز تعصب افکارو د ملت پالنې ولولې راوپارولې د نړۍ ډېرو ملتونو د ملتپالنې په احساساتو کې تر ډوبېدو وروسته خونړۍ جګړې سره کړي دي او په لکونو وګړي یې تر تېغ ایستلي دي د ملتپالنې پر احساساتو یوازې سیاسي پوهه بریالۍ کېدلای شي که حقایق په سوچه زړه سره ومنل شي هیڅ وجه نه ده چې ملتپالنه دي د کرکې لامل وګرځي.

که څه هم په نړۍ کې یې ډېر جنګونه د ملتپالنې د احساساتو له کبله کړي دي مګر هلته هم د پردې تر شا نور لاملونه او مقصدونه وو په داسي جنګونو کې د نارینوو تر څنګ ښځې او کوچنیان هم اغېزمن شول د ښځو څخه یې پت واخیست پر کوچنیانو یې جنسي تېري وکړل بلې خوا ته د تاریخ څخه دا څرګ هم لګېږي چې په تېرمهال کې یې ښځو ته په کوم نظر سره کتل په هندي ټولنه کې یې ښځه د مېړه تر مرګ وروسته ژوندۍ ورسره سوځله د مېړه په میراث کې یې برخه نه درلوده که به د مېړه تر مرګ وروسته ژوندۍ پاته شوه د بل واده حق یې نه درلود او پاته عمر یې په کونډتون کې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېراوه ښځه یې په کوچنیوالي کې د پلار، په ځواني کې د مېړه او په سپین سرتوب کې د زوی ملکیت بلله د هغې په هکله فکر کېده چې په ژوند کې کور نه لري یوازې قبر د هغې حقیقي کور و، له ډېر پخوا څخه داسې فکر کېدی چې ښځه په ژوند کې درې ځله وژل کېږي لومړی ځل چې ودېږي د پلار کور پرېږدي او د مېړه کور ته تلپاته هجرت کوي، دویم ځل چې اولاد زېږوي او درېیم ځل چې کونډه کېږي ښځه یې تش د کوچنیانو د زېږولو وسیله بلله د ښځو پلورل او پیرودل عام و، لکه څنګه چې نن هم ځیني خلک د ولور په نامه د لور او خور خرڅول عیب نه ګڼي په ډېرو ټولنو کې د ښځو په هکله رایې تغیر موندلی دی اوس هلته ډېر ناوړه دودونه له منځه تللي دي یا مرګي حالت دي مګر داسې وروسته پاته ټولني هم شته چې هلته پورته راغلي نژدې ټول ناوړه دودونه پر خپل ځای پاته دي بلکې ویاړ هم ورباندې کېږي.

د ټولنو د پرمختګ د کولو له لاملونو څخه یو لامل د ښځو بې قدري هم وه د کومې ټولنې نیم وګړي چې فلج او له فعالیته لوېدلي وي هلته ښځه په ټولنه کې د عزت وړ مقام نه لري هغه ټولنه به څنګه پرمختګ وکړي.

تاریخي بې انصافیو ته په کتلو سره نن د ښځو د حقوقو خبره کېږي په ښځو کې د خپلو حقوقو شعور راټوکېدلی دی په دې هکله یې خپل ږغ پورته کړی دی راتلونکی تاریخ به شاهد وي چې د دې په ایسته به د ټولنې په پرمختګ کې د ښځو هم پوره ونډه وي او هغوی به هم د نارینوو په شان په ټولنه کې د قدر وړ ځای ته ورسېږي.

نوید آرین کوټه، پښتونخوا

۲۹/۴/۲۰۰۸م

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو تاریخ

که په لنډه توګه د تاریخ پېژندنه وشي و به ویل شي چي تاریخ د تېرمهال د پېښو د پراخ شعور نوم دی او د تاریخ پروسه د یوې داسي لړۍ نوم دی چي د زمانو په تېرېدو سره له پر له پسې بدلونونو څخه راتېره شوې ده کله چي یو مؤرخ د تاریخ پروسه څېړي او په یو لړ پېرونو یې وېشي د هغه مهم مرام دا وي چي د بدلون د پروسې په روح او مغز ځان پوه کړي او په پایله کي چي یې پر ولسونو څه اغېزې وشیندلې د هغو جاج واخیستل شي له کومه راهیسي چي تاریخ لیکونکو تاریخ په سیاسي، اقتصادي، ټولنیز او کلتوري څانګو وېشی همدغسي په تاریخ کي د پېرونو سرلیکونه هم ورسره بدلېدل هر مؤرخ غواړي د خپلو مرامونو په پام کي نیولو سره زمانو ته نوی نوم او اصطلاحاتو ته نوې تشریح ورکړي او څنګه چي د وخت په تېرېدو سره نوي معلومات لاس ته راوړل کېدل د تاریخ په علمي پراختیا کي زیاتوب راتلی او د یو لړ زمانو، نومونو او اصطلاحاتو تغیر موند په دې لړ کي موږ غواړو د اسلامي دورې په تاریخ لیکنه کي چي د سرلیکونو په نومونو او اصطلاحاتو په کارونو کي کوم بدلونونه راغلل د هغو جاج واخلو په لومړني پېر کي چي کوم تاریخونه ولیکل شول عربو تاریخ لیکونکو هغه د ''الایام'' په نامه ونومول تر دغي اصطلاح لاندي د عربو خپلمنځي تېریزي جګړې، تېریز تاریخ او د هغو دودونه بیانېدل چاچي د دې کار مسوولیت پر غاړه درلود هغه ته یې راوي یا اخباري ویل.

د لرغوني یمن ټولنه په تهذیبي توګه پرمختللې وه هلته تر اسلام دمخه د حکومت اداري په خپله لومړۍ بڼه موجودي وې او ځیني داسي روایتونه وو چي د نالیکلي یعني یاداښتي تاریخ په توګه موجود وو دغه روایتونه په لومړۍ پېړۍ کي مؤرخینو ولیکل او وروسته یې د عربي تاریخ مهمه برخه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګرځول تر اسلام دمخه د عربو په تاریخ کې مهم اړخ نسب و، او د نسب له لارې د عربو هرې قبیلې د خپل پلار او نیکه نومونه په یاد ساتل د نسب د اهمیت له کبله په هره قبیله کې راویان او نسب ایکونکي موجود وو هغوی به کورنۍ شجرې په یادولې او د قبیلې پېښې به یې یاداښتولې دغه لړۍ د اسلام تر لومړني دور پورې روانه وه.

د تاریخ توری له "ورخ" څخه راوتلی دی چې د میاشتې ټاکلو ته وایي دغه توری د تېرمهال د پېښو د بیانولو په معنی د اسلام تر راتګ دوه نیم سوه کاله وروسته وکارول شو تر دې دمخه یې د تاریخ توری د سپوږمیزو میاشتو لپاره کاراوه له دې څخه د تاریخ دا مفهوم شو چې د یوې پېښې وخت وټاکي او د کرونولوژۍ په ترتیب سره یې بیان کړي.

په دویمه هجري پېړۍ کې د تاریخ توری د داسې کتابونو لپاره ولیکل شو چې په هغه کې یې وخت ټاکلی و، او د کومې پېښې وخت چې یې نه و، په نښه کړی هغه یې تاریخ نه باله ژوند لیکونه د تاریخ لومړني کتابونه وو چې په هغو کې د یوه مشهور شخص د زوکړې او مړینې تاریخونه لیکل مهم بلل کېدل.

په لرغوني عربو کې یې د تېرمهال د معلوماتو د راټولو لپاره د خبر توری کاراوه چې د هغه له لارې یې مهمې پېښې بیانولې او بیانوونکی یې راوی یا اخباري بلل کېدی عموماً هرې قبیلې خپل راوي یا اخباري درلود چې د خپلې قبیلې په هکله معلومات یې په یادولو سره خوندي کول د اسلام په لومړني دور کې یې د پېښو د بیانولو له دغې طریقې څخه کار اخیست چې خبر یې ورته ویل دغه ډول په اخباري پېښو کې یې د یوه غښتلي او وړتیا لرونکي شخص په هکله معلومات په لنډه توګه بیانول له اخباري مؤرخینو څخه اعوانه بن الحکم (مړینه ۷۶۴م) ابو منحنف (مړینه ۷۷۴م) سیف بن عمر (مړینه ۷۹۶م) او المدایني (مړینه ۸۳۱م) ډېر مشهور شوي دي المدایني یو کتاب د هغو قریشوښځو په هکله هم لیکلی دی چې ډېر مېړونه یې درلودل.

تر اسلام وروسته اخباري تاریخ د یوې قبیلې پر ځای د ټول امت تاریخ وبلل شو چې په هغه کې معاصري مذهبي کشالې، سیاسي کړکېچونه او نظریاتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکرونه موضوع ګرځول شوې وه د بني امیه په وخت کې اخباریانو د اړونده ځواکونو له لوري د واک پر سر د جګړو تر اغېزو لاندې د عربو لرغوني تاریخي مواد راټول کړل په دې وخت کې هغوی پر عجمي قومونو د عربي کلتور او تمدن د لوړتیا د ثابتولو لپاره ډېر کار وکړ.

له (۷۵۰م) څخه مخکې لیکل شوي عربي تاریخي کتابونه له منځه تللي دي او په لومړي تاریخ لیکونکو کې درې نومونه شته لکه عروة‌الزبیر (مړینه ۷۱۱م) محمدبن سالم بن شهاب الزهري (مړینه ۷۴۰م) او موسیٰ بن عقبه (مړینه ۷۵۸م) مګر د دغو لیکوالانو کتابونه په خپله حقیقي بڼه نه دي پاته بلکې تر دې وروسته چې د تاریخ سره مینه پیدا شوه د هغه شاګردانو او مینه والو کتابونه ولیکل او خپاره یې کړل کله چې په عباسي دور کې د تاریخ د لیکلو لړۍ پیل شوه د امیه دور تاریخي کتابونه له منځه تللي وو داسې فکر کېږي چې یا عباسیانو دغه کتابونه له منځه یووړل یا په دومره لږ شمېر سره لیکل شوي وو چې د وخت په تېرېدو سره استهلاک او ورک شول.

کله چې عرب له خپلې سیمې و وتل د پوځي او سیاسي پیاوړتیا له کبله یې شاوخوا او ګاونډې هیوادونه ونیول له نویو تجربو سره مخامخ شول، عرب د سیاسي واک په تر لاسه کولو سره د پخوا په شان د یوې کوچنۍ سیمې څښتنان پاته نه شول په ولکه کې یې پراخې سیمې او لوی ښارونه راغلل د راویانو او خبر لیکونکو بوختیاوې زیاتې شوې واقعاتې پانګه غني شوه اړتیا پیدا شوه چې د تاریخ لیکنې اسلوب دې واوړي بیا تاریخ د "وقایع" نوم خپل کړ او لیکونکی یې "وقایع نویس" یعنې پېښې لیکونکی وبلل شو او یوه داسې تګلاره یې خپله کړه چې د هر کال مهمې پېښې دې د ترتیب په خوندي ساتلو سره راټولې شي تر دې وروسته چې په تاریخ لیکنه کې کوم نوی پړاو راغی هغه دا و، چې د هر لسو کالو تاریخ دې په یوه څپرکي (باب) کې ولیکل شي مؤرخینو د وقایع لیکنې دې ډول ته د "طبقات" نوم ورکړ.

لکه څنګه چې د اسلامي تاریخ لیکنې موضوعات د زمانې په تېرېدو سره پراخېدل دغه راز د موضوعاتو څخه یوه موضوع "سیرت" دی چې د اسلام

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبر محمد ﷺ د ژوند حالات ورڅخه مرادېږي مؤرخینو د سیرت په نامه د تاریخونو په لیکلو سره هڅه وکړه چې د اسلام د پیغمبر محمد ﷺ د ژوند زمانه بهترینه نمونه وبولي او د راتلونکي نسلونو لپاره یې معیار وګرځوي په داسي سیرتونو کي د اسلام پر بریاوو او غزاګانو په تفصیل سره بحث شوی دی دغه راز یوه بله موضوع ده چې "علم الانساب" یې بولي مؤرخینو تر دې سرلیک لاندي د سترو انسانانو، مهمو خلکو او قومونو د ژوند حالات په تفصیل سره بیان کړل او هڅه یې وکړه چې وګړو ته د داسي خلکو د ستروالي او بریاوو په هکله معلومات ورکړي په دې دور کي مسلمانو مؤرخینو د هغه قومونو او هیوادونو تاریخونه هم ولیکل چې د مسلمانانو څخه یې په سیاسي او پوځي لحاظ ماته خوړلې وه او خاوره یې مسلمانانو نیولې وه.

د واکمنو کورنیو په نامه هم تاریخونه لیکل شوي دي د بېلګي په توګه د عباسیانو تاریخ، د طاهریانو تاریخ، د سامانیانو تاریخ، د غوریانو تاریخ او د غزنویانو تاریخ...

د اسلامي تاریخ لیکني په اصطلاحاتو کي هغه وخت بدلون راغی کله چې لوېدیز ښکېلاک د اسلام او د اسلامي تاریخ د کتلو او څېړلو سره لېوالتیا وښودله کله چې هغو د تاریخ په لیکلو پیل وکړ نوي اصطلاحات یې رامنځته کړل د بېلګي په توګه هغو "د عربو تاریخ" یا د مسلمانانو تاریخ د هسټري آف ساراسینز (Saracens) په نامه ونوماوه نه یوازي دا چې تر دې سرلیک لاندي یې د عربو تاریخ په خپله نظریه سره ولیکه بلکي هغو د ترکانو او نورو مسلمانو قومونو تاریخ هم د هغه سرلیک برخه وګرځاوه تې پې هیوز په خپل کتاب "د اسلام قاموس" کي د دې اصطلاح د کاروني په هکله یو لړ دلایل راوړي د بېلګي په توګه هغه دغه توری یعني ساراسینز د شرق یا ختیز څخه راوتلی انګېري یعني د ختیز هغه خاوره چې له هغې خوا لمر سر وهي یا دا چې دغه توری ښایي له صحرا[۱] (رېګستان) څخه راوتلی وي څنګه چې عرب د رېګي

---

(۱) ښایي دغه توری (Saracens) د دري ژبي "صحرا نشین" ته ورته توری وي چې معنی یې د رېګي سیمي او سېدونکي ده. ژباړن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې اوسېدونکي وو هغوی ته دغه نوم ورکړل شو یا دا چې دغه توری د سارا ښخه راوتلی دی چې د ابراهیم (ع) د یوې مېرمنې نوم دی.

مسلمانان د ساراسینز تر نامه وروسته د "مورو"(۱) په نامه هم نومول شوي دي په ځانګړې توګه هغه مسلمانان چې اندلس یې ونیو او خپله واکمني یې پیل کړه د اسلام د قاموس نومي کتاب د وینا له مخې دغه اصطلاح له ماوري ښخه راوتلې ده چې د شمالي افریقا اوسنی هیواد مراکش ورڅخه مراد دی.

د تاریخ لیکنې په نومونو او یو لړ اصطلاحاتو کې بدلونونه هغه وخت راغلل کله چې د لوېدیزو هیوادو په پوهنتونونو کې د ختیز پوهنې څانګې جوړې شوې اروپایانو د خپلو فکرونو او غوښتنو پر بنسټ نوي اصطلاحات وکارول په لومړي سر کې د پوهنتونونو داسې څانګې د عیسویت ملاتړو اشغال کړې وې د هغو مرام د مسلمانانو د تاریخ په هکله لا زیات معلومات لاس ته راوړل وو، تر څو هغوی د عیسویت په خپرولو کې ورڅخه مرسته واخلي او کله چې لوېدیز ښکېلاکې پېر پیل شو له دې کبله چې په زیاترو مسلمانو هیوادو کې لوېدیزو هیوادونو سیاسي واک تر لاسه کړی و، ځکه د خپل مذهب د خپراوي تر څنګ سوداګریز او سیاسي مرامونه هم د عیسویت د خپروونکو موخه وګرځېدل د خپل واک د پایښت لپاره عیسویانو اړتیا لیدله چې د نیول شوي هیوادونو او ولسونو د مذهب په هکله معلومات لاس ته راوړي په داسې حال کې چې د مسلمانانو پر کلتور او مذهب لوېدیزوالو په سوداګریز او سیاسي نظر سره پراخې څېړنې رواني کړې وې هلته په اروپا کې داسې عالمان هم وو چې هغوی په رښتیا سره غوښتل د خپلې پوهې کړۍ پراخه کړي او ختیز علوم د علمیت په رښتینو معیارونو سره وڅېړي په داسې پوهانو کې د هغه خلکو نومونه راځي چې هغوی خپل ټول ژوند د اسلام او اسلامي تاریخ په

---

(۱) د پخوانیو اروپایي مؤرخینو او هسپانویانو له خوا دغه نوم د شمالي افریقا هغه بربر او عرب ټبرونو ته ورکړل شوی دی چې هغوی اندلس نیولی و او د پېړیو پېړیو لپاره یې هلته سیاسي واک ټینګ کړی و، د دغې اصطلاح څرک د شمالي افریقا د اوسنیو دوو هیوادونو په نومونو کې اوس هم لیدل کېږي لکه موریطانیه او مراکو یا مراکش. ژباړن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړلو کې تېر کړ د هغو د دې څېړنو په پایله کې پر اسلام او د هغه پر تاریخ ډېر د ارزښت وړ کار وشو او نه یوازې دا چې د تحقیق نوې لارې یې پرانیستلې بلکې په تاریخ د پوهېدلو لپاره یې د ډېرو ستونزو په هوارولو کې له موږ سره زښته مرسته کړې ده.

په نولسمه پېړۍ کې ډېرو لوېدیزوالو مؤرخینو د اسلام د تاریخ لپاره د "محمدن"(۱) اصطلاح وکاروله تر دې وروسته یې د "اسلامي تاریخ" نوم ورکړ هغه و، چې دغه دواړه اصطلاحات د یو شمېر باسوادو او روښانفکرو مسلمانانو له خوا وغندل شول مسلمانانو د محمدي د اصطلاح پر خلاف دا دلیل وړاندې کړ چې دوی ته دې د عیسویانو په سترګه نه کتل کېږي عیسویان ځانونه د عیسیٰ(ع) (کریست) د منونکو په حیث کریستانان بولي مګر مسلمانان د اسلام منونکي دي او مسلمانان دي محمدیان نه دي د اسلامي تاریخ پر اصطلاح یې ځکه نیوکه وکړه چې د مسلمانانو په نظر سره که څه هم د اسلام د پیغمبر محمد(ص) او د هغه د څلورو یارانو زمانه اسلامي وه او اسلامي تاریخ ورته ویل کېږي مګر تر دې وروسته د پاچاهۍ اداره رامنځته شوه د ټولني کالبوت الیش شو د فیوډالۍ اداري ټینګښت وموند په داسې شرایطو کې ټولنه پر اسلامي والي پاته نه شوه ځکه هغه ته د اسلامي تاریخ پر ځای د "مسلمانانو تاریخ" ویل مناسب دی.

د عربي ژبې پر بنسټ د شلمې پېړۍ په نیمایي کې په عربو کې د ملتپالۍ ولولې راوپارېدې مذهب په دې کې هیڅ رول و نه لوباوه د ګډې ژبې پر بنسټ مسلمانان او عیسویان دواړه سره یو شول او ځانونه یې یو ملت وبلل په دغه وخت کې اسلامي او د مسلمانانو تاریخ ته د عربو د تاریخ نوم ورکړل شو عیسوي عربو په ځانګړې توګه په عربي ملتپالنه او عربي تاریخ لیکنه کې ډېر مهم رول ولوباوه دغه کار د دوی په ګټه و، ځکه چې مذهب دلته هیڅ رول نه درلود او د یوې معتدلې نظریې له رویه دوی هم د عربي تاریخ منل شوې

---

(۱) یعني د محمد یا محمدي. (Muhammadan)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د قدر وړ برخه ګرځېده په دې لړ کې د فلپ حتي کتاب "د عربو تاریخ" د یادولو وړ دی تر دې وروسته نورو عیسوي عربو لکه البرت حوراني او یو لړ نورو هم د عربو د تاریخ د ډېرو اړخونو په روښانولو کې د ځېړنو له لارې خپل مهم رول ولوباوه او په عربو کې د ښه نامه څښتنان شول.

تر دې وروسته په منځني ختیز کې یو لړ عربي دولتونه رامنځته شول ورسره سم په تاریخ لیکنه کې نوبت راغی مصریانو عراقیانو او اردنیانو د سیمه ییزو حقیقتونو په رڼا کې د خپلو تاریخونو لړۍ له لرغوني زمانې څخه را ونښلوله او تر اوسنۍ زمانې پورې یې راورسوله په داسې کولو سره دوی خپلو سیمه ییزو نظریاتو ته د تاریخ له لارې وده ورکړه او د تاریخ د علم د پیاوړتیا له لارې یې خپلو نظریاتو ته روایښت ور وباخښه مصریانو د مصر لرغونی تاریخ د نوي تاریخه سره ونښلاوه او یوه داسې لړۍ یې جوړه کړه چې د مذهب په راتګ سره هم نه شلېږي او دوام پیدا کوي د بېلګې په توګه د مصر خلک د فرعونانو په لرغوني مدنیت ویاړ کوي او استدلال کوي چې لرغوني مصر چې نړۍ ته د مدنیت کوم ځلانده او روښانه میراث ور پرې ایښی دی هغه بېګانه نه دی زموږ خپل دی او موږ به هیڅکله هغه له خپله ځانه بېل نه کړو دغه راز عراقیان په آشوري او بابلي مدنیتونو ویاړ کوي او د خپل ملي تاریخ نه شلېدونکې برخه یې بولي.

چا چې د لرغوني مدنیتونو آثار راوسپړل د خپل تاریخ تش ځایونه یې په ډک کړل هغوی په رشتوني نیت سره د هغو آثارو ننګه هم وکړه او د راتلونکي زمانو لپاره یې خوندي هم کړل.

دا ملتپالني هغه پیاوړي ولولې وې چې تاریخ لیکني ته یې نوي فکرونه او نوي اړخونه ور په ګوته کړل اوس عرب نه یوازي دا چې د عربو په تاریخ ویاړمن دي بلکې هغوی د خپلو هیوادونو په جغرافیه کې دننه هم تاریخ پلټي او له هغه سره خپلې اړیکې ټینګوي او په اوس دور کې دوی د عربو په توګه هم پېژندل کېږي او د عراقیانو، لبنانیانو، اردنیانو، یمنیانو او مصریانو په توګه هم.

دا خو د منځني ختیز د ولسونو رویه ده چې د تاریخ په هکله یې لري د هند

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لويه وچه کي وضع يو څه بل شان ده دلته دوه ډوله نظرونه په ګوته کېږي چي يو د هندوانو او بل د مسلمانانو دی يعني دلته تاريخ ته د مذهبونو په رڼا کي کتل کېږي او د اهميت په کمولو يا زياتولو کي يې مذهبي عقيده (ګروهه) ډېر مهم رول لري.

بايد و ويل شي چي کله برتانوي استعمار په هند کي واکمن و، هغه په کال ۱۸۶۱م کي د هند د لرغوني آثارو د ودي او پلټني اداره جوړه کړه چي له لومړنيو ماهرينو څخه يې "اليګزنډر کنګهم"، "جان مارشال" او "مارتيمر هيلر" وو هغو لومړنيو کيندنو د هند د خلکو د لرغونپوهني شعور زيات کړ لکه څنګه چي د لرغوني هند په هکله کتابي مواد نشته د هند د لرغوني آثارو محکمه وجيبه لري چي د کيندنو په راسپړلو او د موادو په لاس ته راوړلو سره د هند د لرغوني تاريخ تش ځايونه ډک کړي کله چي د مذهب د توپير له کبله د پخواني تاريخ سره لېوالتيا نه وي هلته د لرغونو آثارو اداره يوازي او يوازي د هغو آثارو راسپړلو ته زړه ښه کوي چي د دوی د هجرت د دور سره اړه لري نن که د "مهرګړ"، "موهنجودارو"، "هرپا" او "ګندهارا" لرغوني آثار خوندي دي د هغو ساتنه د لرغوني آثارو نړيواله اداره کوي که نه وي بې غوره ټولني تل د داسي آثارو په ورکېدو خوشاله وي ځکه چي د دوی په وينا دغه آثار د کفري دور آثار بلل کېږي او د دوی د تاريخ سره هيڅ اړه نه لري کله چي د لرغونو آثارو اداره پخواني کنډوالې کشف کړي دا نه وايي چي دلته په فلاني نامه د لرغوني زماني ښار ودان و، او د فلاني هندو راجا پلازمېنه وه تل په داسي مواردو کي تر لړو کيندنو وروسته کار ودرول شي ولي چي د حکومت د پاليسی سره سمي نتيجې لاس ته نه راځي او په دې هکله د پښتو يو متل دی چي وايي:

"غوټه ورکه خوله پر پټه"

په اوس دور کي چي د "اسلامي تاريخ" اصطلاح کارول کېږي مطلب يې لومړنی اسلامي دور وي يا هغه لرغونی دور چي په هغه کي عربو ډېر مهم رول لوباوه د نورو مسلمانو هيوادونو تاريخ د هغوی په نومونو سره وي يا د هغوی په ملي او ژبني پېژندني سره دی لکه عثماني، تُرک، صفوي، افغان او داسي نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

راز اسلام ته د سیمه ییز کلتور په رڼا کې هم کتل کېږي لکه ایراني اسلام، هندي اسلام، اندونیزي اسلام یا افریقایي اسلام.(۱)

په نولسمه او شلمه پېړۍ کې په ټوله نړۍ کې پوهانو او څېړونکو د اسلام د مذهب سره او د مسلمانانو د تاریخ سره لېوالتیا وښودله زړې نسخې او مسودې یې رابرسېره کړې تر اصلاح او سمون وروسته یې خپرې کړې په پایله کې یې ډېره لویه علمي او تاریخي پانګه تر خپرېدو وروسته شخصي او ټولنیزو کتابتونونو ته په رسېدو سره د یو لړ پوهانو او څېړونکو لاسونو ته ورغله او تر شا د ډېري لویې زیرمې په درلودلو سره د مؤرخینو لپاره دا خبره شونې شوه چې تاریخ دې له نوي سره ولیکي دې نوښت ډېرې تاریخي فرضیې رد کړې د بېلګې په توګه د تاریخي حقایقو له رویه دا خبره لغوه وبلل شوه چې اسلام د توري په زور خپور شوی دی د نورو علومو لکه لرغونپوهنې، ټولنپوهنې او ارواپوهنې په زده کولو سره د تاریخ په پروسه پوهېدنه اسانه شوه د ټولنو ساختمان او د هغوی د پرمختګ، له نوي اړخونو ځخه جاج واخیستل شو د پورتنیو علومو په مرسته چې تاریخ ولیکل شو ډېر ښکلی او له هیلې ځخه ډک انځور رامنځته شو د تاریخ کړۍ پراخه شوه له سیاست ځخه ټولنیزو اړخونو ته راغی دغه راز تاریخ یو نوی ژوند تر لاسه کړ او ګټورولی یې څو ځله زیات شو.

د استعماري نظام په جاج اخیستلو سره مسلمانان هم د تاریخ په ارزښت پوه شول استعمار چیانو تاریخ مسخ کړی و، او د خپلو ښکېلاکګرو غوښتنو پر بنسټ یې داسې انځور کړی و، چې په هغه کې مسلمانانو د ارزښت وړ ځای نه درلود تر استعماري نظام وروسته په مسلمانو هیوادونو کې نوي سیاسي نظامونه راغلل مګر د ولسونو په ګټه نه وو هلته ربښتوني جمهوریتونه نه وو په

---

(۱) دلته له سیمه ییز اسلام ځخه مرام دا دی چې اسلام په هره سیمه کې له سیمه ییزو دودونو او رواجونو سره په داسې ترکیب کې یو ځای شوی دی چې له بلې سیمې سره یې توپیر رامنځته شوی دی یعنې په هره سیمه او هر هیواد کې د هغه ځای ټول عنعنات د مذهب په رنګ او څېرېدو سره له منځه نه دي تللي بلکې ډېرو عنعناتو د مذهب په دایره کې ځان ژوندی ساتلی دی د دې ښه مثالونه ایران او سعودي عربستان دي چې په دواړو هیوادونو کې د اسلام دوې بېلې بېلو نمونې بلل دي. (مولف)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتره هيوادونو کي د پاچاهۍ او ټولواکۍ کمبله هواره شوې وه په ځينو هيوادونو کي پوځي جنرالان او ديکتاتوران واک ته رسېدلي وو په داسي حالاتو کي چي کوم تاريخونه ليکل کېږي هغه به هرومرو پاچاهۍ او ديکتاتورۍ ته روايښت ور بخښي او ملاتړ به يې کوي يوې خوا ته لوېديز مدنيت و، چي زړو دودونو او ورستو رسمونو ته يې يو جدي ګواښ متوجه کړی و، بلي خوا ته وروسته پاته والی، ناهيلي او سياسي غلامي وه په غبرګون کي يې مسلمان مؤرخين او پوهان راپورته شول او د تاريخ په جوړولو کي يې تر ټولو ډېر ارزښت تېر مهال ته ورکړ هغوی له پردي او مخالف اوسمهال ځخه مخ واړاوه د تېر مهال زرين او ځلاند يادونه يې راژوندي کړل تر ځو د مسلمانانو د زرين تېر مهال د پياوړتياپه مرسته د اوس مهال ستونزي او کشالې هواري کړي او د کمترۍ د کوم ژور احساس چي دوی ښکار شوي دي هغه له ځانه وشړي د تېر مهال د رغاوني په برخه کي مسلمانان په شدت سره د تېر مهال د زرين دور په لټه کي شول.

د پلټني په بهير کي ځينو مسلمانو مؤرخينو د زرين دور ريښي د څلورو خليفه ګانو په دور کي وموندلې ځينو دغه ريښې د اندلس په عربي دولت کي راوسپړلې داسي مؤرخين هم وو چي فکر يې کاوه د بغداد په عباسي خلافت کي مسلمانان په علم او هنر کي د کمال اوج ته رسېدلي وو په ټوله نړۍ کي مسلمانان د وياړمن کلتور او مدنيت ځښتنان وو دغه راز مسلمانو مؤرخينو استدلال کوی چي مسلمانان چي هر ځای او د نړۍ په هر ګوټ کي وو امن خوښوونکي او امن راوستونکي وو هغوی تل د عيسويانو او يهودو سره انصاف کوی ساينس او تخنيک يې پر مخ بوت ښکلی او زړه راکښونکی تهذيب يې وزېږاوه او دوی په وازه خوله دعوه وکړه چي د مسلمانانو تهذيب پر لوېديز ژوري اغېزې وشيندلې او دا د مسلمانانو د علمي او پوهنيزو چوپړونو پايله وه چي په اروپا کي د بيا رغښت (رېناسانس) غورځنګ پيل شو اروپايانو له اسلامه ډېر څه زده کړل ځکه نه دی په کار چي په دې هکله دې د اسلام مهم رول له پامه وغورځول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله لړۍ د اسلام او عیسویت تر منځ د پرله پسې ټکرونو او نښتو ده د دواړو مذاهبو منونکي هغه وخت سره مخ په مخ شول کله چې عربو هغه سیمې چې د عیسوي مذهب منونکي وې ونیولې دوی فلسطین (اسرائیل) سوریه، عراق، شمالي افریقا او اندلس تر خپله ولکه لاندې راوستل د دغو برياوو له کبله عیسویانو د خپل پیغمبر عیسیٰ[۴] مورنۍ ټاټوبی بایلو دا هغه غمیزه وه چې د عیسویانو په زړونو کې د تل لپاره مېشت شوه پېړۍ پېړۍ د دوی په زړونو کې دا غوښتنه په شدت سره موجوده وه چې کله به خپله سپېڅلې خاوره لاس ته راوړي په یوولسمه پېړۍ کې د اروپا ولسونه د "جهاد" (مذهبي جنګ) او صلیبي جګړو په نامه خونړیو محاربو ته راوبلل شول د جګړې د ملاتړ د ترلاسه کولو په ترڅ کې خلکو ته و ویل شول چې پر تاسې لازمه ده چې کفار (مسلمانان) د خپلې سپېڅلې خاورې څخه وشړئ او خپل معبدونه د اغیارو له شتون څخه پاک کړئ.

صلیبیانو د تبلیغاتو په اثر ډېر ملاتړي پیدا کړل او تر دوو پېړیو پورې یې بیت المقدس او د فلسطین نور ښارونه تر خپله ولکه لاندې راوستل او خپل حاکمیت یېورباندې ټینګ او وتپی، د مسلمانانو دولتونو په دې منځ کې د کوچنیو خپلواکو دولتونو په بڼه مقاومت کاوه آخر پای په ۱۱۸۷م کال مسلمانانو عیسوي دولتونه له منځه یوړل او بیت المقدس یې د هغوی له منګولو څخه راوکیښ په خپله ولکه کې یې راووست صلیبیان د واک په ورکولو سره پر شا شول مګر د ماتې خوړلو تهاکه یې تر اوسه په زړونو کې نه ده چاودلې د مسلمانانو هم د صلیبي جنګونو یادونه هېر نه دي تر اوسه پورې صلیبي جنګونه د کرکې او نفرت سمبولونه ګرځېدلي دي او یو پر بل د بې عتمادۍ د زهرو په شان د مسلمانانو او عیسویانو په وینه کې غورځنګونه وهي.

که څه هم لوېدیزوالو مؤرخینو د څېړنو له رویه ثابته کړې ده چې د صلیبي جګړو لاملونه اقتصادي وو مګر بیا هم مذهبي جنون لړ.شوی نه دی او له دواړو خواوو څخه هڅې کېږي چې مذهبي کرکې راوپارول شي عیسوي بنسټپالان خپلو هغه اتلانو ستاینه کوي چې د بیت المقدس تر نیولو وروسته یې په زرو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسانان وژلي وو او بلي خوا ته د صلاح الدين ايوبي هغه رول ستايل کيږي چې د بيت المقدس تر نيولو وروسته يې هلته امنيت تأمين کړی و، مسلمانو مؤرخينو عيسويان ظالمان جابران کر که کوونکي او ځان خوښوونکي وبلل او مسلمانان يې رحم کوونکي مينه کوونکي او د پراخ نيت څښتنان وبلل.

مسلمانانو په ديارلسمه مېلادي پېړۍ کې ډېره سخته صدمه وليدله کله چې د ګوبي د رېګستان له مغولستان څخه د خدای د قهر او غضب په بڼه د وحشي او غير متمدنو مغولو يو ستر لښکر راووت د مسلمانانو حکومتونه يې ړنګ کړل ښارونه يې تر چورولو وروسته وسوځل او د خلکو د ککريو په اوډلو سره يې مينارونه او ځلي جګ کړل د مسلمانانو هغه مدنيت يې چې له د پېړيو پېړيو تر زيار وروسته لاس ته راغلی وو له خاورو سره يو شی کړ.

هلته په اروپا کې عيسويانو د ښه فرصت په موندلو سره هڅي وکړې چې د وحشي مغولو سره اړيکي ټينګي کړي تر څو د خپلو ازلي دښمنانو مسلمانانو څخه پخوانی غچ واخلي مګر هغه وخت د عيسويانو ټول زيارونه اوبو يوړل کله چې مصريانو مغولو ته ماته ورکړه د هغو پرمختګ يې په ټپه ودراوه او د وخت په تېرېدو سره مغول ټولواکان يو په بل پسې مسلمانان شول دغه راز د مغولو په کفرستان اسلام خپور شو او مغول د اسلام ساتونکي شول.

د صليبي جګړو او عيسوي نړۍ په مخالفت کې ځيني مسلمان مؤرخين دې خبري ته ګوته نيسي چې په اوس دور کې په فلسطين کې د اسرائيل په نامه د يوه يهودي دولت پر پښو درول د هماغه زر کاله پخوانيو صليبي جګړو لړۍ ده مګر دغه مؤرخين فکر کوي چې لکه څنګه چې صليبيانو پر فلسطين خپل حاکميت ته تش دوې پېړۍ دوام ورکړای شوای او وروسته يې حکومت د مسلمانانو په لاس ړنګ شو دغه راز اسرائيل هم تلپاته هيوادنه دی او هر کله چې يې لوېديزوال له ملاتړ څخه لاس واخلي اسرائيل به ړنګيږي.

د اوس دور په اروپا کې د اسلام په هکله د متعصبو عيسويانو په زړونو کې ښخ تعصبات اونفرتونه د تېر مهال او د تاريخ د ترخو يادونو په آب حيات اوبېږي.

د اسلامي تاريخ يوه بله موضوع د يوه مذهب څخه بل مذهب ته د اوښتلو

ده له یوې زمانې څخه په عیسویانو کې دې فرضیې شهرت درلود چې اسلام هغه دین دی چې د توري په زور په خلکو او ولسونو منل شوی دی او مسلمانو واکمنو له جبر او ځواک څخه په کار اخیستلو د اسلام د تبلیغ په پرده کې اېل شوي ولسونه اړ کړل چې هغوی مسلمانان شي او اسلام ته د یوه دین او د یوه سیاسي نظام په حیث غاړه کښېږدي.

تر ډېرو څېړنو وروسته اوس مؤرخینو د یو لړ دلایلو په راوړلو سره دغه فرضیه رد کړې ده او ویلي یې دي چې اسلام د پوځي پیاوړتیا له لارې نه دی خپور شوی بلکې د سیاسي ټولنیزو او اقتصادي لاملونو د زبردست فشار له کبله خلک په تدریج سره د اسلام خوا ته راغلل "ایرا لاپیدوس" نومي مؤرخ په خپل کتاب "د مسلمانو ټولنو مطالعه" کې دې خبرې ته اشاره کړې ده چې په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې چې کوم هیوادونه عربو تر خپله سیاسي ولکه لاندې راوستل د هغو ډېر کې مسلمانان نه وو او هغوی په یوه زمانه کې نه دي مسلمانان شوي بلکې ډېر کرار او په یوه اوږده موده کې د دوی د مسلمانېدو پروسه پای ته رسېدلې ده دا پروسه هغه وخت پیل شوه چې عربو بریالیو هلته نوي نظریات ورسول چې په نتیجه کې د هغوی ټولنیزي او مذهبي ادارې[1] کمزوري شوې کله چې سیاسي واک د مسلمانانو لاس ته ولوېد کلیسا او د عیسویت ادارې د حکومت له سرپرستۍ څخه لاسونه پرېولل هغه و، چې په ستر توب او اغېزمن والي کې کمښت راغی په داسې اوضاع کې چې د کلیسا واکمنه اداره په سیاسي توګه له پښو لوېدلې وه خلکو د مذهب الیشولو ته مخه کړه د دې ښې بېلګې په پارس او اوسني عراق کې ولیدل شوې چې هلته فیوډالي نظام له منځه ولاړ او د خلکو ملاتړ کوونکي ادارې ړنګې یا محوه شوې خلکو په دې نیت چې د اسلامي دولت په سرپرستۍ کې په راتلو سره د اسلامي ټولنې برخه وګرځي خپل پخوانی مذهب پرېښود او اسلام یې ومانه.

---

(۱) له دې حقیقته څخه سر نه شو غړولای چې د هرې نوې ادارې په پرتله زړه اداره په ډېرو ستونزمنو حالاتو کې خپلې ساتنې او پایښت ته اړتیا لري یعنې د نوښت په پرتله زړښت ځان نه شي ټینګولای او په مقابل کې یې محوه کېږي یا ماته ورڅخه منې دلته هم د عیسویت زړې ادارې د اسلام نویو او تازه افکارو ته ځواب و نه ویله او ماته یې ومنله. ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي عربو او ترکانو هیوادونه او ښارونه ونیول د هغه ځای د لوړ قشر خلک مسلمانان نه شول او لږ کي مسلمانو واکمنو پر ډېر کیو خپل تسلط برپایه وساته د هغوی په کلتور کي یې ځایونه منحل نه کړل پر ځای یې خپل کلتور ژوندی وساته کله چي د اېل شوي هیواد د واکمنانو له ټولې ځخه خلک مسلمانان شول هغوی خپل کلتور د نویو ورغلیو بریالیو واکمنو په کلتور ور ګډ کړ د دې ښې بېلګې د اندونیزیا او افریقا هیوادونه دي چیري چي د اېل شویو او بریالیو تر منځ توپیر له منځه ولاړ او په کلتوري لحاظ سره یو شول مګر په هند کي بریالۍ مسلماني ټولۍ خپل کلتور بېل وساته او د هند په کلتور یې ځانونه ګډ نه کړل د دې ښه بېلګه د هند مغولي امپراتوري ده.(۱)

مؤرخینو د ډېرو ستونزو تر ښنګ دې ته هم ګوته ونیوله چي د خلکو د مذهب د الیشولو په پایله کي کومي کشالې رامنځته شوې د لومړنیو بریاوو په پایله کي چي د منځنۍ آسیا وګړي مسلمانان شول د دوی لپاره تر ټولو لویه لانجه دا وه چي باید ځنګه د عربو په ټولنه کي ځانونه ور ګډ کړي او د هغې ټولني یوه برخه وګرځي عربو د لرغوني افغانستان او پارس وګړي د موالیانو(۲) په نومونو سره ونومول په موالي کېدو سره دوی د عربو د یوې ځانګي غړي بلل کېدل مګر بیا هم د عربو په پرتله د دوی ټولنیز ارزښت لږ و، د عربو سیالان نه بلل کېدل د عربو په پرتله نورو قومونو هیله درلوده چي تر مسلمانېدو وروسته به د دوی ټولنیزه مرتبه لوړه شي او د سیالۍ په میدان کي به په یوه نظر ورته وکتل شي مګر په رښتیا سره داسي نه وو او له هغوی سره د برابرۍ سلوک نه کېده د داسي ولسونو لپاره د عجم یعني ګونګیانو اصطلاح کارول کېدله(۳)

---

(۱) مغولو په هند کي خپله ژبه او خپل عنعنات له ځانه سره تینګ ساتلي وو هغو په ترکي ژبه خبري کولې او د دربار ژبه یې پارسي وه وروسته یې د پارسي عربي او د هندو یو لړ نورو ژبو له ګډون ځخه یوه بله ژبه جوړه کړه چي ربخته او اردو معلی یې بلله او په دغه ژبه یې تکلم کاوه. ژباړن

(۲) موالیان عربو فاتحینو هغو مسلمانانو ته ویل چي پلرونه او نیکه ګان به یې د دوی په وسیله مسلمانان شوي وو. بله اصطلاح یې: موالیان یعني د مسلمانانو غلامانو خپلواک اولادونه. ژباړن

(۳) یعني پرته له عربو نور ولسونه د فصیحي ژبي ښتنان نه دي د عربو دغه نظر یوازي د یوه ولس په هکله نه و، بلکي د ټولو غیر عربو لپاره عام و. ژباړن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ډول تصور یوازي په عربو کي موجود نه و، یونانیانو هم نور اقوام بوبریان یعني وحشیان بلل هندوانو ملیچ یعني بهرنیان بلل او یهودو جنټایل یعني غیر یهود بلل او په حقارت ورته قایل وو.

دې کار په نوي مسلمان شویو قومونو کي کلک غبرګون را وزېږاوه په موالیانو کي د ملتپالني غورځنګ راویښ شو دغه غورځنګ د شعوبیه په نامه وپېژندل شو په ټولنه کي د مساوي حقوقو لپاره مبارزه کوونکو د هر هغه خوځښت ملاتړ وکړ چي د وخت د حاکمانو پر ضد و، آخر د امویانو پر ضد عباسیان واک ته ورسېدل د عباسیانو په بریالیتوب کي له عربو پرته نورو قومونو ډېر لوی لاس درلود هغه و، چي نژادي توپیر له منځه ولاړ او په عباسي واکمنۍ کي دوی ته هم مساوي حق ورکړل شو او د دوی ژبو هم د عربي تر څنګه رشد وموند که څه هم په شمالي افریقا کي عرب په سیاسي توګه دومره بریالي شول چي ژبي یې د هغه سیمي ژبي له منځه یوړې او یوازینۍ ژبه پاته شوه مګر په ختیزو اسلامي هیوادونو کي داسي نه وو هلته مسلمانانو د خپلو ژبو ساتنه وکړه د عربو د تسلط پر ضد یې د ارزښت وړ مبارزې وکړې او له عربو څخه یې سیاسي خپلواکي ترلاسه کړه.

په څوارلسمه مېلادي پېړۍ کي نژدې د نړۍ ټولو مسلمانو ټولنو درې نخښي خپلي کړي وې لکه:

(۱) دربار (۲) شاهي ماڼۍ (۳) د ښار کلا، یا:

(۱) مسجد (۲) خانقاه (۳) زیارت.

پورتنۍ درې سره نخښي د مسلمانانو سیاسي مذهبي او روحاني اړیکي ښیي موږ وینو چي مسلمانو واکمنو څنګه مسلمان ملایان د حکومت او دربار سره وتړل هغو ته یې معاشونه ور وټاکل ملایانو د دربار سره د تړل کېدو په اغېز خپلواکي بایلوده سیاست او مذهب سره بېل شول که څه هم د خانقاه صوفیان له سیاسته لیري ګرځېدل مګر د دوی مصارف حکومتونو کول ځکه دوی هم د حکومت لپاره خطر نه ګرځېدل همدا لامل و، چي په مسلمانو ټولنو کي د ټولواکو او زورواکو پاچاهانو څواک لا زیات پیاوړی شو او پښې یې ټینګي شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هندي مسلمانانو له پخوا څخه د هند د لرغوني تاريخ سره هيڅ لېوالتيا نه ده ښودلې او د هند تر اسلام پخوانى تاريخ يې پردى بللى دى او د دې پر ځاى يې د بغداد د عباسيانو او د اندلس د عربو دوره زرينه دوره وبلله په دې لړ کې په هند کې يو لړ مسلمانانو لکه شبلي نعماني، عبدالحليم شرر، عبدالرزاق کانپوري، سيد سلېمان ندوي او اميرعلي پر اسلامي تاريخ کتابونه وليکل د خپل نظر دفاع يې وکړه او د محمد بن قاسم، طارق بن زياد، موسیٰ بن نُصَير، محمود غزنوي، شهاب الدين غوري او يوسف بن تاشفين کارنامې او برياوې يې روښانه کړې يعني د هند د مسلمانانو زياتره اتلان د هند د سيمي اوسېدونکي نه وو بهرنيان وو په هند کي د مسلمانانو د اتلانو قحط الرجال رامنځته شو د هند مسلمانان د هند له لرغوني تاريخه بېل شول که په دې هکله موږ فکر وکړو چي ولي د هند مسلمانانو د هند له سيمي سره رشتوني اړيکي جوړي نه کړې او ولي يې خپلي هيلي له بهرنيو سره وتړلې ښايي د دې لامل دا وي چي د هند مسلمانان پخپله هم د هند اوسېدونکي نه وو بهرنيان وو د يرغلګرو په توګه يې هند اشغال کړى و، او په حقيقت سره د هند د استثمارولو لپاره هلته ورغلي وو ځوک چي په داسي ذهن سره ژوند کوي د هغو په زړونو کي د سيمه ييز تاريخ سره د زړه سواندى کومي ولولې نه راپارېږي همدا لامل دى چي د هند مسلمانانو خپل تاريخ هند ته د دوى له ورتګه راپيل کړ او د دوى تاريخ يوازي يو څو پېړۍ شا ته ولاړ او د هند د لرغوني تاريخ او ما قبل الاسلام تاريخ سره يې کومي اړيکي ټينګي نه کړې او هغه يې يوازي د کفارو د تاريخ په بللو سره له پامه وغورځاوه.

د بې غوره ټولنو واکوالان تل د هندي مسلمانانو د ذهنيت ښکارندويي کوي هغوى لرغونى تاريخ د پاملرني وړ نه بولي او د پخوانيو آثارو له سپړني څخه سترګي اړوي که څه هم په لرغوني زمانه کي د هندوس وادۍ د يوه ستر مدنيت ځانګو وه او په شلمه پېړۍ کي سپړنو د هندوس د وادۍ "موهنجودارو" ښار رابرسېره کړ مګر په دې کي حکومت کومه لېوالتيا و نه ښودله او پر ځاى يې دې ته اهميت ورکړ چي څنګه د مسلمانانو په راتګ سره د سند ناوه باب

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاسلام (مهران الذهب) شوه د "دېبل" ظالم واکمن هندو "راجاداهیر" د مجاهد ځوان محمد بن قاسم له لاسه ماته وخوړله او د مهران په سیمه کي اسلامي کلتور د سیمه ییز کلتور ځای ونیو دغه راز د پنجاب په سیمه کي د "هرپا" کیندني هم د حکومت د خوښۍ او پام وړ و نه ګرځېدې پر ځای یې دې ته اهمیت ورکړل شو چي څنګه محمود غزنوي د لاهور هندو واکمنو "جې پال" او "پریتوي راج" ته ماته ورکړه او د هند لویي وچي ته یې د مسلمانانو د ورتګ لاره هواره کړه دغه راز د ګندهارا لرغونی تهذیب هم د حکومت د تنګ نظرۍ ښکار شوی دی.

کوم حکومتونه چي د خپلي سیمي له تاریخه سره اړیکي نه ټینګوي او خپل تاریخ د یرغلګرو په بریدونو کي ولټوي د یرغلګرو ستروالی ثابت کړي د هغو کارنامې د ځان کارنامې وبولي د هغو له نومونو څخه سیاسي او تاریخي ګټه پورته کړي لکه دا چي دلته د ابدالي، غوري او غزنوي نومونه کارول کېږي یا دا چي د دې سیمي د خلکو ذهنیت دا رنګه جوړ کړل شوی دی چي په دوی کي ډېر خلک د خپلو نومونو سره بخاري، غزنوي، ګردېزي، غوري، بدخشاني، مدني، قریشي، اصفهاني، تبریزي، شیرازي او چغتایي زیاتوي دا ځکه چي په هند کي د مسلمانانو پر مېشتېدني ډېري پېړۍ واوښتې مګر تر اوسه پوري د هغه ځای د ځینو مسلمانانو د ذهنونو څخه د خپل پلارني ټاټوبي سره نسبي اړیکي نه دي شلېدلي او داسي القاب د خپلو نومو برخه ګرځوي چي په هغو سره د دوی لرغونی ټاټوبی په ذهنونو کي تازه کېږي او له دې څخه دا روحیه هم جوتېږي چي څوک چي د پردیو په یرغلونو او تاړاکونو ویاړ وکړي او د ښکېلاګګرو د تېري د جواز لپاره یو لړ دلیلونه راوړي د هغو تاریخ څومره پیکه او شوم وي.

یو څو کاله مخکي په ټېکسیلا کي د یوناني سکندر (سکندر مقدوني) یا د دوی په وینا د "سکندر اعظم" په یاد کي د یادګار په توګه د یوه کتابتون د جوړېدو پخلي وشو چي موخه یې د یوناني سکندر د ستروالي او برم اعتراف کول و، تاسي پام وکړئ ښایي دا به د نړۍ یوازیني هیواد وي چي د غندلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځای، یرغلګرو او ښکېلاکګرو ته ښه راغلاست وایي او د هغو د تاړاکونو او وژنو په یاد کي یادګارونه جوړوي.

(په دې لړ کي باید و ویل شي چي د هند د لویي وچي د مسلمانانو او د افغانانو په ذهنیتونو کي ډېر توپیر دی په افغانستان کي پردیو یرغلګرو ته د غاصبانو او تېري کوونکو په سترګه کتل کېږي یوناني سکندر، چنګېز خان، ګوډ تېمور، مغولي، صفوي، افشاري او قاجاري (غجر) ښکېلاکګرو ته هېڅکله افغانانو هر کلی نه دی ویلی او نه یې د دوی په یاد کي یادګارونه ودان کړي دي.

تاسي پام وکړئ چي افغانانو هېڅکله د هند د لویي وچي د مسلمانانو په رنګه نه دي کړي چي خپل اتلان له خپلي سیمي څخه بهر ولټوي بلکي د افغانانو اتلان د دوی له خپلي سیمي څخه راټوکېدلي دي او بله خبره دا چي افغانانو له خپل لرغوني تاریخ سره چي تر اسلام پخوانی دی اړیکي نه دي شلولي بلکي اړیکي یې ورسره ټینګي کړي دي نن افغانان د ګندهارا او آریانا په ویاړونو او تهذیبونو نازېږي او خپل لرغونی تاریخ پنځه زره کاله شا ته بیایي هغوی یوازي پر هغه تاریخ بسنه نه کوي چي تر اسلام را وروسته دی بلکي هغوی غواړي چي تر اسلام پخواني ویاړونه او افتخارات هم د ځان کړي د دې ښې بېلګي د استاد علي احمد کهزاد "د افغانستان پخوانی تاریخ" د میر غلام محمد غبار "افغانستان در مسیر تاریخ" د عبد الحی حبیبي "د افغانستان لنډ تاریخ" د عبدالرزاق پالوال "د پښتنو نوی پخوای تاریخ" د میر محمد صدیق فرهنګ "افغانستان در پنج قرن اخیر" او یو لړ نور کتابونه دي چي په هغو کي افغاني مؤرخینو څېړنه کړې ده چي د خپل هیواد لرغونی تاریخ روښانه کړي او په نړۍ کي یې د نورو سیالو ولسونو په وړاندي وځلوي). ژباړن

مأخذونه:

۱- تاریخ کی آواز
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(اسلامی تاریخ نویسی ایک جائزه)

۲- تاریخ شناسی
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۲م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(مسلمانوں کی تاریخ نویسی)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام او پاچاهي

په اسلامي تاريخ کي دغه پوښتنه له پخوا څخه راروانه ده چي آيا په اسلام کي پاچاهي جواز لري؟ په تاريخ کي دغه پوښتنه ځکه اهميت لري چي اسلامي تاريخ د واکمنو کورنيو د حکومتونو څخه ډک دی که پاچاهان له اسلامي تاريخ څخه و ايستل شي نو به د تاريخ کړی ډېره تنګه شي او دا خبره هم د اهميت وړ ده چي اسلامي تاريخ باید کوم دور ته و ويل شي آيا يوازي د اسلام د پيغمبر محمد ﷺ او د هغه د څلورو خليفه ګانو دور رشتوني اسلامي تاريخ و، او وروسته چي کوم بدلونونه راغلل هغه تش د مسلمانانو تاريخ و.

د يوې ډلي رايه دا ده چي اسلام خپل بنسټيز کلتور تر هغه وخته پوري پر خپل حال پاته وساته تر څو چي په عربو کي قبيلوي جمهوريت و، په هغه وخت کي يو کليوال او صحرايي عرب کولای شوای چي د وخت د خليفه څخه پوښتنه وکړي چي تا له دوو ټوکرانو ځان ته کالي څنګه جوړ کړل حال دا چي ستا استحقاق يو ټوکر دی.

کله چي د پوځي برياوو لړۍ ونښلېده ايران، عراق، سوريه او مصر تر ولکه لاندي راغلل د مسلمانانو په حکومتي کالبوت کي بازنطيني او ساساني اثرات ور ننوتل د عربو سياسي نظريات يې ور بدل کړل تر يوه حده د دغو نظرياتو د مخنيوي هڅي وشوې د بېلګي په توګه کله چي دويم خليفه عمر رض خبر شو چي عمر بن عاص په فسطاط کي يو مسجد جوړ کړی دی په محراب کي يې يو جګ منبر ايښی دی پر هغه خيژي خطبه وايي او وعظ کوي د اسلام دويم خليفه د هغه منبر د ماتولو امر وکړ هيچا اجازه نه درلوده چي تر نورو مسلمانانو دي لوړ ودرېږي کله چي معاويه رض د سوريې د والي په حيث د خپل برم د جواز په ترڅ کي و ويل چي د دې پر ته خلک د ده امر منلو ته غاړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بړدي عمر رضي الله عنه خاموش شو او ږغ يې و نه کړ.

ځيني خلک نيوکه کوي چي بازنطيني او ساساني اغېزو د مسلمانو واکمنو جمهوري رول په ديکتاتوري بدل کړ هغوی له دې حقيقته ولې سترګي غړوي چي دوه تهذيبونه سره يوځای شي پايله يې يو داسي ګډ کلتور رامنځته کېږي چي د دواړو تهذيبونو ځانګړني پکښې وي د عربو په برياوو سره په ډېر لوی شمېر سره پارسيان، عراقيان، سوريايان او مصريان مسلمان شول او د هغوی کلتوري ارزښتونه د اسلامي ټولني برخه وګرځېدل.

تر دې وروسته واکمنو عربو ډلو بازنطيني او ساساني شاهي ارزښتونه خپل کړل او ځانونه يې له نورو څخه بېل کړل که څه هم اموي واکمنو عربي کلتور پاته ساتلی و، مګر هغوی هم د حکومت کولو ساساني او بازنطيني نخښي نښانې خپلې کړي وې او هغه وخت اوضاع په بشپړه توګه واوښتله کله چي د پارسيانو په مرسته عباسيانو واک تر لاسه کړ په دغه وخت کي شاهي دربار د ساساني دربار نمونه وګرځېده.

يو ځلي چي د پاچاهی اداره پر پښو درېده بيا يې رنګول شونی نه و، د دې لپاره مذهبي ډلي نه ځواک درلود او نه يې واک، او نه يې غوښتنه درلوده چي د مخالفت ږغ دې پورته کړي البته د پاچاهی د اداری د مشروعيت لپاره دلايل راوړل شول او د هغه ګټوروالی ثابت شو دغه راز په ټولنه کي د پاچاهی اداري شرعي او قانوني حيثيت تر لاسه کړ.

په پخوانيو ټولنو کي د پاچاهی د اداري ټول واک د پاچا په شخصيت کي راغونډ شوی و، پر دې بسنه و نه شوه مذهبي چاري هم پاچا ته وسپارل شوې هغه سپېڅلی وبلل شو او داسي حيرانوونکي کارنامې ورته منسوبي شوې چي د بشر تر واک وتلي وې په نتيجه کي يې پاچا د الوهيت درجې ته ورسېد او د خدايي دعوه يې وکړه بيا يې د خپلې سپېڅلتيا د پاته ساتلو او لا زيات ځواک ترلاسه کولو لپاره وکړي دې ته راوبلل چي د ده عبادت وکړي او د ده د خولې څخه راوتلې هره خبره د الٰهي قوانينو په حيث پر ځان ومني.

رابه شو دې خبرې ته چي په مسلمانه ټولنه کي د پاچاهی د اداري تر رامنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمخه د هغه سیمو اهمیت څه و، چي مسلمانانو نیولي وې او د نړۍ په لویو تهذیبونو کي د پاچاهۍ د اداري تکامل تر کومو شرایطو لاندي وشو په دې هکله باید و ویل شي چي تر اوسه موږ پر دې بحثونه کړي دي چي څنګه د دوو تهذیبونو تر منځ ټکرونه رامنځته کېږي د بېلګي په توګه د پارس او یونان تر منځ جنګونه یا د اسلامي او نصراني تهذیبونو تر منځ ټکرونه وو مګر اوس پر دې خبره هم څېړنه کېږي چي د دوو تهذیبونو د ټکر په نتیجه کي کوم ډول ګډ کلتور رامنځته شو او د ټکر په نتیجه کي دواړو تهذیبونو له یو بل څخه څه زده کړل.

په دې نظر سره چي تاریخ ته وکتل شي مقدوني سکندر د پارس او یونان سره لیري کوونکی نه بلکي سره نژدې کوونکی دی د هغه د پوځي بریالیتوبونو په پای کي لوېدیز او ختیز سره لیري نه شول سره نژدې شول او له یو بل څخه یې زده کړي وکړې نو باید تهذیبونو ته د ټکر په اړخ و نه کتل شي دې ته وکتل شي چي څنګه ګډ کلتور راوټوکېد او د بېلو بېلو تهذیبونو خلک یې سره رانژدې کړل.

ولي د پاچاهۍ اداره پر پښو و درېده او په بشري ټولنو کي تر ټولو ستره اداره وګرځېده لامل یې دا و، کله چي سیاسي قوت پکښي راغونډ شو د پاچاهۍ اداره دیکتاتوره اداره شوه او دا یې وینا وه چي هر هغه شی ومنه چي د سیاسي ځواک څښتن وي او یا یې نمایندګي کوي.

د پاچاهۍ اداره پر یوه حال نه ده پاته شوې په هر تهذیب او سیمه کي یې بېل رول لوبولی دی د بېلګي په توګه مقدوني سکندر ته که د پاچا په توګه وکتل شي هغه په نیول شویو سیمو کي په بېلو بېلو نومونو وپېژندل شو مصریانو هغه ته خپل ټول واک وسپاره او هغه یې په خدایي ومانه پارسیانو د ستر پاچا او ټولواک په حیث ومانه مګر د خدایي درجه یې ور نه کړه یونانیانو په خدایي ومانه مګر د هغه ټولواکي یې و نه منله په خپل هیواد مقدونیه کي نه هغه د خدای په توګه ومنل شو او نه یې ټولواکي خلکو ته د منلو وړ وه البته نیم قانوني واکمن یې وباله د دې پورتنیو بېلګو څخه جوتېږي چي په یو لړ هیوادونو

(c) Pashtoon.com: The Digital Library

او تهذيبونو کي د پاچاهۍ د اداري تکامل بېل بېل و، او په څنګ کي يې د څواک او واک نخښي نښانې هم په بېلو بېلو وختونو کي په بېله بېله بڼه رامنځته شوې د بېلګي په توګه "تاج" د پاچاهۍ يوه اړينه نخښه وګرځېده او په لومړي سر کي هغو قومندانانو ته ور پر سر کېده چي د جنګونو څخه بريالي راتلل عباسي خلفاوو دغه دود جاري وساته خپلو قومندانانو ته يې د هغو د چوپړ په اعتراف کي تاج ور پر سر کاوه مګر پخپله يې تاج شاهي نخښه و نه ګرځاوه که څه هم عباسيانو ته د پارس له نخښو څخه تاج هم ور رسېدلی وو چي ساساني پاچا پر سر کاوه او دغه تاج ډېر دروند و، او د خوني تر پوښښ لاندي راځړېده مګر عباسي خليفه ګانو د پاچاهۍ نخښه و نه ګرځاوه.

په اروپا کي پاچاهانو تاج د يوې شاهي نخښي په توګه پر سر کړ که څه هم کليسا دغه کار نه خوښاوه او د کفر له نخښو نښانيو څخه يې باله وروسته د تاج پر سر کول دوديز شو په کارولينجن حکومت (۸۰۰–۹۱۲م) کي د تاج د پر سر کولو دود په کليسا کي پر ځای شو پاپ او نورو مذهبي مشرانو ګډون پکښي وکړ د تاج د پر سر کولو دود سپېڅلې بڼه خپله کړه پر دې پېښه د خير او برکت لپاره په کليسا کي دعاګاني هم ويل کېدلې د بېلګي په توګه په ۸۶۹م کي چي د "چارلس دي بالډ" لپاره کومي دعاګاني و ويل شوې په ۱۸۲۵م کي د فرانسې د پاچا "لسم چارلس" د تاج پر سر کولو د مراسمو پر وخت هم هغه دعاګاني و ويل شوې او د تاج په پر سر کولو سره پاچا په مذهبي او سياسي توګه مشروع ګڼل کېده.

د پاچاهۍ دويمه نخښه لکړه وه بابلي پاچاهانو سايوان او د مچانو د شړلو لپاره پيک هم درلود دغه نخښي ساسانيانو هم خپلي کړې او د مصر فاطمي خليفه ګانو او مملوکو پاچاهانو په دربار کي يې هم دوديزه بڼه خپله کړه.

د تخت رواج په هند او منځنۍ آسيا کي دود و، پاچاهان په دربار کي تر اميرانو پر لوړ ځای کښېنستل پاچاهان د نورو خلکو څخه ليري وو هر شي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلکو له رسېدني شخه لیري وي په خلکو کي د هغه وجود له رازونو شخه ډک وي او حیرانوونکی وي او تل حیرانوونکي شیزونه په خلکو کي وېره او وهم پیدا کوي همدا لامل و، چې ساساني واکمنو د خپلو امیرانو او ولس شخه لیروالی ساته بلکي د پردې تر شا کښېنستل دغه پرده امویانو او عباسیانو هم خپله کړه په لیري اوسېدو کي دا ګټه وه چې پاچا د سلطنت په نظم کي پخپله نه معلومېده د هغه نمایندګان مخته وو که د سلطنت په نظم کي کومه خرابي رامنځته کېده مسوولیت یې پر نمایندګانو راته پر پاچا نه، دغه راز پاچاهان د هر راز خرابیو شخه خوندي پاتېدل.

د اروپا په ځینو هیوادونو کي د پاچا په هکله داسي ویل کېدل چي پاچاهان پر بدنونو د پاچاهۍ د نخښو په لرلو سره د پاچاهۍ حق لرونکي ګرځي او د درواغو دعوه لرونکو شخه یې بېلوالی راځي د همداسي بدني ځانګړتیاوو له کبله د فرانسې او انګلیستان خلکو باور درلود چي د پاچا په لاس ور وړلو سره ناروغان له رنځه شخه روغتیا مومي په شوارلسمه مېلادي پېړۍ کي په انګلیستان کي دا دود و، چي د تاج پر سر کولو د مراسمو پر وخت یې د پاچا بدن په تېلو غوړاوه وروسته دغه دود د اروپا په نورو هیوادونو کي هم پلی شو او دا عقیده وګرځېده چي دغه تېل پیغلي مریمي له جنته د پاچاهانو لپاره را استولي وو.

پاچا د نورو خلکو شخه ډېر لوړ بلل کېده د دې روایت د اثبات لپاره ډول ډول کیسې او عقیدې جوړې شوې له هغو شخه یوه عقیده دا وه چي پاچاهان د لمر سره اړه لري د پخواني عراق پاچاهانو ځانونه د لمر زامن بلل دغه راز خلکو د دوی عبادت کاوه او سجدې یې ورته کولې د جاپان پاچاهانو هم ځانونه د لمر اولادونه بلل.

د پورتنیو روایتونو او کیسو په جوړېدو سره پاچاهانو الٰهي بڼه خپله کړه او سپېڅلي وګرځېدل او د رعیت لپاره لازمه شوه چي عبادت او اطاعت یې وکړي په یوناني روایتونو کي افلاطون و ویل چي پاچا باید سپېڅلی او الٰهي حیثیت ولري همدا لامل و، چي سکندر مقدوني ځان د خدای اولاد وباله جولس

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سزار هم د هغه پر پله ولاړ د همدې روايت پر بنسټ د رومي شاهانو عبادت کېدل پيل شو او د عبادتونو او لمانځنو لپاره درمسالونه جوړ شول کله چي پاچا سپېڅلی شو د هغه سره تړلي ټول ارزښتونه سپېڅلي شول د بېلګي په توګه هغه ته سجده کول لاس او پښې يې ور مچول کالي يې مچول او داسي نور...

هغه وخت چي د روم امپراتور قسطنطين (Constantine) مسيحيت ومانه هغه هم دغه رسمونه جاري وساتل تر څو د پاچا د امرونو څخه په سر غړولو سره څوک بغاوت و نه کړي او د ده پر ضد په سازش کي ګډون و نه کړي ولي چي يوې خوا ته يې سپېڅلی حيثيت درلود بلې خوا ته د ځواک څښتن و، روزي ورکوونکی او د ژوند او مرګ څښتن و، ځکه بايد د هغه له امرونو څخه سر و نه غړول شي د پاچا امر نه منل مذهبي جرم وګرځېد د پاچا د حيثيت د الهي کېدو له کبله ځواک نور ټينګښت وموند او د هغه ذمه وګرځېده چي په خلکو کي نظم وساتي او په ټولنه کي امنيت ټينګ کړي.

د نړيوالي پاچاهۍ د تصور په بحث کي "فرايډ" دې خبري ته اشاره وکړه چي کله يو پاچا په سياسي توګه ځواک تر لاسه کړ هغه قبايلي مشران تر خپله ولکه لاندي راوستل او د يوه دولت په جوړولو سره يې د شهنشاهيت بنسټ کښېښود په دې پړاو کي دا تصور را پيدا شو چي څنګه چي هره قبيله خپل اتل لري او څنګه چي يو پاچا وي دغه راز دي خدای هم يو وي تر څو ټول سره متحد کړي هغه و، چي د يوه خدای او يوه پاچا د نړيوال سلطنت يا شهنشاهيت بنسټ يې کښېښود او په مسيحيت کي هڅه وشوه چي کليسا او دولت دي مسيحيان سره متحد کړي په اروپا کي پاپ د روحانيت د جنډې پورته کوونکی و، او پاچا سياسي واک برم درلود په وروسته پېړيو کي پاپ د پاچاهۍ ټولي نخښي او برم په خپل ځان کي راغونډ کړ او پاچاهان يې تر خپل اغېز لاندي راوستل په عيسويت کي دغه توپير و، چي په روم کي کليسا تر پاچا زياته پياوړې شوه مګر بازنطيني کليسا د پاچا په ولکه کي پاته شوه او د روم غوندي برم يې تر لاسه نه کړ.

امويانو او عباسيانو خپلي پلازميني دمشق او بغداد ته ولېږدولې او د عربي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه لیري شوې هغو ساماني او بازنطیني ارزښتونه خپل کړه خلافت یې په ټولواکۍ الیش کړ ورسره یې د پاچاهۍ نخښې نښانې او دودونه هم خپل کړل که څه هم امویانو او عباسیانو تاج د شاهي نخښې په توګه خپل نه کړ یوازې عباسي خلیفه المعتصم بالله (واکمهال: ۸۳۳- ۸۴۲م) یو تاج پر سر کړی و، چې یوه دانه الماس پکښې ټک وهل شوی و، که نه وي هغوی تاج یوازې پوځې جنرالانو ته د هغوی د چوپړ له کبله په انعام کې ورکاوه د مصر فاطمي خلیفه ګانو د تاج پر ځای لنګوټه تړله د تاج د پر سر کولو دود په رسمي توګه آل بویه (واکمهال: ۹۳۲- ۱۰۶۲م) پیل کړ.

خلیفه ګانو ځانونه د نورو خلکو څخه د بېل ساتلو دود د امیر معاویه په زمانه کې پیل کړ چې د هغوی لپاره په مسجد کې مقصوره جوړه شوه چیرې چې هغه یوازې لمونځ کاوه د پردې پیل هم په دغه زمانه کې وشو.

کله چې د پاچاهۍ او ملوکیت نظام پر پښو ودرېد مسلمانو مفکرینو د هغه د جواز لپاره ډول ډول دلیلونه راوړل تر ټولو مهم او لوی دلیل دا و، چې خلک جاهلان، جنګره او بدخویه وي د هغوی د پر لار کولو لپاره او په ټولنه کې د امنیت د ټینګولو لپاره د پاچا وجود مهم دی په دې لړ کې داسې کتابونه ولیکل شول چې په هغو کې د پاچاهانو د لارښوونې لپاره یو شمېر نصیحتونه وو آریایي(۱) پاچاهان د مسلمانو پاچاهانو لپاره نمونه وګرځېدل د هغوی د بهادرۍ او حکومت کولو له کیسو څخه ډک کتابونه مسلمانو پاچاهانو لوستل د بېلګې په توګه د قابوس "قابوسنامه" او د نظام الملک "سیاستنامه" چې د یادولو وړ دي د همداسې کتابونو په برکت پاچاهان د خدای سیوری وبلل شول او د پاچا لپاره مهمه وګرځېده چې له نورو خلکو دي ځانونه لیري کړي تر څو د هغوی دبدبه ښکاره شي په ټولنه کې انصاف راولي ولې چې یوازې د انصاف له لارې پاچا پر خلکو خپل حکومت کولای شي.

که څه هم پاچاهانو هغه ټولې نخښې نښانې خپلې کړې چې د عربي کلتور

---

(۱) آریایي څخه مطلب د آریانا (اوسنی افغانستان) او پارس (اوسنی ایران) پاچاهان دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه مخالفي وې مګر مسلمانو مفکرينو نه يوازي د پاچاهۍ اداري ته بلکي د هغې سره تړلو ټولو ارزښتونو ته د وخت د اړتيا له کبله اسلامي بڼه ورکړه او جواز يې ور وباخښه تر دې اندازې چې الماوردي په "احکام سلطانيه" نومي کتاب کي د يوه غاصب واکمن حيثيت قانوني ومانه ولي چې هغه زورور دی او ولس کمزوری ځکه د هغه څخه سر غړول ځان په ناورين اخته کول دي.

د پاچاهۍ اداره چي په مسلمانو هيوادونو او ټولنو کي له کومو شرايطو څخه تېره شوې ده د هغه څخه دا پايله راوزي چې د زمانې د اړتياوو او د وخت د غوښتنو پر بنسټ اداري او دودونه اوړي په يوه بڼه تل نه پاتېږي بلکي د هغوی د فشار له کبله مذهبي ارزښتونه او ګروهي هم بدلون مومي.

په نن دور کي په زياتره هيوادونو کي د پاچاهۍ اداري نسکوري شوي دي ځای يې جمهوريت نيولی دی اوس يو ځلي بيا اړتيا ليدل کېږي چې د وخت د غوښتنو سره سم دي د نوي نظامونو د منلو لپاره زاړه فکرونه وغورځول شي او نوي افکارو ته دي لاره ورکړل شي.

مأخذ:

تاريخ اور تحقيق
ليکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس. لاهور
(اسلام اور بادشاہت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانان او نوښت

کله چې د اسلام په هکله په مسلمانانو کې د نوښت خبره کېږي داسې انګېرل کېږي چې ښايي په ټولنه کې لوړېدیز ارزښتونه راوستل کېږي له همدې کبله زښت غبرګون ښودل کېږي چې د ټولنې اروپايي کول زموږ ارزښتونه له منځه وړي او زموږ د ځانګړي کلتور د له منځه وړلو توطیه ده څکه هلې ځلې پیل شي تر څو د نوښت د پروسې د مقابلې لپاره سیمه ییز ارزښتونه او ادارې راژوندۍ کړل شي.

د نوښت له پروسې څخه مسلمانان په شک اخته دي دوی ډېره اوږده موده د اروپايي هیوادونو د مستعمرو په توګه ژوند کړی دی اروپايانو چې په مسلمانو ټولنو کې خپلو ارزښتونو ته وده ورکوله هلته يې د مسلمانانو پر ارزښتونو او پر سیمه ییز کلتور کلک ګزارونه وکړل همدا وجه ده چې نن مسلمانان د نوښت له پروسې څخه بد وړي دوی وېرېږي چې هسې نه یو ځلې بیا موږ د اروپايانو مستعمرې وګرځو.

د نوښت په توګه په ساینس او تخنیک کې ستر بدلون را روان دی زموږ له کلتوره بېخي بېل ټولنیز او اخلاقي ارزښتونه هم رامنځته شوي دي پر ضد يې په مذهبي ډلو کې زښت غبرګون شته زاړه پالي يې هم د خپل کلتور لپاره زیانمن بولي او مخالفت ورسره ښيي.

په داسې پړاو کې موږ په مسلمانو هیوادونو کې د نوښت پر ضد او د هغه په ملاتړ کې درې ډوله خلک وینو لکه بنسټپالان دویم منځلاري او دریم د لوړېدیز پلویان. بنسټپالان وايي "د نوښت مخه دې ونیول شي او پر ځای دې يې سیمه ییز ارزښتونه راژوندي شي او د تېر مهال غوندې برم دې ترلاسه شي"

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځلاري وايي "نوي ارزښتونو ته دي اسلامي جامه واغوستل شي وروسته دي هغه خپل کړل شي" درېيمه ډله چې د لوېديز پلويان دي هغه وايي "اسلام دي له سياسته بېل شي ځکه چې د نوښت او پرمختګ په لاره کې خنډ دی تر دې وروسته دې د لوېديز ارزښتونه پلي شي او د ټولنې سياسي او ټولنيز نظام دې پر هغو لارو روان شي".

په ډېرو مسلمانو هېوادونو کې د استعماري نظام تر ړنګېدو وروسته هڅه وشوه چې د لوېديزو او سيمه ييزو ادارو په يو ځای کولو سره دې يو نوی نظام رامنځته کړي په دې پړاو کې يو پرمختګ خوښوونکې نظريه وړاندې شوه په هغه کې هڅه وشوه چې يو لړ نظامونه لکه جمهوريت، ټولنپوهنه، ملتپالنه او پانګوالي د اسلام په چوکاټ کې تر اچولو وروسته د منلو وړ وګرځول شي مګر دغه ټوله اصلاحي ګامونه د پوځي، شاهي او ديکتاتوري حکومتونو له لوري واخيستل شول او غوښتل يې چې خپل حکومت ته دوام ورکړي چې په پايله کې يې هيڅ ګټه ونه کړه د خلکو ټولنيز او اقتصادي حيثيت ښه نه شو پای يې دا شو چې خلکو د داسې اصلاحاتو سره هيڅ لېوالتيا ونه ښودله په کلکه سره رد شول او خلکو له داسې کارونو څخه دا شعور تر لاسه کړ چې نوښت يوازې واکمنو ډلو ته ګټه رسوي ولسونو او وګړو ته هيڅ ګټه نه کوي د هغوی په زړونو کې د لوېديز او د نوښت پر ضد ولولې راوپارېدلې او د بيا راژوندي کولو د غورځنګونو ملاتړي شول.

د نوښت پروسه موږ پر دوو برخو وېشو د ساينس او تخنيک پروسه او د سياسي ټولنيز او اقتصادي نظرياتو او خيالاتو پروسه په دې لړ کې مهمه او ځانګړې خبره دا ده چې د ساينس او تخنيک په هکله چې کوم لومړني خيالونه وو هغه بدل شول او د هغوی د نه منلو پر ځای يې منلو ته غاړه کښېښودله يو وخت داسې و، چې د هر نوي تخنيک او ايجاد سره مخالفت ښودل کېده او هغه يې د اسلام سره ضد باله د بېلګې په توګه کامره، برېښنا، ټليفون، راډيو، ټلويزيون، ټايپ ماشين او يو لړ درمل مګر وروسته چې د پورتنيو شيزونو ګټمنوالي په ثبوت ورسېد او جوته شوه چې د ټولنې په ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي نو يې ومنل همدا لامل دی په نن دور کې چې کوم نوي تخنيکونه رامنځته شوي دي لکه ويډيو، سي ډي، ډي وي ډي، موبايل د هغوی هيڅ مخالفت نه ليدل کېږي او نه يې د نه استعمال په هکله کومه مذهبي فتوا ليدل کېږي او ټولو ته د منلو وړ ځيزونه ګرځېدلي دي او تر کومه ځايه چې د ساينس او تخنيک د نوښت په پروسه اړه لري د مسلمانانو په ټولنه کې هغه منل شوې ده نن په سعودي عربستان کې زاړه پالي په هيواد کې نوی تخنيک د نوښت په نامه خپلوي همدغه کار د ايران شاه هم په خپل وخت کې کړی و، هغه هم د خپلې ټولني د سياسي او ټولنيزو حالاتو د بدلولو لپاره غوښتل د ساينس او تخنيک له لارې نوښت راولي او موږ وليدل چې دواړې ټولني د خرابو حالاتو سره مخامخ شوې په ايران کې د شاه حکومت پای ته ورسېد پر ځای يې بنسټپالان راغلل او سعودي عربستان د بدلون له پروسې څخه تېر نه شو او د يوې کنګل شوې ټولني په توګه پاته شو د ساينس او تخنيک په دور کې هغه يوه داسې ټولنه ده چې هلته نه کوم کلتور شته او نه د ژوند رنګيني.

هغه مسلمانان چې د نوښت د پروسې نه منونکي دي د هغوی ستونزه دا ده چې که يې رد کړي بايد بل نظام وړاندې کړي هغوی د دې اسان هواری راباسي چې سياسي ټولنيزي او اقتصادي اداري د اسلام سره همرنګه کوي د مثال په توګه پارلمان ته د شورا، رايي ته د اجماع او ولسمشر ته د خليفه يا امير نوم ورکوي او اسلامي جامه ور اغوندي او کله د ځينو اصلاحاتو لپاره د اسلامي توری هم کاروي لکه اسلامي اقتصاد، اسلامي بانکي نظام، اسلامي روحيات او داسې نور... تر اوسه دوی يو داسې پر له پوري نظام نه دی وړاندي کړی چې د اوس دور د غوښتنو سره سمون وخوري.

که يوې خوا ته مسلمانه ټولنه د نوښت د خپلولو څخه سرغړونه کوي بلې خوا ته اروپايي پوهانو هم دې پروسې ته زيان رسولی دی "باسم طبي" په خپل کتاب د "نوي اسلام کړکېچ" کې چې په ۱۹۸۸م کې خپور شوی دی پر غربي پوهانو د نيوکې په ترڅ کې ليکي "دوی ټول نوي ارزښتونه او قدرونه اروپايي بللي دي خپله غېږ يې پر راګرځولې ده او کله چې نور هيوادونه دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونه خپلوي اروپايان دي ته د خپل مدنيت بريا وايي کله چې دعوه وشي چې اروپايي او غربي تهذيب تر ټولو لوړ او عالي دی په غبرګون کې مسلمانان راپورته کېږي او وايي موږ ولي پردی کلتور او تهذيب پر ځان ومنو موږ په تېر مهال کې تر دې ښه تهذيب درلود" هر نوي ارزښت ته غربي جامه ور اغوستل د نورو تهذيبونو ارزښت ور کموي او د وياړ روحيه يې ور کمزوره کوي.

اوس پوښتنه دا ده چې په داسې اوضاع کې مسلمانان څه وکړي څنګه د نوي عصر غوښتنو ته ځواب و وايي څنګه له وروسته پاته والي څخه ووزي او څنګه د غربي پوهانو د اخطارونو ځواب و وايي "فواد عجمي" په خپل کتاب "د عربو خطرناکه وضعه"(۱) کې ليکي "د نړۍ قومونو خپل وروسته پاته والي ته په کتلو سره هڅه وکړه چې له لوېديز څخه زده کړه وکړي او د هغوی پر نمونه د پرمختګ هلې ځلې وکړي مګر چې ناهيلي شول بيرته خپلې وروسته پاته نړۍ ته راستانه شول په خپلو ارزښتونو او ادارو کې يې ځانونه خوندي کړل د هغو خلکو پر ضد يې ځانونه پياوړي کړل چې د دوی په هکله پرېکړې کوي او ټولنه د بې نظمۍ ښکار کړې ده.

مسلمان هيوادونه اوس په هغه پړاو کې شتون لري چې څنګه بايد له بې نظمۍ څخه ووزي په ځانګړې توګه په داسې وخت کې چې د اسلام څخه د سياسي وسلې کار اخيستل کېږي د مسلمانو هيوادونو مفکرينو او پوهانو لره مهمه ده چې هغه ارزښتونه له منځه يوسي چې ټولنه يې د بې نظمۍ ښکار کړې ده تر څو چې د بدلون پروسې ته هر کلی و نه ويل شي تر هغه وخته نه شو کولای چې د ساينس او تخنيک څخه اغېزمن شوي ټولنيز، اقتصادي او سياسي نظريات ومنو.

آيا مسلمانان منځلارۍ ته رابلل کېدلای شي د دې پوښتنې په ترڅ کې بايد و ويل شي چې په اوس وخت کې نړۍ پر دوه ډوله هيوادونو وېشل شوې ده لکه صنعتي هيوادونه او غيرصنعتي هيوادونه په دواړه ډوله هيوادونو کې بېل کلتور تکامل کړی دی غربي هيوادونه د صنعتي کلتور نمايندګي کوي

---

(۱) The Arab Predicament.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د همدې صنعتي کلتور په برکت یې په ټولنه کې سیاسي، ټولنیز او اقتصادي بدلونونه رامنځته شول مذهب له سیاسته بېل شو یوازې یې په شخصي ژوند اړه پیدا کړه په نتیجه کې یې د مذهب سیاسي استعمال لږ تر لږه شو د جمهوریت ریښې لا زیاتې ټینګې شوې البته د دې په پرتله په غیر صنعتي هیوادونو کې مذهب او سیاست سره تړلي دي پایله یې دا ده چې سیاسي اتوریتې مذهب ته اړتیا ویني تر څو د هغه وجود ته جواز ور وبخښي او دا هغه اتحاد دی چې په ټولنه کې د بدلون مخه نیسي او په لاره کې یې خنډونه ور اچوي.

مسلمان هیوادونه هم د غیر صنعتي کلتور سره اړه لري په ټولو مسلمانو هیوادونو کې حکومتونه د اسلام له لارې د خپل جواز دلایل وړاندې کوي او هره سیاسي ډله یا ګوند د مذهب په استعمالولو سره غواړي د خلکو ولولې راوپاروي او حکومت ونیسي په داسې هیوادونو کې نه لیدل کېږي چې یو چا دې مذهب له سیاسته بېل کړی وي او وروسته یې اصلاحات پلي کړي وي د ایران شاه له مذهب پرته د نوښت او سمون پروسه پیل کړه د هغه د صنعتي کولو او د نوښت پالیسي ناکامه شوه خلکو د نوي افکارو د منلو څخه سر غړونه وکړه مذهبي ډلو او علماوو یې د طرحې څخه ځکه مخالفت وښود چې د اسلام سره یې سر نه خوږه که د ایران شاه د سمون پالیسي او مذهب سره یو ځای کړې وای وروسته یې عملي کړې وای علماوو به په شدت سره د هغه مخالفت نه وای کړی لکه څنګه چې په سعودي عربستان کې شاهي کورنۍ کوي د سعودي شاه په ډېره چالاکۍ سره د خپل حکومت د پاینښت لپاره د مذهب پوره استعمال کوي او په دې لړ کې یې په حکومت کې عالمان هم ګډ کړي دي هغوی نه شي کولای عام وګړي د شاه پر خلاف راوپاروي.

په زیاتره مسلمانو هیوادونو کې محدود جمهوري یا دیکتاتوري حکومتونه دي په داسې هیوادونو کې حکومتونه د خپل واک د ټینګښت لپاره د مذهبي ګوندونو غوښتنې مني او هغوی ته په خپلو پالیسیو کې ځای ورکوي کله چې هلته سیاسي یا اقتصادي اصلاحات راوستل کېږي لومړی یې د اسلامي کولو پر پروسه تېروي وروسته یې عملي کوي د بېلګې په توګه په مسلمانو هیوادونو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت د جمهوریت نظام بدل شي چي و وايي حقيقي حکومت او واک و اختيار د واکمنو په لاس کي نه دی بلکي د لوی څښتن په لاس کي دی واکمنو ته بې حسابه واک او اختيار ورکړل شي بیا چي څنګه دوی وغواړي په هغه اندازه د خلکو حقوق تر پښو لاندي کوي او تېری ورباندي کوي ولي چي هغوی پخپله څه نه کوي او د بل چا پروسه عملي کوي.

دا خبره جوته شوې ده چي مسلمان هيوادونه به تر هغو پوري پرمختګ ونه کړای شي تر څو چي د غير صنعتي ټولني څخه صنعتي ټولني ته ور داخل نه شي او تر څو چي ټولنه غير صنعتي وي اسلام ته به د صنعتي هيوادونو له لوري جدي ګواښ متوجه وي مسلمانو هيوادونو ته دوې لاري ور پاته دي چي يا صنعتي پروسه پيل کړي تر څو د ټولني سياسي، ټولنيز او اقتصادي وضع بدله کړي يا دا چي پر هغه پخواني حال پاته شي او هيڅ پرمختګ ونه کړي".

د سوريې محقق او فيلسوف باسم طبي چي اوس په جرمني کي ژوند کوي د "نوي اسلام کړکېچ" په نامه يې يو کتاب په ۱۹۸۸م کي خپور شو هغه په دليل سره و ويل:

"څنګه اړتيا ايدل کېږي چي مسلمانان دي منځلارې ته راوبلل شي".

د هغه د وينا له مخي نوې زمانه د صنعتي دور سره اړه لري.

اروپا ځکه پرمختګ وکړ چي هغه صنعتي انقلاب ومانه تر دې دمخه د اروپايانو پر ژوند مسيحيت ډېر اغېزمن و، کله چي اروپا منځلاري خپله کړه او مسيحيت د سياسيت څخه تر بېلېدو وروسته هم وکولای شوای چي ژوند وکړي ځکه باسم طبي دليل وړاندي کوي چي د صنعتي انقلاب او د ساينس او تخنيک د انکشافاتو په پايله کي عقليت لاسبری شو مګر عيسويت مړ نه شو البته منځلاری شو او د ټولني د يوه مهم جز په توګه پاته شو.

باسم طبي دا خبره کوي چي د مسلمانو هيوادونو لپاره اړينه نه ده چي له هماغه پروسې څخه تېر شي له کومي څخه چي غربيان تېر شوي دي هغه زياتوي چي د ساينس او تخنيک پر بنسټ چي کوم کلتور وده کوي هغه يو زراعتي (کرهنيز) او پانګوال نظام نه شي پيدا کولای هغه استدلال کوي چي د مسلمانانو لپاره مهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده چې هغوی د اسلام یو داسي نظام کشف کړي چې په هغه بشپړ نظام کي مذهب د یوه جز حیثیت ولري او د اخلاقو په دایره کي داخل وي تر څو نوري ځانګي ځانواکي شي او د مسلمانو هیوادونو پر مختګ شونی شي.

په ۱۷۹۸م کي چې ناپلیون پر مصر یرغل وکړ د عربو او اروپایانو تر منځ لومړی ځل تړون پیدا شو که څه هم دغه تړون د لږ وخت لپاره و، مګر د ناپلیون په لاس د مصر نیوني عربو پوهانو ته دا نوبت ور په برخه کړ چې هغوی د اروپایانو برلالیتوب او خپلي ماتي ته په غور سره وګوري او څېړنه یې وکړي وروسته چې اروپایي هیوادونو عربان خپلي مستعمرې وګرځولې عربو ته یو ځلي بیا دا نوبت ور په برخه شو چې اروپایي تهذیب وڅېړي او ځان په پوه کړي عرب سیاستوال او مفکرین پر دې مسئله تر غور او فکر وروسته دې نتیجې ته ورسېدل چې تر هغه وخته دوی خپل وروسته پاته والی نه شي له منځه وړلای تر څو چې یې غربي ارزښتونه او نظامونه خپل کړي نه وي.

یوه مراکشی فیلسوف عبدالله لاذري د نوي عربي ټولني د تکامل څلور دورې وټاکلې لومړی دوره له ۱۸۵۰م څخه تر ۱۹۴۱م پوري وه په دې دور کي په ډېر جوش سره د غربي تهذیب د خپلولو کوښښونه وشول په دویم دور کي عربو د عثماني خلافت څخه سرغړاوی وکړ عربي ملت پالني ته وده ورکړل شوه او د جمهوري ارزښتونو د ودي کوښښونه هم وشول په ۱۹۴۸م کي په درېیم دور کي عربو په خپل منځ کي د اتحاد او یووالي لپاره هلي ځلي وکړې تر څو د هغه اوضاع مقابله وکړي په کومه کي چې اسرائیل جوړ شوي وو، او د استعماري نظام تر ړنګېدو وروسته چې کوم هیوادونه خپلواک شوي وو او جغرافیایي حدودو ته یې تغیر ورکړی و، د څلورم دور مهمه پېښه د ۱۹۶۷م جګړه ده چې عربو بایلوله دې جګړې د ټولي نړۍ عرب له ناهیلی سره مخ کړل په عربو کي د لاچارۍ ولولې راوپارېدلې په ځنګ کي یې د عربي ټولني د کمزورو اړخونو انتقادي څېړنه پیل شوه په دې لړ کي فواد عجمي یو کتاب د "د عربو خطرناکه وضعه" په نامه له کمبریج څخه په کال ۱۹۹۲م کي خپور کړ په دې کتاب کي هغه د ۱۹۶۷م عرب اسرائیل جګړه موضوع ګرځولې ده او د هغه پر نتیجو یې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث کړی دی دې جنګ د عربي نړۍ ملتپالني منځلارۍ او روښانفکرۍ ته زښت زيان ور واړاوه تر دې ناکامۍ وروسته منځلارو خپله تګلاره واړوله او بنسټپالني ته يې مخه کړه تر څو خپل واک او واکمني خوندي کړي په دې لړ کې تر ټولو ښه بېلګه دا ده چې تر جګړې دمخه يې په مصري عسکرو د فلمونو ښځينه ستورو، موسيقارانو او نڅاګرو عکسونه وېشلي وو مګر چې جګړه په ماتې سره پای ته ورسېده ژر يې د حکومت له لوري د جهاد او د رسول الله ﷺ د غزاګانو په هکله معلوماتي کتابچې و وېشلې دې جګړې د عربو ذهنونه يو دم ور واړول د هغوی له ټولني څخه يې انقلابي غورځنګونه ختم کړل پر ځای يې مذهبي خيالاتو ته وده ورکړه اغېزه يې دا شوه چې عربو پر ځای د دې چې نور لاملونه د خپلې ماتې سوب وګرځوي هغوی پر يو او بل تورونه ولګول.

فواد عجمي زياتوي چې تر ماتې وروسته عبدالحکيم عامر ځان و واژه که څه هم د ډېرو خلکو په فکر دا يوه عامه ځان وژنه وه مګر يوه مصري اديب دې ته په بله نظريه سره وکتل او وې ليکل "ما چې دغه پېښه وڅېړله د غم او درد ښکارندويي مې پکښې وليدله دا يې پېل دی آخر به زاړه ارزښتونه له منځه ځي ځای به يې نوي ارزښتونه نيسي د عبدالحکيم عامر له ځان وژني څخه ښکاري چې د ځاني ذمه وارۍ پوښتني هم په ټولنه کي اهميت ترلاسه کړی و. دغه راز پيښي هم په مسلمانه ټولنه کي يو نوښت دی".

تر ماتې خوړلو وروسته د انقلابي او پر مختګ خوښوونکو پوهانو خيالاتو او نظرياتو ونه کړای شوای چې په عربي ټولنه کي کوم بدلون راولي خلک چې له سياسي مشرانو څخه ناهيلي شول مذهب ته يې مخه کړه تر څو د مذهب په مرسته له ناهيلۍ او وروسته پاته والي څخه ووزي او په نړۍ کي د نورو ولسونو په شان د پت او عزت څښتنان شي.

ټېل لرونکو عربي هيوادونو له دې اوضاع څخه پوره ګټه پورته کړه په هره سيمه کي يې د مذهبي غورځنګونو سره مرسته وکړه او د هغوی له لارې به

ټول عرب هيوادونه د خپلو پاليسيو منلو ته اړ ايستل.

دلته تر ناهيلۍ وروسته انقلابي عربي مفکرينو او مشرانو د فلسطين

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د غورځنګ ملاتړ وکړ تر څو د عربو بې حسي ختمه کړي مګر هغه وخت د دوی ټولي هیلي په خاورو ولړل شوې کله چي په ۱۹۷۰م کي اردن فلسطینیان یو مخیزه و وژل او هغوی یې کمزوري کړل د فلسطینیانو وژنه د ټولو عربو هیوادونو په خوښه تر سره شوه عربي دولتونو غوښتل چي د فلسطینیانو د خپلواکۍ غورځنګ کمزوری شي او د دوی په ولکه کي په راتلو سره د دوی شرایطو ته غاړه کښېږدي تر څو عرب دولتونه د اسرائیلو سره د فلسطینیانو د قسمت او راتلونکي په اړه خبري اتري وکړي او پخپلو هیوادونو کي انقلابي غورځنګونه وکوټي او له پښو یې واچوي.

د لبنان کورنۍ جګړو فلسطینیان نور هم له پښو واچول تر دې وروسته عربو انقلابیانو ته په عربي ټولنه کي د بدلون راوستلو هیڅ لاره پاته نه شوه د ۱۹۷۳م تر جګړې وروسته د مصر د ولسشمر انورالسادات دې پرېکړي چي اسرائیل باید ومنو نوره هم ناهیلي پیدا کړه وروسته چي کومي پېښي وشوې د هغوی په وړاندي یو په بل پسې انقلابي غورځنګونه مړه شول د "کمپ داوید" تر تړون وروسته او کله چي یې د لبنان څخه فلسطینیان وشړل سعودي عربستان او د خلیج عربي دولتونو د بنسټپالو غورځنګونو ملاتړ پیل کړ په مسلمانو هیوادونو کي یې د مذهبي ګوندونو سره مالي مرستي وکړې او هغوی یې پر پښو ودرول عربي ملتپالني چي کومه خلا رامنځته کړې وه، هغه د بنسټپالني ولولو ډکه کړه خلک په دې هیله ورسره ودرېدل چي ګوندي د ذلت او وروسته پاته والي څخه د را ایستلو کومي ژمني چي ورسره شوي دي هغه پلي شي مګر په دې پړاو کي دا پوښتنه سر پورته کوي چي د بنسټپالني توپان به عربان تر کومه ځایه یوسي آیا دوی به د ذلت او رسوایۍ له کندي څخه راووزي آیا د دوی مرامونه د زمانې د غوښتنو سره سم دي عربي مفکرین د دې خبري په څېړنه کي باور لري چي د بنسټپالني پایله به ډېر دهشتناکي پایلي راوړي مګر د دوی ګوتنیونو هیڅ ګټه نه ده کړې ځکه چي خلکو ته بله لار ور پاته نه ده بې له همدغه یوې لاري.

فواد عجمي زیاتوي چي عرب په تاریخي کړکېچ کي راګیر شوي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه ځواکونو له لاسه په ناورين اخته دي چي دوی يې محاصره کړي دي عربو کوښښ وکړ چي د هغو سره د مقابلې لپاره له هغو وسلو او نخښو نښانو څخه کار واخلي چي دوی ورسره بلد دي او په کارولو يې پوهيږي يعني د هغوی مذهب مګر دا پوښتنه لا اوس پاته ده چي آيا عرب له مذهبه د يوې وسلې کار اخيستلای شي آيا دوی په دې کار کي برياليتوب ته رسېدای شي او د زمانې د اخطارونو مقابله کولای شي؟

هسي خو د بنسټپالني غورځنګونه په ټولو مسلمانو هيوادونو کي شتون لري مګر په اوس وخت کي مصر د دې ټولو غورځنګونو په پلازمېنه اليش شوی دی له کومه را هيسي چي د اسلامي غورځنګونو کارکوونکو پر بهرنيو سيلانيانو بريدونه پيل کړي دي له هغه وخته د ټولي نړی پام دوی ته ور اوښتی دی که يوې خوا ته د مصر حکومت د هغوی په وړاندي لاچاره شوی دی او د هغوی د مخنيوي په توګه هيڅ ګام نه شي اوچتولای بلي خوا ته حکومت د خپلي لاچارۍ د ښکارندويی په توګه د اسلامي غورځنګ د کارکوونکو په غړغړه کولو لاس پوري کړی دی چي دغه کار پر ځای د دې چي اسلامي غورځنګونه له پښو واچوي نور يې پياوړي کوي او نوی ژوند ور بخښي.

په مصر کي تر ټولو دمخه اخوان المسلمون په نامه له تشدده ډک بنسټپال ګوند راپورته شو او د وخت په تېرېدو سره د اخوان المسلمون پاليسی واوښتله هغوی د وهني او ټکوني پاليسي پرېښوده او د حکومت سره يې د مفاهمې لاره خپله کړه مګر دې مفاهمې کوم داسي بدلون را نه ووست چي بنسټپال ګوندونه دي ډاډه کړای شي په هيواد کي د کړکېچني اوضاع له کبله د پوهنتونو ځوانان ډېر ناهيلي شول او وپوهېدل چي حکومت په هر لحاظ سره ناکامه شوی دی هغه ځوانان چي فکر يې کاوه يوازي د شريعت نفاذ د مصر راتلونکی ځلولای او روښانه کولای شي هغوی له اخوان المسلمون څخه بېل شول خپلي کوچنۍ ډلي يې جوړي کړې تر څو په ټولنه کي بدلون راولي او د ټولنيزو او اقتصادي لانجو د هوارې لپاره د اسلام بنسټيزي ښوونې نافذي کړي په داسي ګوندونو يا تنظيمونو کي "د خپلواکی اسلامي ګوند"

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"تکفیرالهجره"، "الجهاد" او "اسلامي غورځنګ" راځي چي کار کوونکي يې له جوشه ډک هغه ځوانان دي چي د خپلو مشرانو له سیاسته ناهیلي شوي دي د هغوی د اصلاحاتو له پالیسی څخه هیڅ ګټه نه ویني او ډېر جدي غوښتنه لري چي هر څه دي په ډېر لږ وخت کي بدل شي ځکه دوی په وهنه او ټکونه باور لري او هر ځنګه چي وي او په هره بیه چي وي چوکۍ ته رسېدل غواړي.

د داسي ځوانانو د نظریاتو له رويه مصر اوس هم د جاهلیت په زمانه کي شتون لري که څه هم ډېر خلک مسلمان دی مګر د اسلام په ښوونو ډېر لږ خلک خبر دي "تکفیرالهجره" نامي ګوند باور لري چي د کفر د مرکز (مصر) څخه دي هجرت وشي يوه نېکه ټولنه دي جوړه شي وروسته دي تمامه ټولنه په دې نېکه ټولنه ګډه شي د دوی په ذهن کي د اسلام د پیغمبر محمد[ؑ] نمونه ده چا چي له مکې څخه مدینې ته هجرت وکړ هلته يې يوه نېکه ټولنه جوړه کړه او وروسته مکې ته راستون شو.

دغه مذهبي ګوندونه په ښوونيزو ادارو کي په کار بوخت دي چيري چي دوی کوښښ کوي چي نور زده کوونکي خپل ګوند ته ور وبولي د دوی له نظریاتو او ښوونو څخه خلک نه دي اغېزمن شوي تر اوسه دوی مذهب ته په روايتي نظریه سره ګوري او په مذهب کي دننه د هیڅ ډول بدلون غوښتونکي نه دي.

د بېري رابین (Berry Robin) کتاب "د مصر په سیاست کي اسلامي بنسټپالي" په ۱۹۹۰م کي خپور شو هغه په مصر کي د بنسټپالني د یو لړ دورو څېړنه کړې ده او دا يې جوته کړې ده چي د مصر او د نورو مسلمانو هیوادونو په غورځنګونو کي څه توپیر دی د هغه د څېړني له رويه د مصر حکومت پر روايتي ملایانو بشپړ کنترول لري له هغوی څخه د خپلو سیاسي مرامونو لپاره کار اخلي "جامعة الازهر" د اسلامي نړۍ تر ټولو لرغونی پوهنتون دی هغه د روايتي ملایانو تربیه کوونکی او روزونکی دی الازهر پوهنتون په بشپړه توګه د حکومت په پانګه چلېږي د الازهر شیخ یعني د پوهنتون مشر د حکومت له لوري ټاکل کېږي او په وار وار حکومت له هغه څخه غوښتنه کوي چي په ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي يې فتوا خپره کړي کله چي انور سادات د اسرائيلو سره د امن تړون لاسليک کړ نو يې هم د الازهر د شيخ څخه د تړون د جواز په هکله فتوا وغوښتله نتيجه يې دا شوه چي د عامو خلکو او د اسلامي غورځنګونو د ځوانانو په زړو کي د الازهر د شيخ او د الازهر د پوهنتون هيڅ قدر و عزت پاته نه شو.

د الازهر پرته د مصر حکومت د اوقافو د رياست له لاري نژدې لس زره مسجدونه په خپل کنترول کي لري امامان او مبلغين يې حکومت ټاکي هغوی ته د مالي ګټو د رسولو په نيت هر ډول اسانتياوي برابروي د وعظ او نصيحت لپاره د ټلويزيون او راډيو سهولت ورکوي د نامتو مدرسو سره مرسته کوي او د کتابونو په خپرولو کي هم پيسې ورکوي.

دغه راز حکومت په يو لړ لارو چارو سره د نامتو ملايانو سره مالي مرستي کوي ملايان د حکومت په ملاتړ کي فتواګاني صادروي د اسلامي غورځنګونو مخالفت کوي، د رابين د څېړني له مخي په مصر کي څلور ډوله ملايان شتون لري.

۱- روايتي ملايان په دې باوري دي چي په اوسني دوديز نظام کي د دې خبري ګنجايش شته چي د تبليغ او نصيحت له لاري دي بدلون راشي.

۲- بنسټپال ځوانان د سخت دريزو اسلامي ګوندونو سره اړه لري په ښوونيزو ادارو کي په کار بوخت دي او د سرکاري ملايانو مخالفين دي.

۳- د اخوان المسلمون ملايان چي په سياست کي برخه اخلي او د قانون جوړوني له لاري غواړي په هيواد کي شريعت نافذ کړي.

۴- انقلابي غورځنګونه چي په بشپړه توګه د ټول نظام مخالفت کوي او يوازي د تشدد له لاري د اسلامي دولت جوړول غواړي.

د مصر حکومت د بنسټپالني د مخنيوي لپاره يو لړ ګامونه اخلي د اخوان المسلمون ګوند يې ملګری دی پر تشدد باور لرونکي مخالفين غړه غړه کوي اخوان المسلمون اوس د مصر د روايتي سياست برخه ګرځېدلی دی انور سادات او حُسني مبارک دواړو پر دې پاليسۍ عمل وکړ ملايان يې پخپله کابينه کي ګډ کړه او هغوی ته يې مالي ګټه ورسوله تر څو هغوی د پيسو په نشه معتادشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وروسته د حکومت مخالفت ونه کړي او د حکومت په ګټه کار وکړي.

د مصر حکومت باور لري چې کوچني انقلابي ګوندونه ختمول آسانه کار دی ځکه چې د ولس ملاتړ نه لري او نه یې ډېر زیات نوم ګټلی دی مګر حکومت نه شي کولای په آساني سره د بنسټپالني ولولې له منځه یوسي ولې چې کوم لاملونه چې د بنسټپالانو ولولو ته وده ورکوي او دوی وهني او ټکوني ته لمسوي هغه لا شتون لري او له منځه وړل شوي نه دي.

مګر دا هم یو حقیقت دی چې د بنسټپالني غورځنګونو د مصر د سیاست په بدلولو کې مهم رول لوبولی دی د رابین په وینا د مصر منځلاري او چپلاسي ګوندونه د بنسټپالانو و اوج ته رسېدني څخه ډېر وېرېدلي دي تر دې برېده چې د بنسټپالانو ډېرو نظریاتو ته یې په خپله کړنلاره کې ځای ورکړی دی دې کار بنسټپالني ته نوره وده ورکړه.

دا یوازې د مصر تراژیدي نه ده ټول مسلمان هیوادونه په همداسې برخلیک اخته دي هلته د ملایانو د فشارونو له کبله سیاسي ګوندونه پخپله کړنلاره کې مذهبي ټکي ور ننباسي تر څو د خلکو خواخوږي تر لاسه کړي او سیاسي واک ته ورسېږي ځکه پرمختګ خوښوونکي ګوندونه هم د واک د ترلاسه کولو له لوږې سره مخامخ شي او داسې ګامونه پورته کړي چې د بنسټپالني د ودې سوب ګرځي پر ځای د دې چې ولس وروزل شي هغوی ته سیاسي پوهه ورکړل شي دوی واک ته د رسېدو لنډه لار خپله کړي تر څو ژر تر ژره چوکۍ ونیسي.

بنسټپالنه له وهني او ټکوني څخه عبارت نظریه ده او په یوه مذهب اړه لرونکې نظریه نه ده بلکې د نړۍ په هر مذهب او عقیده کې موجوده وي او په یوه داسې ټولنه کې د بنسټپالني ولولې هیڅ وده نه کوي چېرې چې حکومت خپلواکې غرغره کړې وي او هلته پر سیاسي ګوندونو او سیاسي حرکاتو بندیزونه وي په ځانګړې توګه هغه ټولني چېرې چې جمهوریت وي او د وینا او عمل آزادي وي هلته بنسټپالي ژر وده کوي مګر په هغه هیوادونو کې چېرې چې پاچاهان یا دیکتاتوران په واک کې وي هلته د بنسټپالني غورځنګونه په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سختی سره کوټل کېږي او له منځه وړل کېږي د سعودي واکمن دعوا لري چي د سعودي عربستان دولت اسلامي دی کله چي یوې اسلامي ډلي د کعبې حرم خونه اشغال او غوښتنه یې وکړه چي په هیواد کي دي سوچه اسلامي نظام پلی شي حکومت د هغه پر ضد زښت ګامونه پورته کړل اسلام پالي یې په شدت سره له منځه یووړل همدغسي کار په سوریه کي وشو چیري چي حافظ الاسد شل زره انسانان د الحمص په ښار کي و وژل په عراق لیبیا اردن او مراکش غوندي هیوادونو کي دونه سخت بندیزونه دي چي هلته د حکومت پر خلاف معمولي مخالفت هم نه زغمل کېږي.

د بنسټپالني غورځنګونه یوازي په هغو هیوادونو کي راپورته کېدلای شي چیري چي د مخالفت د زغملو توان موجود وي او د هغه هیواد په سیاسي نظام کي د دې خبري اجازه وي چي دوی سیاسي ګوند جوړ کړي د چاپي پاڼو په بڼه خپله لایحه او کړنلاره خلکو ته وړاندي کړي او د خپلو غوښتنو لپاره جمهوري ادارو ته ور ننوزي نتیجه یې دا ده چي په داسي هیوادونو کي بنسټپالو ګوندونو په ډېره زیږه لهجه په سیاست کي خپل زور ښکاره کړ هغوی تل د بې سوادو، بې شعورو او جاهلو خلکو ولولې راپاروي د هغوی سره د دروغو وعدې کوي تر څو هغوی د ځان ملګري کړي او موږ وینو چي منځلاري ګوندونه چي تر اوسه په سیاست کي لاسبري وو هغوی ورو، ورو پر شا کېږي د دې بڼه بېلګه په مصر کي د اخوان المسلمون ګوند دی هغوی د دې خبري اندازه ولګوله چي نور یې د تشدد د پالیسی په لرلو سره په خلکو کي ګرانښت له لاسه ورکړی دوی خپل تګلاره واړوله له تشدده یې لاس واخیست د یوه جمهوري او اسلامي ګوند بڼه یې خپله کړه او و یې غوښتل چي په خلکو کي خپل پخوانی شهرت تازه کړي په دې نیت هغوی د مصر تاریخ په نوې نظریه سره بیان کړ او دعوا یې وکړه چي اخوان المسلمون په مصر کي د پاچاهی پر ضد اوږده مبارزه کړې ده د پاچا فاروق پر خلاف یې غورځنګ پر مخ بوت او د هغه له ظلمه یې مصر وژغوره.

اخوان المسلمون د ۱۹۵۲م کال په انقلاب کي هم روښانه رول وښود چي په نتیجه کي یې جمال عبدالناصر واک ته ورسېد. له تشدده د لاس اخیستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کبله اخوان المسلمون ملي سیاست ته ور داخل شو او د مصر حکومت ته د منلو وړ وګرځېد تر څو هغه د تشدد پر ځای د اصلاحاتو له لارې په مصر کې اسلامي نظام پر پښو ودروي.

تلسماني چې په ۱۹۸۶م کې مړ دی هغه کس و، چې دغه پالیسي یې پلې کړه هغه اخوان المسلمون دې ته چمتو کړل چې د وهني او ټکوني له تګلارې څخه لاس په سر شي او د نورو سیاسي ګوندونو سره سیاسي تړونونه لاسلیک کړي اخوان المسلمون په خاصه توګه د "وفد" ګوند سره اړیکې ټینګې کړې ولې چې وفد یو منځلارې ګوند و، په ولس او پوهانو خلکو کې یې ډېر ملاتړې درلودل د وفد ګوند سره د اخوان المسلمون ګوند سیاسي اړیکو هغه ته محبوبیت ور وباخښه او سیاسي بنسټونه یې ور ټینګ کړل پایله یې دا شوه چې سیاسي ګوندونو د ولسو د خواخوږۍ د ترلاسه کولو لپاره پخپله کړنلاره کې د مذهب ځیني اصول ور ننه ایستل او د اسلامي نظام د راوستلو لپاره هر ګوند هلې ځلې پیل کړې.

په دې هکله یو تبصره کوونکي ولیکل چې ټولو سیاسي ګوندونو بې له کومه تخصیصه په خپله کړنلاره کې د مذهب نافذولو ته اولیت ورکړی دی که څه هم تر دې دمخه ځینو ګوندونو د مذهب د نفاذ ناره د زاړه پالو ناره بلله او د مذهب سیاسي کارونه یې ښه نه بلله.

باید و وایو چې د اخوان المسلمون په څېر ګوندونه مذهب د سیاسي آلې او وسلې په توګه کاروي سیاست ته مذهبي بڼه ورکوي د جمهوري ادارو او ارزښتونو څخه ګټه پورته کوي د یو لړ ګوندونو سره اتحاد کوي او خلک دې ته اړباسي چې د مذهب په هکله د دوی نظریه ومني او د هغه د نفاذ لپاره لاره هواره کړي په دې لړ کې د منځلارې دعوه لرونکي ګوندونه هم د اسلام د نامه څخه ناوړه ګټه پورته کوي خلکو ته ژمنې ورکوي چې په حکومت کې تر راتلو وروسته به اسلام راولي او د خلکو هر راز لانجې او کشالې به هواروي.

که څه هم بنسټپال ګوندونه د جمهوري ادارو او ارزښتونو څخه کار اخلي مګر هغوی په جمهوریت باور نه لري د دې ښه مثال موږ په الجزایر کې ولید

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري چي "د اسلامي نجات ګوند" په انتخاباتو کي د رايو تر ګټلو وروسته اعلان وکړ چي د واک تر تينګولو وروسته به هيڅکله هم انتخابات و نه کړي او نه به په هيواد کي جمهوري نظام روغ پرېږدي، له دې څخه جوته شوه چي بنسټپال ګوندونه په جمهوريت تر هغه وخته باور لري تر څو چي واک ته رسېږي او په جمهوري نظام کي خپلو نظرياتو ته وده ورکړي مګر چي دوی واک ته ورسېږي ژر جمهوري اداره ړنګوي ولي چي د جمهوريت په شتون کي هغوی نه شي کولای خپل زيږه او توند نظريات په خلکو ومني.

اوس پوښتنه دا ده چي آيا په جمهوري نظامونو کي بايد داسي خلکو او ګوندونو ته د کار کولو اجازه وي که نه وي چي غير جمهوري ذهن او د استبداد فکرونه لري او کړنلاره يې دا وي چي تر کاميابۍ وروسته به جمهوري نظام ړنګوي او پر ځای به يې يوه استبدادي نظريه پر پښو دروي.

مأخذ:

تاريخ اور دانشور

ليکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۴م لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(اسلام اور جديديت)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسنی کړکېچ او مسلمان هیوادونه

نړۍ تل د کړکېچونو ښکار پاته شوې ده که یوې خوا ته ولسونه سوکالي او آرامښت غواړي بلي خوا ته واکمني ډلي او بدمخي دیکتاتوران د وینو په بهولو سره د خپلو ناولو موخو په بشپړولو بوخت دي د ولسونو او د واکمنو د ګټو تر منځ تل ټکرونه رامنځته شوي دي مګر واکمنو له چالبازیو او د حکومت د اداري د هر راز وسلو او وسایلو څخه په پراخ متې کار اخیستی دی او د ولسونو برغ یې په ظلم او جبر سره ارام کړی دی.

موږ چي د مسلمانانو تاریخ ګورو د واکوالو او ولسونو تر منځ ټکرونه وینو د مسلمانو هیوادونو لویه بدبختي دغه ده چي هلته داسي خلک په واک کي دي چي هر تېری ورته روا دی او په هر جبر یې د مشروعیت جامه اغوستې ده ګله چي د حکومت اداره د یوه شخص په لاس کي یرغمل شي هلته ټول ځواک او واک د یوه کس لاس ته راشي حکومتي اداره د یوه فرد مینځه شي د ناسمو پرېکړو وارډېدنه عامه خبره شي د مشورې او مصلحت ځای امر او قومانده ونیسي مخالفت د دښمنۍ بڼه خپله کړي د یوه کس د جرم سزا بل ته ورکول کېږي د ځانواکۍ پر ځای وهنه او ټکونه پیل شي په داسي اوضاع کي د دولت د اداري رول بل شي هغه اداره چي موخه یې د ولسونو په ګټه کار کول وي هغه خپل رول تر پښو لاندي کړي او د پولیسو په اداره بدله شي د واکمنو په چوپړ او د هغو د ګټو په بشپړ تیا بوخته شي.

په اوس پېر کي په ټولو مسلمانو هیوادونو کي یو هم داسي نه دی چي هلته جمهوریت وي ځانواکي وي د وګړو د رایو درناوی وي په داسي ناوړه شرایطو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لازمه ده چې واکمن او ولسونه سره لیرې وي واکمن له خلکو څخه او خلک له واکمنو څخه په ببره کې وي او د اوس دور مسلمان واک لرونکي اړتیا محسوسوي چې د خپل واک د پاینښت لپاره هر راز روا او ناروا حیلې ترسره کړي د وهنې او ټکونې پالیسي غوره کړي پوځ، پولیس او د تفتیش پټې اداري د خلکو او وګړو خوځښتونه څارې د مخالفت کوونکو بوغ ارامول د بند ازارونه ورکول امر نه منونکي یاغیان له هیواده شړل، شکنجه کول او وژل هغه ظلمونه دي چې ولسونه یې له پېړیو پېړیو راهیسې زغمي بلې خوا ته له ولس څخه وېرېدلي او ترهېدلي واکمنان غواړي چې د ځان د پاینښت او ساتنې لپاره له لوېدیز او امریکا څخه هر راز اخلاقي او پوځي مرستې تر لاسه کړي دوی په خپلو هیوادو کې د لوېدیزوالو د پوځي شتون څخه هم سر نه غړوي ولې چې دوی پوهېږي چې یوازې او یوازې لوېدیزوال چمتو دي د دوی ساتنه وکړي واکمن پوهېږي چې پخپل ولس کې یې له پخوا څخه محبوبیت له لاسه ورکړی دی ځکه دوی اړ دي چې د بهرنیانو مرستې ته لاس ور وغزوي او پر هغوی تکیه وکړي.

که یوې خوا ته واکمنو په ولس کې محبوبیت بایللی دی بلې خوا ته غواړي چې د ولس پام له ځانه واړوي دوی د رسنیو څخه کار اخلي او په ځانګړې توګه حکومتي رسنۍ وګړو ته د هیوادپالنې او ملتپالنې نصیحت کوي او ولولې یې راپاروي له دغو راپارونو څخه هم موخه د خپل واک پاینښت او ټینګښت دی او له ربښتونو لانجو او کشالو څخه د وګړو پام اړول دي په وروسته پاته مسلمانو هیوادو کې چې واکمن د وګړو په جذباتو د لوبېدلو له کبله د اسلامي قوانینو د خپراوي اعلان کوي د اسلامي قوانینو څخه یې مرام یوازې اسلامي سزاګانې وي د دوی په نزد د اسلام قانون یوازې تر سزاګانو پورې محدود دی نتیجه یې موږ وینو چې له دغه ډول سزاګانو څخه یوازې بېوزله وګړي اغېزمن شوي دي او د ځواک څښتنان خوندي پاته شوي دي.

په کوم هیواد کې چې یوازینۍ موخه دا وي چې څنګه باید د واکمنو د ساتنه وشي هلته خلک په دې فکر کې نه وي چې ښوونه او روزنه کومې خوا ته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه ده د وګړو روغتیا او روزګار پر څه حال دی نتیجه یې دا ده چي وګړي له معیاري ښوونې او روزني څخه وژغورل شي نه یوازي نالوستي شي بلکي په بدني او روحي لحاظ سره ناروغان شي پای دا چي یوه بې هویته او بې سرنوشته ټولنه رامنځته شي چي وګړي یې د هیواد د پرمختګ او ټولني ته د رشد ورکولو پر ځای خپلي پټي وړتیاوي له ځانه سره ګور ته یوسي.

جوته شوه چي په یوه داسي ټولنه کي چي هلته د واکمنو خیانت، بې غوري، تېري او وهنه ټکونه دود وي یو لوړ او روښانه کلتور او مدنیت نه راټوکېږي او نه په داسي ټولنه کي هنر پرمختګ کوي البته مړژوانده او له روحه تشه ټولنه پر مځکه بوج او بار شي نو چي په داسي اوضاع کي ژوند کوو هر ومرو غور کوو چي څه باید وکړو کومه پالیسي باید خپله کړو کومه تګلاره باید پلې کړو تر څو موږ له کړ کېچونو او بحرانونو څخه ووزو په اوس دور کي چي د لانجې کوم هواری رامخته شوی دی هغه ترهګري ده کله چي ټولي لاري وتړل شي سوچ او فکر وځنډول شي او دومره وړتیا پاته نه شي چي د ستونزي بل هواری وسنجوي بیا تروزرم او ترهګری ته لاس اچول کېږي یعني ترهګري د یوې مجبوري او لاسترلي ټولني آخرنی فعالیت وي.

مګر موږ وینو چي ترهګری کومه ګټه نه ده کړې او نه یې کشالې هواري کړې دي ولي چي مخالف ځواکونه له ترهګری څخه نه دي ډارېدلي هغوی د پرمختللي تخنیک او پیاوړي پروپاګند وسیلې په لاس کي لري او د هغو له لاري یې د ترهګری اغېزې کمي کړي دي هغه ټولنه چي په ترهګری او وېرولو کي د لانجو هواری ویني هغه دي ساینس او تخنیک ته مخه کړي د معلوماتو او تخنیک نظام دي پر پښو ودروي تر څو چي د معلوماتو نظام نه وي پرمختللي وسایل نه وي د جذباتو ښکارندویي د درد او خښم په بڼه کېږي کله چي د دې وړتیا له لاسه ورکړل شي چي مخالفین دي د دلایلو له لاري قایل کړل شي بیا تشو نارو، کج بحثی آخر پای پوچ ویلو ته ځای ور پاتېږي مګر د یو چا د قایلولو لپاره پاخه ثبوتونه رشتوني او سوچه دلایل په کار وي نیمګړي معلومات او بې ځایه جذبات په درد نه خوري او دا حقیقت باید

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر څوک په لوی زړه سره ومني چي سيالي په علم او پوهه سره ده څوک چي د کمال هر څومره لوړي درجې ته رسېدلی وي هغومره به د سيالی په ډګر کي تر ټولو دمخه وي.

د فکر خبره ده چي څه وجه ده چي اروپايان د علم او کمال په ډګر کي سيال نه لري ولي د ټولي نړۍ عبقريان، نابغه، پوهان، عالمان ساينسپوهان هنرمندان او د کمال څښتنان اروپا او امريکا ته مخه کوي په خپل ورتګ او هلته تلپاته مېشتېدني سره د هغو علمي پانګه نوره هم شتمنه کوي لامل يې دا دی چي په وروسته پاته هيوادو کي په ځانګړې توګه په مسلمانو هيوادو کي فکري او ذهني خپلواکي شتون نه لري يوازي آټمي، کيميايي او بيلوژيکي وسله درلودل د پياوړتيا نخښه نه شي کېدلای او نه د دې سوب کېدلای شي چي د بشر دښمنو وسايلو په درلودلو سره دي نور هيوادونه و وېروي البته هغه وخت مسلمانان پرمختګ کولای شي کله چي د يوې ټولني په حيث دوی فکري پوخوالی او سياسي بلوغيت ولري او بله خبره دا ده چي د وروسته پاته والي يو بل سوب په مسلمانو هيوادو کي د سياست اوسنۍ اداري ته د مذهب ور ننوتل هم دی او هغه وخت د سياست کثافت پر مذهب تاوان شي او دا پوښتنه را پيدا شي چي مذهب ولي د ستونزو په هواري کي رول نه لوبوي او ولي وژنه، بربادي او تروروزم لا دوام لري.

که مذهب د سياست له اوسنۍ مفسدي او ککړي اداري څخه بېل شي د مذهب سپېڅلتيا به روښانه شي او د مذهب رول به چي د وګړو د اخلاقو روزنه ده نورهم جوت کړي او پاته شوه دا پوښتنه چي ولي د واکمنو او وګړو تر منځ اوړد واټن موجود دی ولي د دواړو تر منځ د اعتماد او باور پُل نه دی غزول شوی آيا تل به په همداسي کيفيت کي لاچاره پراته يو د دې خبري ځواب دا دی چي زمانه پر يوه حال هيڅکله نه شي پاتېدلای راتلونکی وخت به هرومرو بدلون راولي سپېڅلي وګړي به د چټل سياست د بې شرمو لوبغاړو او بې کفايته واکمنو پر ضد هرومرو درېږي او له واکه به يې غورځوي مګر د دې لپاره تر ټولو دمخه ذهني چمتووالی مهم دی تر څو چي د وګړو ذهني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سیاسي تربیه نه وي شوې تر هغه نېټې سیاسي اوښتون رامنځته کېدل ورانکاري او تباهي ده په نتیجه کې یې انارشیزم او فساد خپرېږي چې ټولنیز یووالی له منځه وړي او آخر هیواد د تجزیې لور ته بیایي.

د فکر خبره دا ده چې آیا موږ په ذهنونو کې بدلون راوستلو ته چمتو یو که نه، زموږ پوهان او فیلسوفان له راتلونکي مهاله ښې هیلي لري که څنګه...؟

مأخذ:

تاریخ کی آواز
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(موجوده بحران اور مسلمان ممالک)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کي دننه مبارزه

عرب مؤرخ "رفیق ذکریا" په خپل کتاب "په اسلام کي دننه مبارزه" کي پر دې بحث کړی دی چي د نوي دور د بدلونو پر بنسټ د مسلمانانو په ټولنه کي دننه کوم نوښتونه راغلل هغه لیکي چي کله استعماري نظام ړنګ شو مسلمان هیوادونه خپلواک شول تر ټولو لویه ستونزه دا وه چي څنګه باید خپل ځانګړی وجود پاته وساتي د وجود د بقا کشاله پیچلې وه پوښتني پیدا شوې چي د مسلمانانو د ځانګړي وجود او ځانګړني او پېژندني معیار دي څه شي وګرځول شي مذهب او که ملتپالنه.

په دې ځای کي د "رفیق ذکریا" په وینا د بنسټپالانو او منځلارو ډلو په منځ کي غورځي پرځي پیل شوې او له هغې ورځي راهیسي مسلمان هیوادونه له دې کړکېچ سره لاس و ګرېوان دي چي څه باید وکړي د منځلارو سره ولاړ شي او که د سخت دریزو ګوندونو غوښتنو ته غوږ ونیسي.

منځلاري او سخت دریزي تل په ټکر کي سره پاته شوي دي نژدې ټول مذهبونه له دغه دور څخه تېر شوي دي عیسویت په خصوصیت سره د یادولو وړ دی او په عیسویت کي هم هلي ځلي شوي وې چي دغه کړکېچ هوار کړي "پاپ ګالیسوس"(۱) په دې هکله د دوو تورو نظریه وړاندي کړه چي د هغې نظرېي له رویه پاپ روحاني ځواک درلود او پاچا د دنیاوي ځواک څښتن و.

"پاپ ګالیسوس" د دوو تورو نظرېي خلک ډاډه نه کړل په منځنیو پېړیو کي په ټوله اروپا کي د روحاني او دنیاوي ځواک پر سر مذهبي جګړو دوام درلود تر څو سپینه شي چي د زیات ځواک څښتن څوک دی تر منځنیو پېړیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته په اروپا کي ساینس او ټولنیزو علومو رشد وکړ په مذهبي ولولو کي د پخوا په شان زیږتیا پاته نه شوه تر دې وروسته چي سیاسي، اقتصادي او ټولنیز حالات رامخته شول د هغو پر بنسټ دولت او مذهب سره بېل شول بیا په اروپا کي د منځلارۍ نظریه راوټوکېده دې نظریې هم ډېر اړخونه درلودل د بېلګي په توګه د اروپا په جمهوري دولتونو کي د منځلارۍ نظریه د سوسیالستي دولتونو د منځلارۍ له نظریې سره توپیر لري په روسیه او نورو سوسیالستي دولتونو کي منځلارۍ د الحاد معنیٰ درلوده هغو مذهب له دولتي او ملکي ادارو څخه و ایست مګر په جمهوري اروپایي هیوادونو کي مذهب یوازي د سیاست له ډګره ووت البته د خلکو په کورني او شخصي ژوند کي مذهب د پخوا په شان خوځنده او ژوندی پاته شو.

"دونالدیوګین" د اروپایي منځلارۍ په مورد کي و ویل: "دا هغه نظریه ده چي یوه کس ته بشپړه مذهبي ځانواکي وربخښي چي هغه به د ځینو شرطونو پر بنسټ د بل چا په مذهبي چارو کي لاسوهنه نه کوي یو منځلارۍ دولت د هیڅ مذهب سرپرستي نه کوي او نه د هیڅ مذهب مخه نیسي".

که منځلاري د سیکولریزم په معنیٰ وفهموو ښکاري چي په اسلام کي د داسي منځلارۍ هیڅ ګنجایش نشته ولي چي په اسلام کي مذهب او دولت سره نښتي دي او په هیڅ بڼه نه شي سره بېلېدلای اوس دې اوضاع ته په کتلو سره د مسلمانو مشرانو په وړاندي ډېري ستونزي شته مثلاً هغوی باید د نوي زمان ګواښونو ته ځواب و وایي او څنګه باید خپلي هغه ستونزي هواري کړي چي د هغوی په هکله د اسلام په ښوونو کي کومي روښانه لارښووني نشته.

د روښانه لارښوونو د نشتوالي له کبله د مسلمانانو ډېر مشران پر بېلو بېلو لارو تللي دي ځیني داسي هم دي لکه "مصطفیٰ کمال اتاترک". هغه مذهب د ترکیې د وروسته پاته والي لامل وباله او پرېکړه یې وکړه چي د ترکیې د کلتور او ژوند څخه د مذهب اغیزي په بشپړه توګه له منځه یوسي پر ځای یې اروپایي سیکولر نظام پلی کړي د "اتاترک" د نظریاتو پر بنسټ نن په ترکیه کي جمهوریت او سیکولر ارزښتونه پر پښو ولاړ دي مګر اوس په ترکیه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مذهبي روحيات سر پورته کوي او پلويان يې د هيواد او د اقتصادي او ټولنيزو ستونزو د را پيدا کېدو علت سيکولر نظريات بولي.

په منځني ختيز کې د لږ وخت لپاره د عربي ملتپالني روحياتو ډېره وده وکړه مګر کله چې ملتپالو مشرانو په خپلسري ذهن سره ديکتاتوري حکومت پيل کړ او د خلکو د لانجو په هوارولو کې پاته راغلل مذهبي ګوندونو له دې نوبت څخه ګټه پورته کړه هغوی د ملتپالو د ناکامی له کبله خپل غورځنګونه جوړ کړل په دې لړ کې د سوسيالستي حکومت د پاته راتلو له کبله په "الجزاير" کې مذهبي ډلو نوم وګاټه دغه راز که يوې خوا ته په مصر کې "انورسادات" او "حُسني مبارک" و نه توانېدل هيواد له اقتصادي توپانو څخه راوباسي ناهيلي خلکو مذهبي ګوندونو ته مخه کړل بلې خوا ته د اسرائيلو په لاس د پرله پسې ماتې خوړلو او د اروپايانو د بې غورى او نه لېوالتيا له کبله عربو ته بله لار نه شوه پاته چې مذهبي ډلو ټپلو ته ور نه شي او په هغوی کې خپله پېژندنه وپلټي تر څو خپلې ستونزې هوارې کړي په دې لړ کې بايد و ويل شي چې د ايران اسلامي انقلاب نور هم اسلام پالو عربو ته ذهني قوه ورکړه.

د منځني ختيز په پرتله د افريقا په مسلمانو هيوادونو کې وضع بل ډول ده سوډان د شمالي افريقا مسلمان هيواد دی عربو تر ايل کولو وروسته د هغوی ژبې او مذهب ته تغير ورکړ او د هغوی پخوانی شناخت يې ور ختم کړ له هغه وخته سوډان په عربو پورې تړلی دی او سوډان د خپل عربيت د ثابتولو لپاره کوښښونه کوي چې تر نورو زيات مذهبي رول ولوبوي په افريقا کې نور مسلمان هيوادونه هم شته لکه مورېتانيا، سينيګال، نايجيريا، سوماليا او نايجر په تېر مهال کې دغه هيوادونه عربو ته دې نيولي بلکې د مسلمانو تبليغ کوونکو له لارې هغوی خپل زاړه مذهب ته خدای په امانې وويله او مسلمانان شول د دې لپاره هغوی خپل پخوانې قبيلوي ارزښتونه هم نه دې پرې ايښي بلکې هغه يې د اسلام سره يو ځای کړل په هغه ټولنو کې په مذهبي چارو کې منځلاري ليدل کېږي او د هغوی په مغزو کې د زغم توکي ليدل کېږي ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټولنو په استعماري نظام کې په ډېره آساني سره نوي ارزښتونه او نوي اداري خپلې کړې.

"رفیق ذکریا" په خپل کتاب کې د هند د مسلمانانو په هکله ډېر ناهیلی کوونکی انځور وړاندې کوي هغه لیکي د هند مسلمانان په هند کې د کېدونکو بدلونو په وړاندې بېخي ناخبره دي د هغوی وړتیاوې پر ختمېدو دي او د هند په سیاست او د ژوند په نورو برخو کې د ګډون کولو پر ځای د مذهبي ګوندونو سره اړیکي ټینګوي او د هند په سیاسي ډګر کې کمزوري کېدونکې دي نوموړی زیاتوي چې په هندوانو کې د مذهبي تنګ نظرۍ غورځنګونو سرونه پورته کړي دي او د مسلمانانو د وجود لپاره خطر ګرځېدلي دي مسلمانانو ته په کار دي چې د منځلارۍ د ولولو ښکارندویي وکړي او د منځلارۍ اداري ټینګې کړي او د هندوانو د مذهبي تنګ نظرۍ ځواب دي د مذهب له لارې نه ورکوي ځکه چې د مسلمانانو ستونزې نورې ور زیاتوي او له یوې سترې تباهۍ سره یې مخامخ کوي.

"فرید هالیډې" او "حمزه علوي" نومي مؤرخینو د منځني ختیز او د جنوبي آسیا د هیوادونو د وضعې په هکله د یو لړ محققینو مقالې را غونډې کړې دي او د دې خبرې جاج یې اخیستی دی چې د استعماري نظامونو تر ړنګېدو وروسته کوم کوم بدلونونه راغلل او څنګه نوي اقوام راپورته شول د څه ډول سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو ستونزو سره مخامخ شول او پر کومو بنسټونو یې خپلې ستونزې هوارې کړې.

په دې مقالو کې یې لیکلي دي چې په نوموړي هیوادونو کې سیاسي او اقتصادي بدلونونه یوازې په ښارونو کې راغلل، نه په کلیو بانډو کې، په ښارونو کې پر پښو ولاړو سیاسي او ټولنیزې ادارو په ټولنه کې بدلونونه رامنځته کړل تر خپلواکېدو وروسته ټولو دولتونو د خپل شتون د ټینګښت لپاره یوې نظریې ته اړتیا درلوده تر څو وګړي ملاتړي کړي په ترکیه کې یې اتا ترکي نظریه، په مصر کې یې جمال ناصري نظریه په سوریه او عراق کې یې د بعث ګوند نظریه په اسرائیلو کې یې د صهیونیت نظریه او په ایران

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایران انقلاب په ډېرو ځانګړتیاوو کې له نورو پاخونو څخه بېل دی هغه په ټولنیز او اقتصادي لحاظ سره په یوه داسي ټولنه کې راغی چې تر روسي او چینایي ټولنو مخته وه د ایران د انقلاب مرکز په ښارونو کې و، مګر د چین، کیوبا او ویتنام انقلابونه په کلیوالو سیمو کې راغلل او ښارونو ته ولېږدېدل په ایران کې زوړ پاچاهي نظام د مارشونو او کاربندیزونو له لاري له منځه یووړل شو د وسله وال پاخون له لاري نه، او په بریالیتوب کې یې د هیڅ بهرني هیواد لاس نشته.

آیا ایران به وتوانېږي چې خپلي ستونزي هواري کړي، تر کومه بریده به وکړای شي. د دې ځواب د راتلونکي وخت سره دی البته تر اوسه یې خلک یوازي په تشو نارو راګیر کړي دي مګر تر ډېره شوني نه ده چې خلک د لوږدیز پر ضد کر کې ته وهڅوي او ځان ته یې راجلب کړي د ګاونډیو هیوادونو سره خوندوري اړیکي نشته البته اوس په ایران کې د مشرتابه له لوري داسي هڅي پیل شوي دي چې د ملایانو رول ور کم کړي او ایران چې د کومو ستونزو سره مخ دی هغه د حقیقت خوښوني له لاري حل کړي که حکومت په خپل کار کې بریالی شو په هیواد کې یو مثبت بدلون راتلای شي که نه وي اوضاع به تر پخوا ډېره خړه پړه شي او په نتیجه کې به یې ګډوډي رامنځته شي.

ماخذ:

تاریخ کے روشنی
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵ لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(اسلام کے اندر جد و جهد)

Scanned with CamScanner

د مسلمانو ټولنو څېړنه

زموږ په ټولنه کې زیاتره داسې ګمان کېږي چې لوېدیزوال ختیزپوهان د اسلام او د مسلمانانو دښمنان دي او د هغوی د څېړنو مرام اسلام ته زیان رسول دي که څه هم په ځینو مواردو کې په دې خبره کې څه ناڅه رشتینوالی لیدل کېږي مګر د ټولو ختیزپوهانو په هکله داسې نظر درلودل ناسم برېښي.

په اروپا کې د اسلام څېړنه له پوهنتونو څخه پیل شوه تر ټولو دمخه پر اسلام څېړنه هغه خلکو پیل کړه چې د عیسویت د خپراوي لپاره یې کار کاوه په دې کې د هغوی مرام دا و، چې د یوه مذهب په حیث د اسلام کمزوري اړخونه په نښه کړي او د عیسویت د تبلیغ او خپراوي په لړ کې ګټه ورڅخه پورته کړي بلې خوا ته لوېدیزوالو د استعماري نظام، تجارتي او سیاسي مرامونو په لړ کې هم له ختیزپوهنې څخه ډېره ګټه پورته کوله چې د لوېدیزوالو ختیزپوهانو د اسلام څېړنه هم د ختیزپوهنې د یوې برخې په توګه ورڅخه اغېزمنه شوه.

څنګه چې د وخت په تېرېدو سره استعماري نظام له پښو لوېده د اسلام په هکله د ختیزپوهانو په نظر کې هم بدلون راتلی په دې بهیر کې په اروپا او امریکا کې د ختیزپوهانو یوه داسې ډله له پوهنتونو څخه را و وتله چې له سیاسي مقصدونو څخه ډېره لیرې وه او په خپلواکه فضا کې یې په رشتینوالي سره د اسلام څېړنه وکړه.

په لومړنی زمانه کې لکه څنګه چې د ختیزپوهنې تحقیق او څېړنې د سیاست سره اړه درلوده څکه ختیزپوهانو پر سیاسي تاریخ هم تحقیق وکړ مګر د وخت په تېرېدو سره د تحقیق مخه له سیاسته د کلتور او ټولنیزو اړخونو خوا ته ور واوښتله او په نوي تحقیق کې پر هغو موضوعاتو بحث کېږي چې د مسلمانو ټولنو په روحیاتو د پوهېدلو توان رابخښي.

(c) ketabtoon.com The Digital Library

په اوس زمانه کې د علم حدود ډېر پراخ شوي دي د یوه څېړونکي لپاره دا شونې نه ده چي هغه دې د یوې ټولني پر ټولو اړخونو په ژورتیا سره لیکنه وکړي هر کله چي د یوه بشپړ او ژور تاریخ د لیکلو نیت وي د یو لړ ځانګو ماهرینو ته ویل کېږي چې هغوی دې پر خپلو خپلو موضوعاتو لیکنه وکړي مګر په داسي ډول په بشپړ تاریخونو کي کمزوري اړخونه دا وي چي په یوه نظریه سره نه وي لیکل شوي هر ماهر خپله موضوع پخپله نظریه سره لیکلې وي چي کله ناکله موضوع اوږدوي او واقعات په وار وار پکښې تکرارېږي.

د دې ټولو ستونزو پر ته دا ځلي پروفیسر "ایرالاپیدوس" د مسلمانو ټولنو د یوه بشپړ تاریخ د لیکلو یوه تجربه وکړه چي پیل یې د اسلام له پیله کېږي تر ۱۹۸۳م پوري، په دې کي لیکوال پر سیاسي، ټولنیزو او کلتوري اړخونو څېړنیزه لیکنه وکړه هغه دا خبره جوته کړه چي هره مسلمانه ټولنه په کلتوري لحاظ سره له بلي مسلماني ټولني څخه بېله پاته شوې ده که څه هم مذهب د هغوی په منځ کي د اتحاد د یوې پرزې په حیث موجود و، مګر د ټولنو نور کلتوري اړخونه له یو او بل څخه بیخي بېل وه او په هره ټولنه کي د اسلام یو بېل تصور شته.

د دې کتاب یوه ځانګړتیا دا ده چي د هغو څېړنو پایلي یې هم پکښې راوړي دي چي پر اسلام شوي دي لیکوال پر ثانوي مأخذ تر باور کولو وروسته د هغه په رڼا کي د بېلو بېلو هیوادونو د اسلامي ټولنو د تکامل بیان هم کړی دی پروفیسر "ایرالاپیدوس" نومي محقق پر اسلام د شوي نیوکو او اعتراضاتو ځواب هم ویلی دی دغه نیوکي دوه ډوله وې یو هغه چي تش د تعصب پر بنسټ پر اسلام بد رد ویل شوي وو او دویم ډول نیوکي هغه وې چي په مأخذاتو د نه پوهېدلو له کبله راپیدا شوي وې د بېلګي په توګه تر اوسه په لوېدیز کي دې نظر شهرت درلود چي اسلام یې د تُوري په زور خپور دی په غرب کي د مسلمانانو فاتحینو په هکله داسي تصویر په مغزو کي پروت دی چي په یوه لاس کي یې لښه تُوره وي او په بل لاس کي یې قرآن وي خلک په وهلو او رټلو سره مسلمانان کوي مګر اوس د نوي تحقیقاتو په رڼا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لوېدیځوالو محققینو دا نظر په سختۍ سره رد کړی دی او ثابته کړې یې ده چې د اسلام په خپرولو کې د جنګونو پر ځای امنیت زیات رول لوبولی دی او د امن په دور کې اسلام زیات خپور شوی دی او ثابته شوې ده چې مسلمانو حکمرانانو یوازې د حکومت کولو سره لېوالتیا درلوده هغوی د خلکو د مسلمانولو سره کومه دلچسپي نه درلوده همدا وجه ده چې د عباسیانو په حکومت کې په منځنۍ ختیځ کې ډېرې سیمې داسې وې چې وګړي یې مسلمانان نه وو مسلمانان یوازې په ښارونو کې اوسېدل او په کلیو بانډو کې خلکو پر خپلو مذهبونو عمل کاوه او د خلکو د مسلمانېدو پروسه هغه وخت پیل شوه کله چې عباسي خلافت د را پرزېدو په درشل کې شو په نوې اوضاع کې پر خلکو سیاسي، ټولنیز او اقتصادي فشارونه راغلل له دې کبله خلک مسلمانان شول په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې د خلکو د مسلمانېدو پروسه بشپړه شوه او د منځنۍ ختیځ ډېر کې خلک مسلمانان شول.

لیکوال د مذهب د الیشولو په لړ کې دوو تمایلاتو ته ګوته نیولې ده یو دا چې کله عربو او ترکانو یو لړ هغه هیوادونه ونیول چې مسلمانان نه وو هغوی پر ته له دې چې خلک اسلام ته راوبولي هلته خپل سیاسي واک ټینګ کړ، بل دا چې کله د اېل شوي هیواد لوړه طبقه مسلمانه شوه هغوی خپل کلتوري پاتې شوني (میراث) په اسلام ور ګډ کړل په نتیجه کې یې په هغه هیوادونو کې د اسلام کلتوري کالبوت الیش شو د بېلګې په توګه اندونیزیا، هند او د افریقا په یو لړ هیوادونو کې اسلام د یوه وحدت په بڼه پاتې نه شو بلکې په هر هیواد کې یې بڼه بدلېدله او د ځایي کلتور توکي پر عربي کلتور غالب شول مګر په هغه هیوادونو کې چیرې چې مسلمانه واکمنه ډله په اقلیت کې وه هلته د هغوی روحیه د سخت دریځۍ ښخه ډکه وه او هغوی د ځایي کلتور د خپلولو سره سخت مخالفت او مزاحمت ونښود یوازې هلته سیمه ییز کلتور د اسلامي یا عربي کلتور بر څه وګرځېد چیرې چې واکمن او اېل شوي قومونه سره ګډ شول او د یوه مذهب منونکي شول له دې څخه په ټولنو کې زغم او روښانفکري پیدا شوه.

د کتاب په بله برخه کې لیکوال پر خپلواکو مسلمانو دولتونو بحث کړی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي څنګه هلته ديني عالمان او صوفيان ور ګډ شول په دې لړ کي چي په پارس کي صفويانو واک تر لاسه کړ هغوی د سياسي مقاصدو په نيت د مذهب د نامه څخه په بشپړه توګه ګټه پورته کړه او د پارس پر سني اکثريت يې په زور او جبر سره شيعه مذهب وتپه پايله يې دا شوه چي پاچا هم د سياسي او هم د مذهبي واک څښتن شو هغه په جبر سره حکومت وکړ دغه مثال د نوي ايران په هکله هم رشتيا کېږي چيري چي يو ځلي بيا سياست او مذهب سره يو ځای شوي دي او د ديکتاتوری روحيات يې پيدا کړي دي.

د کتاب په پای کي ليکوال پر دې بحث کوي چي څنګه مسلمان هيوادونه د اروپا تر اغېزو لاندي راغلي دي هغه زياتوي چي د استعمار په ولکه کي تر راتلو وروسته په مسلمانو هيوادو کي دوه ډوله ولولو وده وکړه يوه ډله د ملايانو وه چي د بهرنيو ځواکونو د ايستلو لپاره يې جهاد اعلان کړ او د بيا راژوندي کولو د غورځنګونو له لاري يې وغوښتل چي اسلام پخپله خالصه او لومړنی بڼه کي نافذ کړي او بله ډله د هغه باسوادو او پوهانو خلکو وه چي د استعماري ځواکونو په پوهنتونونو کي يې زده کړې کړي وې هغوی غوښتل چي اسلام ته دي د منځلاری او نوښت جامه ور واغوندي تر څو د استعماري ځواکونو سره مقابله وکړي، اوس دغه کيفيت په ټولو مسلمانو هيوادونو کي وجود لري چي بايد د نوي زماني غوښتنو ته څنګه ځواب و ويل شي د بيا را ژوندي کولو د غورځنګونو له لاري او که د نوي نظرياتو د خپلولو له لاري...؟

ماخذ:

تاریخ اور دانشور

ليکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۴ لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(مسلمان معاشروں کا مطالعہ)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هند مسلمانان

د هند دریو سیمو ته اسلام په بېلو بېلو بڼو راغی جنوبي هند ته اسلام عربو سوداګرو راوړ مګر دوی د سیاسي قوت د نه درلودلو له کبله د اسلام د خپرولو په لړ کي دومره اغېزمن ثابت نه شول ډېر لږ خلک مسلمانان شول د لوېدیز هند د سیند سیمي ته اسلام د عربو بریالیو په ور تګ سره راغی دغه وخت د اسلام لومړنی او ساده زمانه وه او فقهي مسلکونه لا نه وه پیدا شوي.

تر عربو وروسته د سیند او پنجاب په سیمو کي اسماعیلیانو تبلیغ پیل کړ هغوی د سني اکثریت په سیمو کي د یوه مذهبي اقلیت په حیث په پټه خپل اسماعیلي عقاید خپرول او دوی په دې کار کي ډېر مخته ولاړل دوی پوهېدل چي د یو چا عقیدې ته تغیر ورکول اسانه کار نه دی وخت نیسي هغوی ډېره موده خپل تبلیغ ته دوام ورکړ ورو، ورو یې خپل مذهب بدل کړ او آخر دې پړاو ته ورسېدل چي د ملتان په سیمه کي سیاسي قوت ترلاسه کړي او هلته خپل حکومت جوړ کړي

په درېیم پړاو کي تُرکان او افغانان هند ته ورغلل له ځانه سره یې اسلام هم ور وړ تُرکانو چي د اسلام کوم تصور له ځانه سره هند ته ور وړ هغه د عربو له تصوره بېل و، په دغه وخت په مسلمانانو کي ډېري فقهي ډلي پیدا شوي وې که څه هم د منځنی آسیا تُرکانو، افغانانو او پارسیانو اسلام منلی و، مسلمانان شوي وو مګر هغوی د عربي کلتور پر ضد زښتي مبارزې کړي وې په دې لړ کي شعوبیه فرقې نه یوازي خپل لرغوني ارزښتونه او قدرونه ژوندي وساتل بلکي هغه یې په اسلام ګډ کړل د هغه برخه یې وګرځول د عربو په مقابل کي یې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیا پاته وساتله لرغوني آريايي دودونه، افسانې او کلتور يې ختم نه کړل دغه ټول خصوصيات يې د اسلامي تهذيب برخه وګرځول.

د منځنۍ آسيا خلک (افغانستان او تُرکستان) د حنفي مسلک منونکي وو هغوی پر خپله عقيده ډېر ټينګ ولاړ وو هند ته د راتلونکي واکمنو سره چې به کوم ديني عالمان ورسره وو هغو ډېر سخت نظر درلود د اسماعليانو په رنګه هغوی له نرمۍ او مصلحت څخه بېخي کار نه اخيست څنګه چې يې واکمن ملاتړي وو او دوی هم په واک کې ګډون درلود ځکه د هغوی روحيه قوي وه همدا وجه وه چې په هند کې هغوی له لومړي سره د هندو مذهب له ارزښتونو او قدرونو مخالف وو هغوی هندوانو ته د کافر او مشرک خطاب کاوه په ډاګه يې ويل چې واجب القتل دي له دې پرته دوی د نورو مسالکو د مسلمانانو په هکله هم ښه نظر نه درلود مثلاً د شيعه ګانو او اسماعيليانو په هکله.

محمودغزنوي سني عقيده لرونکی مسلمان و، هغه د ملتان د اسماعيلي حکومت سره ډېر جنګونه وکړل او د هغوی سياسي قوت يې ور مات کړ وروسته په پنجاب کې غوري سلطنت پر پښو ودرېد هلته سُني عالمانو هڅه وکړه چې د ملتان او سيند څخه د اسماعيليانو اغيزي ختمي کړي په نورو سيمو کې د ماتي خوړلو له کبله د ګجرات په سيمه کې اسماعيليانو پناه اخيستې وه هلته هم مځکه پر تنګه شوه او نورو سيمو ته تيت او پرک شول.

په پارس کې د صفوي واکمن شاه اسماعيل واک ته تر رسېدو وروسته په ټول هيواد کې د هغه ملاتړو د شيعه مسلک تبليغ پيل کړ او د هغه په سرپرستي کې د هيواد اکثريت شيعه ګان شول او هند ته د شيعه ګانو ورتګ د مغولو په دور کې پيل شو په هغه وخت کې چې همايون له پارسه بيرته راغی. د جهانګير په زمانه کې د نورجهاني کورنۍ په دربار کې ډېر زور پيدا کړ او ورسره سم شيعه اميرانو هم په دربار کې اهميت ترلاسه کړ له دې څخه په دربار کې د سني او شيعه اميرانو په منځ کې تاوتريخوالی زيات شو مګر څنګه چې قدرت د سنيانو په لاس کې و، او د وګړو ډېر کې هم د سني مسلک سره اړه درلوده ځکه د پارس په رنګه دلته په مذهب کې کوم بدلون رانغی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مذهبي روحیات سر پورته کوي او پلویان یې د هیواد او د اقتصادي او ټولنیزو ستونزو د را پیدا کېدو علت سیکولر نظریات بولي.

په منځني ختیز کې د لږ وخت لپاره د عربي ملتپالني روحیاتو ډېره وده وکړه مگر کله چې ملتپالو مشرانو په خپلسري ذهن سره دیکتاتوري حکومت پیل کړ او د خلکو د لانجو په هوارولو کې پاته راغلل مذهبي گوندونو له دې نوبت څخه گټه پورته کړه هغوی د ملتپالو د ناکامۍ له کبله خپل غورځنگونه جوړ کړل په دې لړ کې د سوسیالستي حکومت د پاته راتلو له کبله په "الجزایر" کې مذهبي ډلو نوم وگاټه دغه راز که یوې خوا ته په مصر کې "انورسادات" او "حُسني مبارک" و نه توانېدل هیواد له اقتصادي توپلو څخه راوباسي ناهیلي خلکو مذهبي گوندونو ته مخه کړل بلې خوا ته د اسرائیلو په لاس د پرله پسې ماتي خوړلو او د اروپایانو د بې غورې او نه لېوالتیا له کبله عربو ته بله لار نه شوه پاته چې مذهبي ډلو ټېلو ته ورنه شي او په هغوی کې خپله پېژندنه وپلټي تر څو خپلې ستونزې هوارې کړې په دې لړ کې باید و ویل شي چې د ایران اسلامي انقلاب نور هم اسلام پالو عربو ته ذهني قوه ورکړه.

د منځني ختیز په پرتله د افریقا په مسلمانو هیوادونو کې وضع بل ډول ده سوډان د شمالي افریقا مسلمان هیواد دی عربو تر اېل کولو وروسته د هغوی ژبې او مذهب ته تغیر ورکړ او د هغوی پخوانۍ شناخت یې ور ختم کړ له هغه وخته سوډان په عربو پورې تړلی دی او سوډان د خپل عربیت د ثابتولو لپاره کوښښونه کوي چې تر نورو زیات مذهبي رول ولوبوي په افریقا کې نور مسلمان هیوادونه هم شته لکه مورېتانیا، سینیگال، نایجېریا، صومالیا او نایجر په تېر مهال کې دغه هیوادونه عربو ته دې نیولې بلکې د مسلمانو تبلیغ کوونکو له لارې هغوی خپل زاړه مذهب ته خدای په امانې وویله او مسلمان شول د دې لپاره هغوی خپل پخوانۍ قبیلوي ارزښتونه هم نه دي پرې ایښي بلکې هغه یې د اسلام سره یو ځای کړل په هغه ټولنو کې په مذهبي چارو کې منځلاري لیدل کېږي او د هغوی په مغزو کې د زغم توکي لیدل کېږي څکه

هغه ټولنو په استعماري نظام کي په ډېره آساني سره نوي ارزښتونه او نوي اداري خپلي کړې.

"رفیق ذکریا" په خپل کتاب کي د هند د مسلمانانو په هکله ډېر ناهیلي کوونکی انځور وړاندي کوي هغه لیکي د هند مسلمانان په هند کي د کېدونکو بدلونو په وړاندي بېخي ناخبره دي د هغوی وړتیاوي پر ختمېدو دي او د هند په سیاست او د ژوند په نورو برخو کي د ګډون کولو پر ځای د مذهبي ګوندونو سره اړیکي ټینګوي او د هند په سیاسي ډګر کي کمزوري کېدونکي دي نوموړی زیاتوي چي په هندوانو کي د مذهبي تنګ نظرۍ غورځنګونو سرونه پورته کړي دي او د مسلمانانو د وجود لپاره خطر ګرځېدلي دي مسلمانانو ته په کار دي چي د منځلارۍ د ولولو ښکارندويي وکړي او د منځلارۍ اداري ټینګي کړي او د هندوانو د مذهبي تنګ نظرۍ ځواب دي د مذهب له لاري نه ورکوي ځکه چي د مسلمانانو ستونزي نوري ور زیاتوي او له یوې ستري تباهۍ سره یې مخامخ کوي.

"فرېډهالیډې" او "حمزه علوي" نومي مؤرخینو د منځني ختیز او د جنوبي آسیا د هیوادونو د وضعي په هکله د یو لړ محققینو مقالې راغونډي کړي دي او د دې خبري جاج یې اخیستی دی چي د استعماري نظامونو تر ړنګېدو وروسته کوم کوم بدلونونه راغلل او څنګه نوي اقوام راپورته شول د څه ډول سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو ستونزو سره مخامخ شول او پر کومو بنسټونو یې خپلي ستونزي هواري کړې.

په دې مقالو کي یې لیکلي دي چي په نوموړي هیوادونو کي سیاسي او اقتصادي بدلونونه یوازي په ښارونو کي راغلل، نه په کلیو بانډو کي، په ښارونو کي پر پښو ولاړو سیاسي او ټولنیزي ادارو په ټولنه کي بدلونونه رامنځته کړل تر خپلواکېدو وروسته ټولو دولتونو د خپل شتون د ټینګښت لپاره یوې نظریې ته اړتیا درلوده تر څو وګړي ملاتړي کړي په ترکیه کي یې اتا ترکي نظریه، په مصر کي یې جمال ناصري نظریه په سوریه او عراق کي یې د بعث ګوند نظریه په اسرایلو کي یې د صهیونیت نظریه او په ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایران انقلاب په ډېرو ځانګړ تیاوو کې له نورو پاڅونو څخه بېل دی هغه په ټولنیز او اقتصادي لحاظ سره په یوه داسې ټولنه کې راغی چې تر روسي او چینایي ټولنو مخته وه د ایران د انقلاب مرکز په ښارونو کې و، مګر د چین، کیوبا او ویتنام انقلابونه په کلیوالو سیمو کې راغلل او ښارونو ته ولېږدېدل په ایران کې زوړ پاچاهي نظام د مارشونو او کاربندیزونو له لارې له منځه یووړل شو د وسله وال پاڅون له لارې نه، او په بریالیتوب کې یې د هیڅ بهرني هیواد لاس نشته.

آیا ایران به وتوانېږي چې خپلې ستونزې هوارې کړي، تر کومه بریده به وکړای شي. د دې ځواب د راتلونکي وخت سره دی البته تر اوسه یې خلک یوازې په تشو نارو راګیر کړي دي مګر تر ډېره شونې نه ده چې خلک د لوېدیز پر ضد کړ کې ته وهڅوي او ځان ته یې راجلب کړي د ګاونډیو هیوادونو سره خوندوري اړیکې نشته البته اوس په ایران کې د مشر تابه له لوري داسې هڅې پیل شوي دي چې د ملایانو رول ور کم کړي او ایران چې د کومو ستونزو سره مخ دی هغه د حقیقت خوښونې له لارې حل کړي که حکومت په خپل کار کې بریالی شو په هیواد کې یو مثبت بدلون راتلای شي که نه وي اوضاع به تر پخوا ډېره خړه پړه شي او په نتیجه کې به یې ګډوډي رامنځته شي.

ماخذ:

تاریخ کے روشنی

لیکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۵ لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(اسلام کے اندر جد و جهد)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانو ټولنو څېړنه

زموږ په ټولنه کي زياتره داسي ګمان کېږي چي لوېديزوال ختيزپوهان د اسلام او د مسلمانانو دښمنان دي او د هغوی د څېړنو مرام اسلام ته زيان رسول دي که څه هم په ځينو مواردو کي په دې خبره کي څه نا څه رشتينوالی ليدل کېږي مګر د ټولو ختيزپوهانو په هکله داسي نظر درلودل ناسم برېښي.

په اروپا کي د اسلام څېړنه له پوهنتونو څخه پيل شوه تر ټولو دمخه پر اسلام څېړنه هغه خلکو پيل کړه چي د عيسويت د خپراوي لپاره يې کار کاوه په دې کي د هغوی مرام دا و، چي د يوه مذهب په حيث د اسلام کمزوري اړخونه په ګوته کړي او د عيسويت د تبليغ او خپراوي په لړ کي ګټه ورڅخه پورته کړي بلې خوا ته لوېديزوالو د استعماري نظام، تجارتي او سياسي مرامونو په لړ کي هم له ختيزپوهني څخه ډېره ګټه پورته کوله چي د لوېديزوالو ختيزپوهانو د اسلام څېړنه هم د ختيزپوهني د يوې برخي په توګه ورڅخه اغېزمنه شوه.

څنګه چي د وخت په تېرېدو سره استعماري نظام له پښو لوېده د اسلام په هکله د ختيزپوهانو په نظر کي هم بدلون راتلی په دې بهير کي په اروپا او امريکا کي د ختيزپوهانو يوه داسي ډله له پوهنتونو څخه را و وتله چي له سياسي مقصدونو څخه ډېره ليري وه او په خپلواکه فضا کي يې په رشتينوالي سره د اسلام څېړنه وکړه.

په لومړني زمانه کي لکه څنګه چي د ختيزپوهني تحقيق او څېړني د سياست سره اړه درلوده ځکه ختيزپوهانو پر سياسي تاريخ هم تحقيق وکړ مګر د وخت په تېرېدو سره د تحقيق مخه له سياسته د کلتور او ټولنيزو اړخونو خوا ته ور واوښتله او په نوي تحقيق کي پر هغو موضوعاتو بحث کېږي چي د مسلمانو ټولنو په روحياتو د پوهېدلو توان رابخښي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوس زمانه کې د علم حدود ډېر پراخ شوي دي د یوه څېړونکي لپاره دا شونې نه ده چې هغه دې د یوې ټولنې پر ټولو اړخونو په ژورتیا سره لیکنه وکړي هر کله چې د یوه بشپړ او ژور تاریخ د لیکلو نیت وي د یو لړ ځانګو ماهرینو ته ویل کېږي چې هغوی دې پر خپلو خپلو موضوعاتو لیکنه وکړي مګر په داسې ډول په بشپړ تاریخونو کې کمزورې اړخونه دا وي چې په یوه نظریه سره نه وي لیکل شوي هر ماهر خپله موضوع پخپله نظریه سره لیکلې وي چې کله ناکله موضوع اوږدوي او واقعات په وار وار یکښې تکرارېږي.

د دې ټولو ستونزو پر ته دا ځلي پروفیسر "ایرالاپیدوس" د مسلمانو ټولنو د یوه بشپړ تاریخ د لیکلو یوه تجربه وکړه چې پیل یې د اسلام له پیله کېږي تر ۱۹۸۳م پورې، په دې کې لیکوال پر سیاسي، ټولنیزو او کلتوري اړخونو څېړنیزه لیکنه وکړه هغه دا خبره جوته کړه چې هره مسلمانه ټولنه په کلتوري لحاظ سره له بلې مسلماني ټولنې څخه بېله پاته شوې ده که څه هم مذهب د هغوی په منځ کې د اتحاد د یوې پرزې په حیث موجود و، مګر د ټولنو نور کلتوري اړخونه له یو او بل څخه بیخي بېل وه او په هره ټولنه کې د اسلام یو بېل تصور شته.

د دې کتاب یوه ځانګړتیا دا ده چې د هغو څېړنو پایلې یې هم پکښې راوړې دي چې پر اسلام شوي دي لیکوال پر ثانوي مأخذ تر باور کولو وروسته د هغه په رڼا کې د بېلو بېلو هیوادونو د اسلامي ټولنو د تکامل بیان هم کړی دی پروفیسر "ایرالاپیدوس" نومي محقق پر اسلام د شوي نیوکو او اعتراضاتو ځواب هم ویلی دی دغه نیوکې دوه ډوله وې یو هغه چې تش د تعصب پر بنسټ پر اسلام بد رد ویل شوي وو او دویم ډول نیوکې هغه وې چې په مأخذاتو د نه پوهېدلو له کبله راپیدا شوي وې د بېلګې په توګه تر اوسه په لویدیز کې دې نظر شهرت درلود چې اسلام یې د تُوري په زور خپور دی په غرب کې د مسلمانانو فاتحینو په هکله داسې تصویر په مغزو کې ... چې په یوه لاس کې یې لښه تُوره وي او په بل لاس کې یې قرآن وي ... په وهلو او رټلو سره مسلمانان کوي مګر اوس د نوي تحقیقاتو په رڼا

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لوېدیځوالو محققینو دا نظر په سختۍ سره رد کړی دی او ثابته کړې یې ده چې د اسلام په خپرولو کې د جنګونو پر ځای امنیت زیات رول لوبولی دی او د امن په دور کې اسلام زیات خپور شوی دی او ثابته شوې ده چې مسلمانو حکمرانانو یوازې د حکومت کولو سره لېوالتیا درلوده هغوی د خلکو د مسلمانولو سره کومه دلچسپي نه درلوده همدا وجه ده چې د عباسیانو په حکومت کې په منځنۍ ختیز کې ډېرې سیمې داسې وې چې وګړي یې مسلمانان نه وو مسلمانان یوازې په ښارونو کې اوسېدل او په کلیو بانډو کې خلکو پر خپلو مذهبونو عمل کاوه او د خلکو د مسلمانېدو پروسه هغه وخت پیل شوه کله چې عباسي خلافت د را پرزېدو په درشل کې شو په نوې اوضاع کې پر خلکو سیاسي، ټولنیز او اقتصادي فشارونه راغلل له دې کبله خلک مسلمانان شول په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې د خلکو د مسلمانېدو پروسه بشپړه شوه او د منځنۍ ختیز ډېر کې خلک مسلمانان شول.

لیکوال د مذهب د الیشولو په لړ کې دوو تمایلاتو ته ګوته نیولې ده یو دا چې کله عربو او ترکانو یو لړ هغه هیوادونه ونیول چې مسلمانان نه وو هغوی پر ته له دې چې خلک اسلام ته راوبولي هلته خپل سیاسي واک ټینګ کړ، بل دا چې کله د اېل شوي هیواد لوړه طبقه مسلمانه شوه هغوی خپل کلتوري پاتې شوني (میراث) په اسلام ور ګډ کړل په نتیجه کې یې په هغه هیوادونو کې د اسلام کلتوري کالبوت الیش شو د بېلګې په توګه اندونیزیا، هند او د افریقا په یو لړ هیوادونو کې اسلام د یوه وحدت په بڼه پاتې نه شو بلکې په هر هیواد کې یې بڼه بدلېدله او د ځایي کلتور توکي پر عربي کلتور غالب شول مګر په هغه هیوادونو کې چیرې چې مسلمانه واکمنه ډله په اقلیت کې وه هلته د هغوی روحیه د سخت دریځي ښخه ډکه وه او هغوی د ځایي کلتور د خپلولو سره سخت مخالفت او مزاحمت وښود یوازې هلته سیمه ییز کلتور د اسلامي یا عربي کلتور برخه وګرځېد چیرې چې واکمن او اېل شوي قومونه سره ګډ شول او د یوه مذهب منونکي شول له دې ښخه په ټولنو کې زغم او روښانفکري پیدا شوه.

د کتاب په بله برخه کې لیکوال پر خپلواکو مسلمانو دولتونو بحث کړی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې څنګه هلته دیني عالمان او صوفیان ور ګډ شول په دې لړ کې چې په پارس کې صفویانو واک تر لاسه کړ هغوی د سیاسي مقاصدو په نیت د مذهب د نامه څخه په بشپړه توګه ګټه پورته کړه او د پارس پر سني اکثریت یې په زور او جبر سره شیعه مذهب وتپه پایله یې دا شوه چې پاچا هم د سیاسي او هم د مذهبي واک څښتن شو هغه په جبر سره حکومت وکړ دغه مثال د نوي ایران په هکله هم رشتیا کېږي چیري چې یو ځلي بیا سیاست او مذهب سره یو ځای شوي دي او د دیکتاتورۍ روحیات یې پیدا کړي دي.

د کتاب په پای کي لیکوال پر دې بحث کوي چې څنګه مسلمان هیوادونه د اروپا تر اغېزو لاندې راغلي دي هغه زیاتوي چې د استعمار په ولکه کې تر راتلو وروسته په مسلمانو هیوادو کې دوه ډوله ولولو وده وکړه یوه ډله د ملایانو وه چې د بهرنیو ځواکونو د ایستلو لپاره یې جهاد اعلان کړ او د بیا راژوندي کولو د غورځنګونو له لاري یې وغوښتل چې اسلام پخپله خالصه او لومړنۍ بڼه کې نافذ کړي او بله ډله د هغه باسوادو او پوهانو خلکو وه چې د استعماري ځواکونو په پوهتونونو کې یې زده کړې کړې وې هغوی غوښتل چې اسلام ته دې د منځلارۍ او نوښت جامه ور واغوندي تر څو د استعماري ځواکونو سره مقابله وکړي، اوس دغه کیفیت په ټولو مسلمانو هیوادونو کې وجود لري چې باید د نوي زماني غوښتنو ته څنګه ځواب و ویل شي د بیا را ژوندي کولو د غورځنګونو له لاري او که د نوي نظریاتو د خپلولو له لاري...؟

ماخذ:

تاریخ اور دانشور

لیکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۴ لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(مسلمان معاشروں کا مطالعہ)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هند مسلمانان

د هند دريو سيمو ته اسلام په بېلو بېلو بڼو راغی جنوبي هند ته اسلام عربو سوداګرو راوړ مګر دوی د سياسي قوت د نه درلودلو له کبله د اسلام د خپرولو په لړ کې دومره اغېزمن ثابت نه شول ډېر لږ خلک مسلمانان شول د لوېديز هند د سيند سيمي ته اسلام د عربو بريالیو په ورتګ سره راغی دغه وخت د اسلام لومړنی او ساده زمانه وه او فقهي مسلکونه لا نه وه پيدا شوي.

تر عربو وروسته د سيند او پنجاب په سيمو کې اسماعيليانو تبليغ پيل کړ هغوی د سني اکثريت په سيمو کې د يوه مذهبي اقليت په حيث په پټه خپل اسماعيلي عقايد خپرول او دوی په دې کار کې ډېر مخته ولاړل دوی پوهېدل چې د يو چا عقيدې ته تغير ورکول اسانه کار نه دی وخت نيسي هغوی ډېره موده خپل تبليغ ته دوام ورکړ ورو، ورو يې خپل مذهب بدل کړ او آخر دې پړاو ته ورسېدل چې د ملتان په سيمه کې سياسي قوت ترلاسه کړي او هلته خپل حکومت جوړ کړي

په دريم پړاو کې تُرکان او افغانان هند ته ورغلل له ځانه سره يې اسلام هم ور وړ تُرکانو چې د اسلام کوم تصور له ځانه سره هند ته ور وړ هغه د عربو له تصوره بېل و، په دغه وخت په مسلمانانو کې ډېري فقهي ډلي پيدا شوي وې که څه هم د منځنۍ آسيا تُرکانو، افغانانو او پارسيانو اسلام منلی و، مسلمانان شوي وو مګر هغوی د عربي کلتور پر ضد زښتي مبارزې کړي وې په دې لړ کې شعوبيه فرقې نه يوازې خپل لرغوني ارزښتونه او قدرونه ژوندي وساتل بلکې هغه يې په اسلام ګډ کړل د هغه برخه يې وګرځول د عربو په مقابل کې يې خپله

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیا پاته وساتله لرغوني آریایي دودونه، افسانې او کلتور یې ختم نه کړل دغه ټول خصوصیات یې د اسلامي تهذیب برخه وګرځول.

د منځنۍ آسیا خلک (افغانستان او تُرکستان) د حنفي مسلک منونکي وو هغوی پر خپله عقیده ډېر ټینګ ولاړ وو هند ته د راتلونکي واکمنو سره چې به کوم دیني عالمان ورسره وو هغو ډېر سخت نظر درلود د اسماعلیانو په رنګه هغوی له نرمۍ او مصلحت څخه بېخي کار نه اخیست څنګه چې یې واکمن ملاتړي وو او دوی هم په واک کې ګډون درلود ځکه د هغوی روحیه قوي وه همدا وجه وه چې په هند کې هغوی له لومړي سره د هندو مذهب له ارزښتونو او قدرونو مخالف وو هغوی هندوانو ته د کافر او مشرک خطاب کاوه په ډاګه یې ویل چې واجب القتل دي له دې پرته دوی د نورو مسالکو د مسلمانانو په هکله هم ښه نظر نه درلود مثلاً د شیعه ګانو او اسماعیلیانو په هکله.

محمودغزنوي سني عقیده لرونکی مسلمان و، هغه د ملتان د اسماعیلي حکومت سره ډېر جنګونه وکړل او د هغوی سیاسي قوت یې ور مات کړ وروسته په پنجاب کې غوري سلطنت پر پښو ودرېد هلته سُني عالمانو هڅه وکړه چې د ملتان او سیند څخه د اسماعیلیانو اغیزي ختمي کړي په نورو سیمو کې د ماتي خوړلو له کبله د ګجرات په سیمه کې اسماعیلیانو پناه اخیستې وه هلته هم ځکه پر تنګه شوه او نورو سیمو ته تیت او پرک شول.

په پارس کې د صفوي واکمن شاه اسماعیل واک ته تر رسېدو وروسته په ټول هیواد کې د هغه ملاتړو د شیعه مسلک تبلیغ پیل کړ او د هغه په سرپرستي کې د هیواد اکثریت شیعه ګان شول او هند ته د شیعه ګانو ورتګ د مغولو په دور کې پیل شو په هغه وخت کې چې همایون له پارسه بیرته راغی. د جهانګیر په زمانه کې د نورجهاني کورنۍ په دربار کې ډېر زور پیدا کړ او ورسره سم شیعه امیرانو هم په دربار کې اهمیت ترلاسه کړ له دې څخه په دربار کې د سني او شیعه امیرانو په منځ کې تاوتریخوالی زیات شو مګر څنګه چې قدرت د سنیانو په لاس کې و، او د وګړو ډېر کې هم د سني مسلک سره اړه درلوده ځکه د پارس په رنګه دلته په مذهب کې کوم بدلون رانغی

شیعه لړکیو د سني ډېر کیو د سختیو له کبله د بغاوت روحیات درلودل او تل
به يې د هغو خلکو سره ملاتړ کاوه چې د بدلون په راوستلو سره يې د سُنیانو
قدرت له منځه وړی.

د هند مسلمانه ټولنه له دوو قشرونو څخه جوړه شوې ده یو قشر هغه خلک
دي چې له بهره ورغلي هلته مېشت او تلپاتنه استوګن شوي دي بل قشر هغه
سیمه ییز خلک دي چې پخوا يې د هندوانو د پلا پیلو ټبرونو سره اړه درلوده
وروسته مسلمانان شول د داسې خلکو په هکله پوښتنه راپیدا کیږي چې آیا
د دوی په مسلمانولو کې مسلمانو واکمنو برخه اخیستې ده او که دغه کار
یوازې دیني عالمانو او صوفیانو کړی دی؟

په هند کې د اسلام خپراوي هغه وخت اهمیت ترلاسه کړ کله چې مسلمانو
واکمنو هلته خپل حکومت جوړ کړ داسې بریښي چې واکمنو له دې سره لېوالتیا
درلوده چې سیمه ییز خلک دې مسلمانان شي تر څو د دوی په سیاسي واک
کې زیاتوب راشي مګر په دې لړ کې هغوی نه غوښتل چې د اسلام په خپرولو
کې له زوره کار واخلي ویریدل چې هسې نه د بغاوت په کولو سره مو له واکه
وغورځوي ځکه چې د هندوانو شمیر بېخي ډېر وو.

بلي خوا ته واکمنو دا غوښتل چې په هندوانو کې دې یوازې هغه بلي
مسلمانانې شي چې په سیاسي توګه اغیزې لري دغه راز به د حکومت په
ټینګولو کې کار وکړي البته تر څو چې د عامو خلکو اړه وه حکومت او دوی
ډېر سره لیرې وو.

د معاصرو تاریخونو څخه نه څرګندیږي چې دیني عالمانو دې تبلیغي
دندې مخته بیولي وي که څه هم کله نا کله به يې پر حکومت فشار اچاوه چې
پر کفارو دې سختي وکړي هغوی دې ذلیل او خوار کړي مګر شهادتونه نېږي
چې هغوی په عامو خلکو کې د اسلام په خپرولو کې هیڅ کار نه دی کړی
د دې لامل دا وو چې په هندي ټولنه کې روایتي طبقه ییز ویش موجود وو د ...
کبله د کښته طبقې خلک د مسکنت، بېوزلۍ، جهالت او بدبختۍ په ...
ځیرن ژوند او چټل او سپېدل په ټولنه کې یې د انسان په حیث ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود ځکه مسلمانو واکمنو هم هغوی په همداسي حالت کي پرې ايښي وو او کومي اړيکي يې ورسره ټينګي نه کړې.

ځيني خلک د صوفيانو په هکله داسي فکر کوي چي هغوی په هند کي د اسلام په خپراوي کي ډېره برخه درلوده دا يوه غټه تېروتنه ده حقيقت داسي نه دی د دې تېروتني او غولوونکي فرضيې ايجادوونکي د صوفيانو عقيدتمندان دي چي تل د خپلو پيرانو په کارنامو کي له مبالغې څخه کار اخلي که نه وي صوفيانو هم د اسلام په خپرولو کي کومه لېوالتيا نه ده ښودلې مثلاً په هند کي د دهلي د سلاطينو په لومړي دور کي معين الدين چشتي اجميري، قطب الدين بختيار کاکي، نظام الدين اولياء او نور ډېر لوی لوی صوفيان چي په کومو سيمو کي اوسېدل هلته د مسلمانانو شمېر ډېر لږ و، که د پورتنيو صوفيانو د عقيدتمندانو فرضيه سمه او پر ځای وي بيا خو په کار و، چي د اړونده سيمو ټول وګړي مسلمانان وای يا اکثريت مسلمانان وای او نه د تاريخي شواهدو څخه داسي معلومات لاس ته راځي چي د هغوی له رويه دي هغوی هندوانو ته د مسلمانېدو تبليغ کړی وي د مثال په توګه د نظام الدين اولياء په هکله دا يو تاريخي حقيقت دی چي د هغه په لاس يوازي يو سړی مسلمان شو له دې څخه روښانه شوه چي دا يوه ناسمه فرضيه ده چي په هند کي د اسلام په خپرولو کي د صوفيانو د تبليغ ډېر مهم رول و.

په هند کي د اسلام د خپرېدو لاملونه نور دي، خلکو هغه وخت په مسلمانېدو پيل وکړ کله چي په هند کي د مسلمانانو حکومت ټينګ شو نوي مسلمانېدونکو غوښتل د يوه ټينګ مسلمان حکومت په شتون کي خپل منصبونه، جاګيرونه او جايدادونه خوندي کړي يا دا چي په مسلمانېدو سره په حکومت کي منصبونه يا حکومتي نوکرۍ تر لاسه کړي د نورو هندوانو له لوري به له ټولني څخه وشړل شول هغو به هم اسلام ته مخ ور ګرځاوه او مسلمانېدل به. د کښته درجې خلک په دې هيله مسلمانان شول چي بنايي په ټولنه کي د هغوی ټولنيز مقام لوړ شي او دوی هم د عزت وړ وبلل شي په ډېر شمېر خلک د اسلام د ښوونو څخه په اغېزمن کېدو سره مسلمانان شول

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي دود هم و، چي يوه سياسي بندي مذهب بل کړ يعني له هندو څخه مسلمان شو هغه ته يې بخښنه کوله او له قيده يې آزاداوه مطلب دا چې ډېر لاملونه وه چي سيمه ييز خلک ورو، ورو مسلمانان شول.

د هند تر نيولو وروسته د واکمنو او د هغو د ملاتړ کوونکو رايه د هندوانو په هکله ښه نه وه، د برياليتوب احساس دوی ته دا وخت نه ورکاوه چي د هندوانو د کلتور يا د هغوی د مذهب په هکله کوم پاخه معلومات لاس ته راوړي پايله يې دا شوه چي هغوی هندو مذهب ته د خپلو ارزښتونو او قدرونو په رڼا کي وکتل او د سرسري جاج اخيستلو وروسته يې د هندوانو په هکله داسي فکر وکړ چي بت پرستي، د رقص و موسيقی سره مينه، په درمسالونو کي د جنسي اړيکو انځورنه، بې حسابه مذهبي مېلې، ټېلې په لکو معبودان، د نارينه د جنسي عضو عبادت، د غوا په شمول نژدې د هر شي عبادت د هندو مذهب هغه خصوصيات دي چي بېخي له اخلاقه لوېدلي دي او تش خرافات او کفريات دي.

مسلمانانو ته دا پوښتنه ور پيدا نه شوه چي د هندوانو د مذهب تکامل څنګه وشو او د هندو مذهب رسمونه کله او څنګه پيل شول مسلمانانو چي د هندوانو رسمونو لکه د مېړه تر مرګ وروسته د هغه سره د ماينې ژوندۍ سوځل، د ګنګا په چټلو اوبو کي د ګناهونو پرېوللو په نيت لمبېدل، د غوا بولي څېښل او يو لړ نورو رسمونو ته وکتل نور يې د هندوانو څخه زړه تور شو هغوی د هندوانو د مذهبي کتابونو، د هغوی د معبودانو او مذهبي افسانو په هکله معلومات نه درلودل څکه يې فکر وکړ چي په هندوانو کي کوم پيغمبر نه دی تېر شوی او خدای د دې قوم اصلاح نه ده کړې څکه چي نه په ارزي دغه راز مسلمانانو د هندوانو بت پرستي د عربو د جاهليت د زمانې د بت پرستی سره پرتله کړه هغوی په دواړو ټولنو کي يو شان او سره ورته اخلاقي بېلارۍ وېلټلې وروسته له واکمنو څخه وغوښتل شول چي د هندوانو بتان دي مات کړي د هغوی درمسالونه دي ونړوي تر څو د هندوانو اخلاقي حالت سم شي لکه په لومړي دور کي چي مسلمانانو په مکه کي د قريشو د مشرکانو اخلاق ور سم کړي وو او د مکې تر نيولو وروسته يې د هغوی بتان ور مات کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځني آسيا کي د منګولانو تر تاړاکونو وروسته په ډېر لوی شمېر سره دیني عالمان هند ته وکوچېدل دغه عالمان د عقيدې له مخي سنيان او په فقهي چارو کي ډېر سخت وو هغوی په هند کي تر مېشتېدو وروسته د هند مسلمان پاچاهان دې ته اړ کړل چي د دې په ايسته دي هندوانو ته د ذمیانو په ستر ګه نه ګوري ولي چي ذمیان یوازي اهل کتاب دي هندوان اهل کتاب نه دي دوی دي یا و وژل شي یا دي مسلمانان کړل شي او که نه شي کولای چي مسلمانان يې کړي نو ذليل او خوار دي يې کړي.

(سيد نورالدين مبارک غزنوي وفات ۱۲۳۴م) د پاچاهانو د وجايبو په بيان کي وايي: "که پاچا د کفارو د ډېروالي له کبله نه شي کولای چي ختم يې کړي هغوی دي سپک کړي نه دي يې پرېږدي چي په عزت سره ژوند وکړي".

پاچا "غياث الدين بلبن" خپل زوی خان شهيد ته د نصيحت په کولو سره وويل: "دا د پاچا کار دی چي کفر، شرک، بت پرستي او کفار له منځه يوسي او که نه شي کولای چي له منځه يې يوسي نو دي يې خوار او زار وساتي".

"جلال الدين خلجي" پر دې خبره افسوس کاوه چي د هندوانو هره ورځ ډول په غاړه وي باجه وهي او روان وي د جمنا رود پر غاړه خپل مذهبي عبادت ته ځي "جلال الدين خلجي" ويل که زما وس کار کولای ما به دوی ته هيڅ اجازه نه وای ورکړې چي پان يې خوړلای سپين کالي يې اغوستلای يا يې د مسلمانانو په وړاندي په تونده لهجه خبري کولای.

د "علاؤ الدين خلجي" په زمانه کي يوه عالم "شمس الدين ترک" د حديثو په سوو کتابونه هند ته راوړل او له ملتانه يې پاچا ته داسي وليکل:

(خبر شوی یم چي د هندوانو ښځي او کوچنيان د مسلمانانو د دروازو مخ ته فقرونه غواړي، اې د اسلام پاچا! پر تا دي آفرين وي چي ته د محمد صلی الله عليه وسلم د دين داسي ساتنه کوې).

ديني عالمان پر دې خبره سره يو وه چي هندوان بايد کمزوري وساتل شي لکه کي د "علاؤ الدين خلجي" د دور نامتو عالم "قاضي مغيث" و ويل هندوان به تر هغو د مسلمانانو امر منونکي نه شي تر څو چي هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکینان او بېوزله نه شي.

هغه و، چې مسلمانو واکمنو د هندوانو په هکله داسي پالیسي غوره کړې وه چې هغوی ټل د غلامۍ احساس وکړي مګر د ذمي والي د ذلت احساس موجود و، او د ذمي لپاره اړینه وه چې هغه دي د تحویلولو لپاره پخپله د ذمې پیسې راوړي، "شیخ احمد سرهندي مجدد الف ثاني" په یوه لیک کي ولیکل "له کفارو چي کومه جزیه اخیستل کېږي مرام یې د کفارو رسوایي او ذلت دی".

د سلاطینو په دور کي هندوانو حق نه درلود چي د خپل مذهب تبلیغ وکړي هغوی د نړېدلي درمسال د بیر ته ترمیمولو او د نوي درمسال د جوړلو حق نه درلود د هندوانو پر مېلو یې محصولات لګولي وو مسلمان د هندو ښځي سره واده کولای شوای مګر هندو د مسلماني ښځي سره واده نه شوای کولای.

یوازي مسلمانان وو چي د هند په ټولنه کي یې ځانګړی مقام درلود که نه وی َتر دې دمخه چي څه اقوام هند ته راغلي وو ټول د هند په ټولنه کي جذب شوي او حل شوي وو مګر مسلمانانو تر دې اوږدې مودې وکولای شوای خپل وجود بېل وساتي د دې لامل دا دی چي مسلمانانو له منځنۍ آسیا افغانستان او پارس څخه تر ورتګ وروسته هم د خپلو پلارنیو سیمو سره اړیکي و نه شلولې او د هغه ځایو له مذهبي غورځنګونو او افکارو څخه اغېزمن کېدل له دې پر ته مذهب هغه قوت و، چي هندوان او مسلمانان یې یو له بله لیري ساتل مسلمانانو هم توپیر غوښت هغوی وېرېدل چي په هندو اکثریت ور ګډ نه شي او خپله ځانګړتیا له لاسه ور نه کړي.

په هند کي مسلمانه ټولنه پر دوو برخو وېشلې وه اوله برخه هغه وه چي د بریالیو په حیث هند ته راغلل او د حکومت تر جوړېدو وروسته هم پرله پسې د هغوی د لېږدېدني لړۍ له افغانستان او منځنۍ آسیا څخه ور پیل شوې وه دغه مسلمانان د اقتصادي وضعي د ښه کولو لپاره هند ته ور مات وو او بله برخه هغه سیمه ییز خلک وو چي د لوړي طبقې د هندوانو د ناسم سلوک او یو لړ نورو لاملونو له کبله مسلمانان شول او د مسلماني ټولني برخه وګرځېدل دغه راز مسلمانه ټولنه له سیمه ییزو او بهرنیو مسلمانانو څخه جوړه شوې وه مګر د ځایي او مهاجر تصور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت په تېرېدو سره تغیر پیدا کاوه ولې چې په لومړني دور کې چې کوم مسلمانان هند ته ورغلل هغوی د اوږدې مودې تر تېرولو وروسته سیمه ییز عادتونه او خوی و بوی غوره کړل او د هندي چاپېریال برخه شول که څه هم د ځایي او بهرني تصور اوس هم پاته و، کله چې "مغولو" پر هند برید وکړ او واک ته ورسېدل د هند زړو واکمنو ډلو هغوی بهرنیان وبلل او د هغوی برید یې بهرنی تاړاک وباله د دې پر بنسټ د "راجپوتانو" سره ملګري شول د "مغولو" پر ضد یې جنګونه وکړل د "کنواهې" په جګړه کې "میواتیان" او "افغانان" په ګډه د "مغولو" پر ضد و جنګېدل تر دې بریده چې د "هلدیګاټ" په جنګ کې "افغانان" د "راجپوتانو" سره ملګري د "مغولي" امپراتور "جلال الدین محمد اکبر" پر خلاف وجنګېدل.

همدې توپیر ته په کتلو سره مغولو د قدرت تر ګټلو وروسته افغانانو او نور سیمه ییزو مسلمانانو ته په حکومت کې برخه ور نه کړه ولې چې هغوی د دهلي پاچاهي د هندوانو څخه نه بلکې د افغانانو څخه د جنګ تر کولو وروسته اخیستې وه هغوی فکر وکړ چې افغانانو له موږ څخه ماته خوړلې ده ځکه وړتیا نه لري چې زموږ سره سیالي وکړي یوازې دغه نه بلکې په هر قدم کې مغولو پر افغانانو بد ویل چې ولې یې ځانونه د عادتونو په اعتبار سره هندیان کړل.

په ټول مغولي دور کې د سیمه ییز او بهرني مسلمان تصور موجود و، کوم خلک چې له منځنۍ آسیا او افغانستانه هند ته ورتلل هغوی به تل په هند کې پر میشتو مسلمانانو ټوکې کولې چې خپل خوی او بوی یې له لاسه ورکړی دی او هندیان شوي دي نوي ورغلي مسلمانانو ځانونه د کلتور له مخې تریخوانیو مسلمانانو لوړ احساسول.

کله چې یو څوک له یوې سیمې څخه بلې سیمې ته ولاړ شي د هغه لپاره اسانه وي چې هغه دې ځان په نوې ټولنه کې ور ګډ کړي ولې چې هغه نه شي کولای د نوي ټولنې له کلتوري قوتونو سره مقابله وکړي مګر چیرې چې هجرت کوونکي په شمېر کې زیات وي په هغه صورت کې هغوی په نوې ټولنه کې هم د خپل کلتور د ټینګولو هڅې کوي د دې پر ته که په نوې سیمه کې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي وسیلي لږ وي په سیمه ییزو او په بهرنیانو کي ټکر پیل شي سیمه ییز وګړي ورغلي خلک د ځان دښمنان احساسوي او فکر کوي چي نوي ورغلي بهرنیان د قوت په استعمالولو سره د هغوی د مځکو، باغونو، ځناورو، ځنګلونو او معدنونو د لاندي کولو خیال لري.

په نوي ورغلي او سیمه ییزو خلکو کي دویم ټکر د تهذیب او کلتور وي نوي ورغلي د خپل ځانه سره د خپل هیواد ټول یادونه ور وړي د دوی رواجونه، کلتوري او ټولنیز ارزښتونه مزلونه ورسره کوي کله چي په نوي هیواد کي هغوی پر خپل کلتور عمل کوي او ساتي یې په لومړي سر کي کلتوري ټکر ډېر سخت وي مګر د وخت په تېرېدو سره دواړي ټولني یو د بل کلتوري ارزښتونه ومني او د دواړو ټولنو له ګډېدو څخه یو نوی تهذیب راپورته شي لکه په هند کي چي د آریایانو د ګډېدو په نتیجه کي یو بېل تهذیب رامنځته شوی و، مګر که په ګډون کوونکو ټولنو کي یوې ټولني ځان لوړ احساساوه او د یوازیوالي خوا ته یې زور واهه او داسي هڅي یې کولې چي هغه ټولي نخښي نښانې له منځه یوسي چي دوې ټولني سره یوځای کوي په داسي صورت کي د ټولنو په منځ کي ټکر د تل لپاره پاته شي او پوره نسلونه د دې ټکر قربانیان شي مګر ټکر او کشمکش له منځه نه ځي په داسي ټولنو کي هنر نه راټوکېږي ټولنیز کنګل والی له منځه ځي د تعصب او تنګ نظری جوش تهذیبي او کلتوري پرمختګ په ټپه ودروي.

په هند کي چي کوم هندوان مسلمانان شول هغوی مذهب الیش کړ مګر کلتوري او تهذیبي ارزښتونه یې وا نه ړول، په نتیجه کي په هغوی کي هم د هندوانو رسمونه پاته شول او هم د مسلمانانو رسمونه ور ګډ شول څنګه چي سیاسي ځواک د بهرنیو مسلمانانو په لاس کي و، او سیمه ییزو مسلمانانو خپل کلتور د اسلام برخه و نه ګرځاوه هغوی د بهرنیو مسلمانانو په مقابل کي ځانونه کمتر او کښته احساس کړل بل پلو ته دیني عالمانو هم تل د هغوی پر هندویي رسمونو نیوکي کولې هغوی یې پوره مسلمانان نه بلل او هغوی ته یې په نیمګړي مسلمانانو خطاب کاوه.

ویل کېږي چي د کښته درجي هندوان څکه مسلمانان شول چي هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتل نوي ټولني ته تر ګډېدو وروسته ټولنيز حيثيت او درجه لوړه کړي هغوی تر مسلمانېدو وروسته ځانونه د کښتي درجې خلک نه احساسول غوښتل يې چې د سيمه ييزو رواجونو او دودونو څخه خلاصون ومومي او ځانونه په بهرنيو مسلمانانو ور ګډ کړي هغوی پر خپله پخوانۍ ځانګړ تيا پښېمانه و، او غوښتل يې چې د بهرنيو مسلمانانو په رنګه نومونه غوره کړي د دې يو ښه مثال هغه هندوان دي چې تر مسلمانېدو وروسته به يې د خپل نامه سره د شيخ توری زيات کړ ډېرو نوي مسلمان شوي قومونو د خپلي ټولنيزي رُتبې د لوړولو لپاره د مسلمانانو قومونو نومونه غوره کړل لکه راجپوتان چې ځانونه يې خانان (۱) يا خانزاده ګان بلل د کښته ذات هندوانو دومره جرأت نه شوای کولای چې يوه لوړ قوم ته ځان منسوب کړي هغوی ځانونه مسليان وبلل.

په سيند کي ډېرو قبيلو تر مسلمانېدو وروسته خپل نسب عربو قبايلو ته ورساوه دغه راز يې خپله ټولنيزه رُتبه لوړه کړه مثلاً "تهيم" ځانونه "آل تميم" وبلل، "موريه" ځانونه "آل مغيره" وبلل او داسي فکر يې کاوه چې عباسيان، صديقيان، فاروقيان او عثمانيان دي بلوڅانو "محمد بن هارون" ته خپل نسب ورساوه "سمه" قبيلې د "عکرمه بن ابي جهل" کورنۍ ته خپل نسب ورساوه "سومرو" قبيلې دعوه وکړه چې د عباسيانو له پلازميني سامرې څخه راغلي دي څکه سومرو دي.

که يوې خوا ته په ټولنيزه او کلتوري توګه د خپل حيثيت تر بدلولو وروسته د ځايي مسلمانانو ريښې له خپلي خاوري او کلتور څخه وختلې بلي خوا ته بهرني مسلمانانو د هغوی دې بدلون ته هرکلی و نه وايه په سپکه سترګه يې ورته وکتل او په ټولنه کي د هغوی برابرۍ ته قايل نه شول کومو بهرنيو مسلمانانو چې د ځايي مسلمانو ښځو سره ودونه وکړل او د هغوی څخه چې يې کوم اولادونه پيدا شول هغوی ته هم په کښته سترګه وکتل شول د ځايي او د بهرني مسلمانانو له ګډون څخه چي کوم نسل پيدا شو هغه په جنوبي هند کي مېشت شو او د عربو نوايطو په نامه ونومول شول دغه خلک

---

(۱) خان په هند کي پښتانه ته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "راس کماري" په ختيزه سيمه کي اوسېدل دلته ځينو عربو نوايطو د "تامل" ښځو سره ودونه وکړل له هغه چي کوم ګډ نسل پيدا شو هغه ته يې "لبي" وويل عربو نوايطو "لبي" تر ځان کښته بلل.

په "کارومنډل" دور ته په عربي کي معبر وايي هلته چي کوم عرب مېشت شول د هغوی د سيمه ييزو مسلمانانو او هندوانو ښخه سختته کرکه کېدله.

د "سکندر لودي" پر تخت په کښېنستلو کي تر ټولو لويه ستونزه دا وه چي د هغه مور د ځايي مسلمانانو له کورنۍ ښخه وه افغان اميرانو نه خوښوله چي د يوې "زرګري" مور زوی دي پر تخت کښېني، په سيند کي د مظفرخان ترخان مور د "جاريجه" قبيلې ښخه وه ځکه اميرانو نه پرېښود چي پاچا شي او د هغه مخالفت يې وکړ دغه د ميرزا باقي ترخان مور هم د سيند ځايي ښځه وه هغه يې د ملنډو په طرز په دربار کي سيندۍ هلک باله.

د دهلي د سلاطينو د زمانې مؤرخ "ضياءالدين برني" چي د پاچاهانو کوم حالات بيان کړي دي له هغوی ښخه معلومېږي چي د مسلمانانو په ټولنه کي د حسب و نسب او د لوړي کورنۍ تصور ښومره پوخ شوی و، د حسب او نسب پر بنسټ بهرنيو کورنيو د حکومت ټول لوړ منصبونه اشغال کړي وو او هر ډول ګټې يې پورته کولې ځکه هغوی غوښتل چي دغه نظام دي پر پښو ولاړ وي هغوی اهليت او صلاحيت د نسب په مقابل کي له منځه وړه او يوازي يې هغه چا ته د مختته تلو نوبت ورکاوه چي نسل، نسب او ذات يې لوړ وي د مثال په توګه د "شمس الدين التمش" په دور کي وزير "نظام الملک جنيدي" د "قنوج" د خواجګۍ لپاره "جمال الدين مرزوق" پاچا ته ور ووست په دې وخت کي په دربار کي يو امير "خواجه عزيز" ناست و، هغه چي "جمال الدين مرزوق" ته وکتل نو يې و ويل.

به دست دون مده خامه که گردون را مجال افتد
سیه سنگی که در کعبه است سازد سنگ استنجا

ژباړه: د کمصل په ګوتو کي قلم مه ورکوه، که د کمصل وس ورسېد د حجر اسود (توره ډبره) به د استنجا لوټه کړي.

پاچا چې معلومات وکړل رښتیا هم کم اصل و، که څه هم وزیر یې سپارښت کړی و، چې ډېر پوه او هوښیار خطاط دی مګر پاچا ځواورځخه بده کړه چې د کمصلو د هنر له کبله زما د حکومت رنګ بدېږي تر دې وروسته پاچا امر وکړ چې د هغه په حکومت کې چې څه کمصل خلک لوړو چوکیو ته رسېدلي دي هغه ټول دي پسې واخیستل شي تر تفتیش وروسته پته ولګېده چې ۳۲ کسه کمصل دي دوی ټول یې د حکومت له دندو څخه وشړل.

د "شمس الدین التمش" دغه پالیسي "غیاث الدین بلبن" هم جاري وساتله هغه د "امروهې" د خواجګۍ منصب ځکه "کمال مهیار" ته ورنه کړ چې د هغه پلار هندو غلام پاته شوی و، د "کمال مهیار" په هکله و ویل شول چې ډېر باسواده، لایق او هنر لرونکی انسان دی مګر د کمصل ذات سره اړه لري "غیاث الدین بلبن" ویل: زه هیڅکله نه شم کولای چې یو کمصل یا نااهل انسان په هغه حکومت کې راسره ګډ کړم چې خدای ما ته په انعام کې راکړی دی، د نوموړي پاچا په هکله د هغه معاصر مؤرخ "ضیاءالدین برني" په ډېر ویاړ سره د "غیاث الدین بلبن" په هکله لیکي:

(هغه د پاچاهۍ په ټوله دوره کې چې څلوېښت کاله وه د هیڅ رئیس(۱)، بازاري(۲)، مفرد(۳)، کمصل(۴)، ټوکي(۵) او رذیل انسان سره خبره و نه کړه).

محمد تغلق چې د خپلو امیرانو د زور د ماتولو لپاره ځایي مسلمانانو ته کوم منصبونه ورکړل د هغوی پر سر د ده سره زښت مخالفت وښودل شو معاصر مؤرخ "ضیاءالدین برني" د هغو خلکو نومونه په خپل کتاب کې راوړي او د داسې احساساتو ښکارندویي کوي چې د هغه زماني د هند د مسلمانانو ذهني کچه یې ښودله، هغه ولیکل:

(د بد اهل د زوی نجبا مطرب رُتبه یې ډېره لوړه کړې ده... دغه راز یې

---

(۱) [illegible] چارواکي.

(۲) [illegible] سوداګر لکه بنجاره، دوکاندار.

(۳) [illegible] چې د هیڅ امیر په مشرۍ کې نه وي او یوازې وي.

(۴) [illegible] یا هغه هندو چې مسلمان شوي وي.

(۵) [illegible] کوونکي.

د "عزیز خمار" د هغه د ورور "فیروز دلاک"، "منګا الشیر"، "مسعود خمار"، "ګدا باغوان" او نورو کمعقلو ته لوړ منصبونه ور کړي. "شیخ بابو فلک بچه جولا" یې خپل ځنګ ته کښېنولی دی "پیرا باغوان" ته یې چې د هند تر ټولو رذیل او سپک انسان دی د دیوان وزارت ور سپارلی دی ــ د "احمد ایاز" غلام "مقبل" ته یې د ګجرات وزارت ور کړی دی.

د مغولو په زمانه کې د بهرنیو او ځایي مسلمانانو توپیر پاتې و، دغه توپیر له اروپا څخه راغلي سیلاني "برنیر" هم حس کړ او وایي لیکل چې له منځنۍ آسیا څخه راغلي خلکو رنګونه سپین دي او ځایي مسلمانان غنم رنګه او تور دي دغه شي د دواړو تر منځ توپیر ساتلی دی سپین پوستي مسلمانان ځانونه تر غنم رنګو او تور پوستو مسلمانانو لوړ بولي او هغوی ته په سپکه سترګه ګوري دي ته په کتلو سره امیران او د لوړې طبقې خلک کوښښ کوي چې د کشمیري ښځو سره ودونه وکړي تر څو اولادونه یې سپین رنګي وي.

قدرت د بهرنیو مسلمانانو په لاس کې و، هغوی د نورو قومونو په مقابل افغاني خپرې کړې وې او د هغوی د ځانګړو تیارو په پاکلو سره یې هغوی ته د حکومت یو لړ ځانګړي ور کړي وې د بېلګې په توګه د منځنۍ آسیا څخه د حکومت لوی منصبونه اشغال کړي وو افغانان او ترکان غښتلي او بهادر بلل کېدل لښکر له دوی څخه جوړ شوی و، عربو او حبشانو ترکانو ته یې توپیر ور سپارلی وه حبشیان خواجه سرایان وه کشمیریان تنګ حوصله بلل کېدل او نوي مسلمانېدونکي ته یې هېڅ منصب نه ور کاوه د دې ټولو کړو څخه معلومېږي و، چې بهرني مسلمانان قدرت په لاس کې لري او نور اقوام ځني محتکي ښي.

په هند کې د مسلمانانو ټولنه په اشرافو او اجلافو تر وېشل کېده وروسته ټوټې ټوټې شوې وه اشراف هغه خلک وو چې له بهره ور غلي وو په هند کې یې حکومتونه جوړ کړي وو په هغو کې پوره پاله د مغولو وه ځکه چې په هند کې دوی واک ته رسېدلي وو دوی هم اشراف بلل کېدل وروسته مغول د میر په نامه سره وېشل شول.

په اشرافو کې پوره پاله د سیدانو هم وه چې هغوی د هند په مسلمانانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ټولو زیات ددرناوي وړ او سپېڅلي بلل کېدل او د عزت په توګه یې شاه ورته ویل دوی ته کراماتي افسانې منسوبې وې او داسې فکر کېده چې ساداتو ته خدای ډېر ستر قوت ورکړی دی د دوی دعاوې او ښېراوې د خدای په دربار کې ژر منل کېږي او پر دوی اور اثر نه کوي دوی تاویزونه، څانښتونه او لیکل شوې دعاګانې په خلکو ځینبلې واکمنو یې هم درناوی کاوه او په حکومت کې مذهبي منصبونه دوی ته ورکول کېدل که به یوه سید جرم وکړ هغه بخښل کېده زیاتره واکمنو د هغوی د وژلو څخه ډډه کوله.

دغه درناوي او عزت د ساداتو خیالات ور لوړ کړه هغوی د ټولني څخه بېل شول ودونه یې یوازې پخپلو منځو کې سره کول تر څو دوی څپاره او کمزوري نه شي په ښارونو کې د نورو مسلمانو څخه په بېلو محلتونو کې اوسېدل هدیرې یې هم بېلې وې تر څو خلک دروړونه ور وړي او څوک چې د مرادو لپاره زیارتونو ته ورځي د دوی هدیرې ته ورشي.

ساداتو دوې ګټې کولې هم یې دروړونه ټولول هم یې درناوی کېده پای یې دا شو چې د منځنۍ آسیا څخه د ساداتو په نامه بې شمېره کورنۍ هند ته ورماتې شوې او په هند کې مېشتې شوې مثلاً د "کلوړا" د پاچاهۍ په دور کې یوازې د سیند په "ټټه" ښار کې د سیدانو دوولس غټې کورنۍ میشتې وې له دې څخه پرته د سیدانو کوچنۍ کورنۍ هم هلته ځای پر ځای شوي وې سیدان په حکومتونو کې د قاضي، صدر، مفتي او شیخ الاسلام منصبونو ته رسېدلي وو غټې جایدادونه او جاګیرونه یې درلودل په دوی کې زیاتره پیران وو خلکو دروړونه او سوغاتونه ورته راوړل زیاتره کښتګرو او بزګرو د خپل فصل ځلوېښتمه برخه دوی ته ورکوله.

څنګه چې افغانانو هم په هند کې حکومت کړی دی او د مغولو په آخري دور کې په ډېر لوی شمېر سره هند ته ورغلل هغوی هم خپل نسلي لوړوالی سیاست او جنګونو له لارې ټینګ کړ دغه راز هغوی هم د نورو بهرنیو مسلمانانو په شان له ځایي مسلمانانو لیري اوسېدل کومي ټولنیزي او کلتوري اړیکې یې نه ورسره ساتلې.

د قومونو لوړوالی او کښته والی له پخوا څخه د هند په ټولنه کې موجود و، او په هند کې یې د کُف او سیالۍ تصور رامخته کړی و، په خاصه توګه یې د واده په لړ کې دې ته ډېر پام کاوه تر څو په راتلونکي نسل کې یې خرابي را نه شي د لوړ او کښته ذاتونو تصور ته مسلمانانو هم هند ته تر ورتګ وروسته ارزښت ورکړ د هیچا لپاره شونې نه شوه چې هغه دې خپل ذات پرېږدي د بل ذات خلکو د هغه دغه حرکت نه نامه ځکه په مسلمانانو کې د ذات سره وفاداري ډېر ارزښت ترلاسه کړ.

بهرنیو مسلمانانو د خپلې پېژندنې لپاره د خپل نامه سره د خپلو پلارنیو ښارونو نومونه لیکل لکه: سمرقندي، بخاري، بلخي، غزنوي، غوري، ګردېزي، مدني، قریشي او شېرازي په دغه خلکو کې چې د بخارا څخه کوم خلک راغلي وو هغو ټولو ځانونه سیدان بلل پخپله بخاري توری د سید په معنٰی ګرځېدلی و، داسې فکر کېده چې د بخارا ټول اوسېدونکي سیدان دي او هلته بې له سیدانو بل هیڅوک ژوند نه کوي څنګه چې بهرني مسلمانانو پوځ او د حکومت غټې چوکۍ اشغال کړې وې ځکه په هغوی کې اړونده خویونه لیدل کېدل لکه بهادري، غښتلتیا، علمیت، سخاوت، زړه سواندي او داسې نور...

ځايي مسلمانان زیاتره دستګر دانان، کښتګر، مزدوران، جولاګان، خیاطان، قصابان، دلاکان او کارګران وو دا هغه کسبونه وو چې دوی تر مسلمانېدو دمخه هم کول او چې مسلمانان شول هم یې دغه کسب جاري وساته د بهرني او ځايي مسلمانانو تر منځ زبردست توپیر موجود و، د خواریکښۍ او زیارکښۍ له کبله هغوی ته په سپکه سترګه کتل کېدل که به بهرنی مسلمان مسکین شو هغه د لوږي مرګ خوښاوه مګر پورتني کسبونه یې نه غوره کول ځکه چې وېرېدل هسې نه په ټولنه کې یې مقام کم شي او په سپکه سترګه ورته وکتل شي.

ځايي وګړي چې مسلمانان شول بهرنیو مسلمانانو هغوی هیڅ هم د قدر وړ و نه بلل او تل یې هغوی وروسته پاته ساتل په ځینو سیمو کې تر دې بریده د تعصبه ډکه رویه کېدله چې د کښته ذاتو مسلمانانو نه شوای کولای په خوراکو او ناسته و، ولاړه کې د اشرافو مسلمانانو پېښې وکړي لکه هندوانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برهمنانو چې پر سوډرانو(۱) رنګارنګ بندیزونه لګولي وو دغه راز بندیزونه پر ځایي او کمذاته مسلمانانو لګېدلي وو د "سهارنپور" په سیمه کې وضع دې برید ته رسیدلې وه چې د امیرانو او اشرافو له لوري پر کښته مسلمانانو دغه ډول بندیزونه وو.

۱- هغوی حق نه درلود چې پلو یا غورمه پخه کړي ځکه چې دغه د لوړې طبقې خواړه دي.

۲- هغوی حق نه درلود چې د لوړې طبقې خلکو ته میلمستیا او ست وکړي ولې چې د ست کولو حق یوازې د لوړې طبقې خلک لري.

۳- هغوی حق نه درلود چې د خپلو کوچنیانو نومونه یې د لوړې طبقې د خلکو د نومونو په شان ایښي وای هغوی یوازې داسې نومونه ایښودلای شوای لکه، (تورک، خر، ګرندی او داسې نور...).

۴- هغوی ته اجازه نه وه چې د لوړې طبقې خلکو ته دې د "السلام علیکم" په ویلو سره سلام ور واچوي هغوی باید یوازې آداب یا بندګي و وایي.

له دې څخه معلومېدله چې په هند کې هیڅکله په مسلمانانو کې یووالی نه و، او تل دوی د ټولنیز توپیر په خانو کې وېشلي وو د هندوانو په څېر دوی هم وېشلي وه د لوړ او کښته تصور پکښې راسخ و، هغه خلک چې د روښانه راتلونکي مهال په هیله مسلمانان شول تر څو په نوې ټولنه کې د هغوی درناوی وشي مګر د بهرنیو مسلمانانو له لوري دوی ته لوړ مقام ور نه کړل شو که څه هم ډېرو نوي مسلمانانو ځانونه د دوی په شان بهرني مسلمانان کړه نسبونه یې بدل کړل بخاریان سیدان، خانان او تُرکان شول مګر ټولنیزه رُتبه یې بیا هم پورته نه شوه او هماغسې د هندوتوب او بت پرستۍ د زمانې غوندې سپک پاته شول.

هند ته چې کوم خلک ور مات شوي وو په هغوی کې اکثریت د پوځیانو، شاعرانو، ادیبانو، لیکوالانو، پیرانو، درویشانو، فقهاوو او دیني عالمانو وو، هغوی

(۱) سوډران یا شودران د هندوانو د څلورو ټبرونو څخه یو هغه ټبر دی چې تر نورو ټبرونو کښته بلل کېږي د هغوی په هکله په هندوانو کې دا عقیده موجوده ده چې سوډران د برهما (د هندوانو تر ټولو لوی معبود) د پښو څخه پیدا شوي دي. (ژباړن)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوړي طبقې سره اړه درلوده هند ته تر ورتلو وروسته د حکومت لوړو منصبونو ته ورسېدل څنګه چې دوی د لوړې طبقې او د واکمنې ډلې حکومتي چارواکي وو ځکه دوی په ښارونو کي اوسېدل دغه راز دوی د هند د ښارونو بڼه ور بدله کړه او په هند کي يې د منځنۍ آسيا کلتور ته زياته وده ورکړه.

واکمني ډلې د خپلو يو لړ اړتياوو د پوره کولو لپاره کارخانې جوړولې چې هلته مريانو او مزدورانو کار کاوه او د واکمنو ډلو لپاره يې جامې، لوښي، زېور او نور ډول ډول سامانونه جوړول د واکمنو ډلو او اميرانو خوی او بوی او عادتونو په ښارونو کي يو لوړ کلتور پيدا کړ چې د کليو څخه يې توپير درلود د دې کلتور بنسټ پر هغه پيسو او شتمنيو ولاړ و، چې له کليو باندو څخه ښارونو ته راغلي وې د کليو باندو او ليري پرتو سيمو خلکو خپل زيات توليدات ښارونو ته لېږل مګر ښارونو د مالچې په بدل کي هغوی ته هيڅ نه ورکول که يې ورکول بېخي لږ يې ورکول د کليو او ليري پرتو سيمو خلکو اړتياوي د بېوزلۍ او مفلسۍ له کبله ډېري محدودي وې هغوی په خپلو سيمو کي ګزاره کولای شوای البته د هغوی توليداتو د ښارونو په پرمختګ کي ډېر رول لوباوه.

په ښارونو کي پاچاهانو او اميرانو باغونه، کلاګاني، مسجدونه، مقبرې او منارونه جوړول د هغوی د ساعت تېري توکي نڅا، شعر، موسيقي او د شرابو محفلونه وو د ښار د اوسېدونکو خواړه او جامې هم د کليو د اوسېدونکو څخه بېل وو.

په هغه زمانه کي چې لا په هند کي يوازي هندوان اوسېدل هم د کښته ذاتونو خلک په کليو کي اوسېدل ډېر لږ ښارونو ته ورتلل مګر کله چې مسلمانان هند ته ورغلل هغوی مزدورانو او چوپړ وهونکو ته اړتيا درلوده ځکه هغوی د کښته ذاتونو خلکو ته اجازه ورکړه چې ښارونو ته دې راشي دغه راز د ښارونو وګړي ډېر شول او په ښارونو کي د مزدورانو نېستي له منځه ولاړه.

په ښارونو کي بهرنيو مسلمانو واکمنو د ځايي کلتور څخه بېخي بېل کلتور ته وده ورکړه په کليو کي يا هندوان اوسېدل يا ځايي مسلمانان چې له هندوانو څخه مسلمانان شوي وو دغه راز خلک د يوه کهول په بڼه اوسېدل هغوی زاړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمونه او ارزښتونه پاته ساتلي وو او په ډېرو رسمونو او رواجونو کې په دوی او هندوانو کې کوم خاص توپير نه و، د ځايي مسلمانانو دې خصوصيت بهرني مسلمانان له دوی څخه ليري کړل ځايي مسلمانانو د خپلي خاوري سره اړيکي درلودې هغوی د خپل کهاله د رواجونو سره تړلي وو او په فکري لحاظ د هغوی اړيکي د هند د ارزښتونو سره نښتي وې کله چې مسلمانان شول او د هندوانو سره يې کلتوري اړيکي وشلېدې د خپلو زړو ارزښتونو څخه بېل شول او د يوې داسي اوضاع سره مخ شول چې په جسمي لحاظ سره په هند کې اوسېدل مګر په روحي لحاظ سره د بهرنيو مسلمانانو په څېر هغوی خپل مرکز له هنده دباندي ويلټه.

سره له دې چې ځايي مسلمانانو غوښتل په ټولنه کې مساوي مقام لاس ته راوړي مګر پاته راغلل بهرنيو مسلمانانو د هغوی ټولنيزه رتبه ور لوړه نه کړه بلي خوا ته په مسلمانېدو سره هغوی د خپل تېر مهال څخه هم پرې شوي وو له دې کبله هغوی د کمترۍ په احساس اخته شول او ټول ذهني او هنري وړتياوي يې په مغزو کې وچې شوې همدا لامل دی چې په پوره اسلامي دوره کې هيڅ ځايي مسلمان، نوموتلی شاعر، اديب، ديني عالم، فقيهه، جنرال، سپه سالار، وزير او منصبدار نه شو او نه کوم بل لوړ منصب ته ځايي مسلمان وتوانېد چې ورسېږي.

په داسي اوضاع کې د مسلمانانو په ټولنه کې دوه ډوله اغيزي پيدا شوې يو دا چې دوی د هند د خاوري سره هيڅ مينه نه درلوده او هند ته يې د کفر او شرک د خاوري په سترګه کتل ولي چې د هغه خاوري ډېر کې هندوان وو مسلمانانو فکر کاوه چې د هند په مشرکانه او کفري چاپېريال کې د خپل مذهب د ساتني لپاره بايد په ډېر پام سره ګامونه واخلي ځکه هغوی د هند خاوري څخه بېل او نابلده شول او اړيکي يې له پيله د هنده سره و نه نښلولې دوهم دا دي يې د خواخوږۍ مرکز له هنده دباندي په خپلو پلارنيو سيمو کې ساتلو له دې څخه يو رومانوي او افسانوي خوش فهمي پيدا شوه د هند يوه ديني عالم په خپله وصيت نامه کې وليکل:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

(موږ اجنبيان يو زموږ پلار او نيکه هند ته د اجنبياتو په توګه راغلي وو زموږ لپاره عربي ژبه او عربي نسب دواړه د وياړ لامل دي تر څو چې مو وس کار وکړي موږ بايد د عربستان خوی او بوی له لاسه ور نه کړو ځکه چې عربستان د نبي صلی الله عليه وسلم د زوکړې ځای دی او بايد د عجمو له رسمونو او د هندوانو له عادتونو څخه ځانونه لېرې وساتو).

نوموړی ديني عالم په خپله وصيت نامه کې بهرني مسلمانانو ته د وينا په کولو سره وايي چې عجمي رسمونه او د هندوانو عادتونه دواړه بد دي بايد لېرې ورڅخه و اوسو تر دې وروسته هم داسې انګېرل کېدله چې د هند خاوره د مسلمانانو تلپاته هيواد نه دی دلته دوی يوازې استوګن شوي دي.

کله چې اړتيا وليدل شوه چې بايد په بنګالي ژبه مذهبي کتابونه وژباړل شي تر څو د بنګال مسلمانانو ته ورسېږي په دې مسئله کې ډېرو ديني عالمانو نټه وکړه چې د هندوانو په "ديوناګري" ليکدود د ديني کتابونو په ليکلو سره دوی نه غواړي چې ګناه کاران شي دا د ديني کتابونو ډېره لويه بې ادبي ده ولې چې د هندوانو ژبه ناپاکه او ناولې ده.

د "حاجي محمد" په نامه يوه مذهبي عالم نه غوښتل چې د هندوانو په ليکدود کتاب وليکي هغه وليکل که څه هم نه غواړم مګر خلکو ته د پوهې د رسولو کوښښ کوم که څوک زما هندی ليکدود وويني نو مخ دې نه ورڅخه ګرځوي کرکه دې نه راڅخه کوي، يوه بل ديني عالم "عبدالنبي" و ويل: "په زړه کې وېرېږم چې خدای راڅخه خوابدی نه شي چې ما د مسلمانانو مذهبي کتابونه په بنګالي ژبه ولې وليکل؟"

له داسې افکارو څخه په مسلمانانو کې بې اتفاقي پيدا شوه که څه هم مذهب دوی سره نژدې کول مګر په دوی کې ټولنيز توپير دومره پياوړی و، چې دوی هيڅکله سره نژدې نه شول د دوو بېلو بېلو افکارو په درلودلو سره د مسلمانې ټولنې د وګړو اړيکې د هند د خاورې سره ټينګې نه شوې وطن او ټولنه سره بېل شول او د وطن سره تړلې د خونديتوب احساس له منځه ولاړ د دوی د کلتور ريښې په مځکه کې ښخې نه وې هغوی د اجنبيت په احساس سره د ټولنې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه نه درلوده د هغوی په وړاندي تر ټولو لوی مرام دا و، چي په اقتصادي لحاظ سره ځانونه پیاوړي کړي او وس و توان یې کار وکړي چي بل هیواد ته هجرت وکړي او هند پرېږدي.

په دغه دور کي ډېر مذهبي غورځنګونه راپورته شول هغوی غوښتل چي مسلمانان دي د هندوانو سره هیڅ ډول اړیکي نه ساتي هغوی فکر کاوه چي د هندوانو سره اړیکي مسلمانان کمواکي کوي غورځنګونو کوښښونه وکړل چي مذهب په خپله رُکه (خالصه) بڼه وساتل شي په هند کي هر ځلي مذهبي غورځنګونه پورته شوي دي یو هم ټولنیز، اقتصادي یا سیاسي غورځنګ نه دی پورته شوی چي وروسته پاته طبقو ته مرسته ورسوي او هغوی په راپورته کړي له دې څخه معلومېږي چي د هند مسلمانان د هند له خاوري څخه بېل شوي وو او په هغوی کي د ټولنیز او اقتصادي بهبود هیڅ تصور موجود نه و.

لکه څنګه چي د هند د مسلمانانو واکمنو ډلو په افغانستان او منځنی آسیا اړه درلوده څکه هغوی په فکري لحاظ سره د هند کلتور غیر اسلامي باله او په کښته احساسولو سره یې و نه مانه او تل یې هلي ځلي کولې چي خپل بهرنی کلتور ژوندی وساتي د دې لپاره هغوی داسي کتابونه لوستل چي د دوی د پلارني ټاټوبي کیسې او افسانې پکښې راغلي وې لکه، لیلا و مجنون او شیرین وفرهاد چي له کوچنیوالي څخه یې د ماشومانو په ذهنو کي ور اچولې د دې پر ته حافظ، رومي، سعدي، جامي او فردوسي هغه شاعران وو چي کتابونه یې هندي مسلمانانو لوستل او زړونه یې په خوشالول.

مشهور دیني عالم "مولانا عبید الله سندي" یو ځای داسي لیکي:

(کله چي یو هندی مسلمان بل مسلمان هیواد ته ولاړ شي هلته د خپل هندي توب څخه کر که حس کړي او د هغه په ذهن کي دا خبره راسخه شي چي هندي توب او اسلام دوه بېل توکي دي کله چي یو هندی ځان مسلمان بولي هندي توب له خپل ذهن څخه ایستل مهم بولي د دې سبب معلومول ډېر ستونزمن دی خو هندي مسلمانان د نورو مسلمانو هیوادونو دیني عالمانو او د امامانو پیروانو او د هغوی د بنوونو څخه اسلام زده کوي له دې څخه دا نتیجه راوزي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د هغوی په ذهنونو کي په شعوري او غير شعوري توګه دا خبره روښانه کېږي چي د اسلام او د هغه د ښوونو ټول مرکزونه له هنده بهر دي).

د پورتنيو افکارو په درلودلو سره د هند مسلمانو واکمنو ډلو خپلي اړيکي له هنده بهر په خپل پلارني ټاټوبي کي ساتلي وې او د ځايي مسلمانانو سره يې هيڅ ډول اړيکي نه درلودې او کله چي د حکومت د بدلولو اړتيا وليدل شوه هغوی يوه بهرني هيواد ته سترګي ور واړولې همدا وجه وه کله چي افغان اميران د ابراهيم لودي څخه ناخوښه شول هغوی ظهيرالدين بابر ته پر هند د يرغل کولو بلنه ورکړه تر څو هغه د حکومت په بدلولو کي د دوی سره مرسته وکړي او تخت دوی ته په لاس ورکړي.

د دوی خيال خام و، ډېر کم داسي شوي دي چي يو بهرنی ځواک قدرت لاس ته راولي او هغه يې بل چا ته ور وسپاري ځکه کله چي بابر د هند افغان پاچا ابراهيم لودي ته ماته ورکړه او حکومت يې ونيو نو يې منځنی آسيا ته د بيرته تلو خيال پرېښود.

د دې دويم مثال د "احمد شاه بابا" دی چي هغه ته هم پر هند د يرغل کولو بلنه ورکړل شوه تر څو د مرهټيانو زور ور اوبه کړي دغه راز د مېسور واکمن ټيپو سلطان هم د انګرېزانو پر ضد د ترکيې د خليفه څخه د مرستي غوښتنه وکړه او د ۱۸۵۷م تر بغاوت وروسته مسلمانانو هيله درلوده چي د پارس پاچا به د دوی سره مرسته وکړي وروسته په افغانستان کي د نادر شاه په دوره کي هم د هند د مسلمانانو په نمايندګي ډېر ديني عالمان افغانستان ته په دې نيت ولاړل چي د افغانستان پاچا به د دوی سره له هنده د انګرېزانو په شړلو کي مرسته ورسره وکړي مګر افغانستان خپلي سياسي، اقتصادي او ټولنيزي ستونزي درلودې ځکه يې سر په ونه ګرځاوه.

له پورتنيو حوالو څخه برېښي چي د هند مسلمانو واکمنو ډلو پر ځان باور نه درلود ځايي مسلمانانو ته يې د کښته طبقې د مسلمانانو خطاب کړی و، له هغوی څخه يې هر ډول اړيکي شلولي وې که دوی پر ځای د دې چي بهرنيو ځواکونو ته بلنه ورکړي په خپلو کي سره يو موټي شوي وای مرهټيان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سیکان یې د خان ملګري کړي وای او د انګرېزي استعمار سره یې مقابله کړې وای نه یوازې به یې انګرېز د هند له خاوري شړلی وای بلکې د هند په مسلمانه ټولنه کې به هر ډول ډله ییز توپیر هم له منځه تللی وای دغه راز به د هند مسلمانانو ستري صدمې نه لیدلای او پر شو برخو به نه وېشل کېدلای.

مأخذ:

برصغیر میں مسلمان معاشرے کا المیہ

لیکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۵م لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(مسلمان معاشره)

Scanned with CamScanner

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library